

UNIVERSITAS CATHOLICA LOVANIENSIS

FACULTAS IURIS CANONICI

DOCTRINA DE POENIS TEMPORALIBUS

Dissertatio ad obtinendam lauream doctoralem

ALEXANDER DORDETT

Doctor S. Theologiae,
Licentiatus SS. Canonum.

LOVANI
MCMLI

A B B R E V I A T I O N E S .

- BR - Magnum Bullarium Romanum Hieronymi Mainardi et Caroli Cocquelines, inde ab a. 1673.
- DATC - Dictionnaire apologétique de la foi catholique, ed. 4.
- DTC - Dictionnaire de Théologie catholique, Paris, inde ab a. 1903.
- Goldast - Melchior Goldast, Monarchia S. Romani Imperii, Hannoviae, 1611.
- Mansi - I.D. Mansi, Amplissima collectio conciliorum, Parisiis, Lipsiae et Arnhemiae, 1901 - 1927.
- MGH - Monumenta Germaniae historica, SS - Scriptores
L - Leges
- NRTh - Nouvelle Revue théologique, Louvain.
- PG - Patres graeci, ed. Migne.
- PL - Patres latini, ed. Migne.
- Potthast - A. Potthast, Regesta Pontificum Romanorum inde ab a. post Christum natum 1198 ad a. 1304, Berolini, 1874 - 1875.
- Preuves - P. Dupuy, Preuves des libertez de l'Eglise gallicane, Paris, 1751.
- Traitez - P. Dupuy, Traitez des droits et libertez de l'Eglise gallicane, Paris, 1731.
- Scholz - R. Scholz, Unbekannte kirchenpolitische Streitschriften aus der Zeit Ludwigs des Bayern (1327 - 1354), Rom, 1914.
- ThQS - Theologische Quartalschrift, Tübingen.
- TUI - Tractatus universi iuris duce et auspice Gregorio

XIII P.M., Venetiis, 1584. Aliqua volumina pro titulo habent: Tractatus illustrium in utramque tum Pontificii tum Caesarei Iuris facultate Iurisconsultorum.

Vindiciae - E. Richerius, Vindiciae doctrinae maiorum, Coloniae, 1863.

F O N T E S E T L I T T E R A T U R A .

C A P U T P R A E L I M I N A R E .

- S. AUGUSTINUS, Ep. 23, ad Maximum, PL 33, 94 - 98.
Ep. 87, ad Eueritum, PL 33, 296 - 302.
Ep. 93, ad Vincentium, PL 33, 321 - 347.
Ep. 100, ad Donatum, PL 33, 366 sq.
Ep. 133, ad Marcellinum, PL 33, 509 sq.
Ep. 153, PL 33, 653 - 665.
Ep. 134, ad Apringium, PL 33, 510 - 512.
Ep. 185, ad Bonifacium, seu de correctione donatistarum liber, PL 33, 792-815.
Contra litteras Petilian, PL 43, 245-388.
Contra epistolam Parmenian, PL 43, 33 - 108.
Retractationes, 1. II, PL 32, 629 - 656.

- S. BENEDICTUS, Regula, PL 66, 215 - 932.
- S. BERNARDUS, De consideratione, PL 182, 727 - 808.
Ep. 472 ad Bernardum, a S. Bernardo inserta in sermonem 65 in Cantica, PL 182, 676 - 680.
- BURCHARDUS WORMATIENSIS, Decretorum liber, PL 140, 537 - 1053.
- CAROLI MAGNI CAPITULARIA, Capitularia regum Francorum, ed. A. Boretius. Hannoverae, 1883, p. 44-212.
- CODEX THEODOSIANUS, ed. Th. Mommsen, Berolini, 1905.
- CORPUS IURIS CIVILIS, Academicum Parisiense, Lutetiae Parisiorum, 1878.
- S. CYPRIANUS, Ep. 62, ad Pomponium, PL 4, 364 - 372.
- DOVE, R. W., Beiträge zur Geschichte des deutschen Kirchenrechts, I. Die fränkischen Sendgerichte, Zeitschrift für Kirchenrecht, 4 (1864), p. 1-45 et 5 (1865), p. 1-42.
- S. GREGORIUS M., Ep. 34, ad Pantaleonem, PL 77, 708 sq.
Ep. 45, ad Andream, PL 77, 640 sq.
Ep. 53, ad Ioannem, PL 77, 647-649.
- GREGORIUS II., Ep. 13, ad Leonem Isaurum, PL 89, 521-524.
- S. HIERONYMUS, Ep. 14, ad Heliodorum, PL 22, 347-355.
Commentarium in ep. ad Galatas, I. III, PL 26, 399-438.
- S. HILARIUS, Ad Constantinum Augustum, PL 10, 558-572.
- HINCMARUS RHEMENSIS, Dapitula synodalia, PL 125, 1070-1086.
- HINSCHIUS, P., ad verbum "Gerichtsbarkheit", Realenzyklopädie für protestantische Theologie, vol. VI, Leipzig, 1899, p. 585-602.
- S. IOANNES CHRYSOSTOMUS, Homilia IV in verba Oziae, PG 56, 120-129. De sacerdotio, PG 48, 623-692.
- ISIDORUS HISPALENSIS, Sententiarum libri, PL 83, 537-738.
- IVO CARMUTENSIS, Decretum, PL 161, 47-1022.
Panormia, PL 161, 1045-1344.

- KOBER, F., Die körperliche Züchtigung als kirchliches Strafmittel gegen Kleriker und Mönche, ThQS, 57, 3.
Gefängnisstrafen gegen Kleriker und Mönche, ThQS, 59, 3.
Geldstrafen im Kirchenrecht, ThQS, 63, 3.
- LACTANTIUS, Institutiones divinae, l. V, De iustitia, PL 6, 545-630.
- S. LEO M., Ep. 15, ad Turribium, PL 54, 677-695.
- ORIGENES, Contra Celsum, l. VII, PG 11, 1421-1520.
Commentarius in ep. ad Romanos, l. IX, PG 14, 1201-1250.
- PETRUS CANTOR, Verbum abbreviatum, PL 205, 23-370.
- S. PETRUS DAMIANI, Ep. 9, ad Oldericum, PL 144, 311-317.
- PITRA, I. B., Iuris ecclesiastici graecorum historia et monumenta, Romae, 1864.
- REGINO PRUMENSIS, De ecclesiasticis disciplinis et religione christiana, PL 132, 183-400.
- SCHULTE, J. FR., Das katholische Kirchenrecht, Giessen, 1860.
- SYNESIUS, Ep. 121, PG 66, 1499-1502.
- TERTULLIANUS, Liber ad Scapulam, PL 1, 697-706.
De idololatria, PL 1, 661-696.
De corona militum, PL 2, 73-702.
Adversus gnosticos Scorpiace, PL 2, 121-154.

PARS PRIMA.

- AEGIDIUS ROMANUS, Vide Jourdain, Ch.
- ANDREAS DE PERUSIO, Contra edictum Bavari, Ottobon. lat. 2795, fol. 134 - 159 v, Scholz II, p. 64-75.
- ANTONIUS DE BUTRIO, Commentarii, Venetiis, 1578.

- ANTONIUS DE ROSELLIS, Monarchia sive tractatus de potestate Imperatoris et Papae, Goldast I, p. 252.
- ARQUILLIERE, H.-X., Origines de la théorie des deux glaives, Studi Gregoriani, I, Roma, 1947, p. 511-521.
- Le plus ancien traité de l'Église, (Iacobus de Viterbo, De regimine christiano), Paris, 1926.
- AUGUSTINUS TRIUMPHUS, Cf. Van Gerven, R.
- BERNARDUS COMENSIS, Lucerna Inquisitionis haereticarum pravitatis, TUL, t. XI, p. II, fol. 333v - 350.
- BOICH, Henricus, IN quinque Decretalium libros commentaria, Venetiis, 1581.
- BUSCHBELL, G., Reformation und Inquisition in Italien um die Mitte des 16. Jahrhunderts, Paderborn, 1910.
- CORPUS IURIS CANONICI, ed. Ae. Richter et Ae. Friedberg, Lipsiae, 1881.
- DISPUTATIO super potestate praelatis Ecclesiae atque principibus terrarum commissa, Goldast II, p.13-18.
- EGIDIUS SPIRITUALIS DE PERUSIO, Libellus contra infideles et inobedientes et rebelles sancte Romane ecclesiae ac summo pontifici, Paris lat. 4229, fol. 114-122, Scholz II, p. 105-129.
- EYMERICUS, NICOLAUS, Directorium inquisitorum, Romae, 1585.
- FINKE, H., Aus den Tagen Bonifaz VIII, Münster, 1902.
- FRANCK, AD., Réformateurs et publicistes de l'Europe, Paris, 1896.
- FRIEDBERG, AE., Die mittelalterlichen Lehren über das Verhältnis von Staat und Kirche, Zeitschrift für Kirchenrecht, 8 (1889), III, Augustinus Triumphus - Marsilius von Padua, p. 69-138.
- GERARDUS DE ABBATISVILLA, 18 Quodlibeta, BN lat. 16405.
- GREGORIUS DE HEIMBURG, Admonitio de iniustis usurpationibus paparum romanorum, Goldast I, p. 557-563.
- GUILIELMUS DE AMIDANIS, Reprobatio errorum, Angelica 1028, fol. 1 - 29 v, Scholz II, p. 16-28.

- GUNDISSALVUS DE VILLADIEGO, De haereticis, TUL, t. XI, p. II, fol. 32 v - 42 v.
- HAVET, J., L'hérésie et le bras séculier au moyen-âge, Paris, 1896.
- HENNER, C., Beiträge zur Organisation und Kompetenz der päpstlichen Ketzergerichte, Leipzig, 1890.
- HENRICUS DE CREMONA, De potestate Papae, ed. a R. Scholz, Die Publizistik zur Zeit Philipps des Schönen und Bonifaz VIII., Stuttgart, 1903, (Kirchenrechtliche Abhandlungen, U. Stutz, 6. / 8. Heft), p. 459-471.
- HOSTIENSIS, HENRICUS, Summa aurea, Lugduni, 1568.
Lectura in quinque decretalium gregoniarum libros, Parisiis, 1512.
- IACOBUS ALMAINUS, Expositio de suprema potestate ecclesiastica et laica, Goldast I, p. 588-647.
- IACOBUS DE VITERBO, Vide H.-X. Arquillière.
- INNOCENTIUS IV, Apparatus mirificus orbe toto celebrandus gravissimi domini Innocentii papae quarti, Parisiis, 1514.
- IOANNES ANDREAE, Novella commentaria, Venetiis, 1581.
- IOANNES DE IMOLA, Commentarii, s.l., 1549.
- IOANNES GERSONIUS, Tractatus de potestate ecclesiastica, Vindictiae III.
- IOANNES MONACHUS, Glossa aurea, Parisiis, 1535.
- IOANNES PARISIENSIS? vide Leclercq, J.
- JOURDAIN, Ch., Un ouvrage inédit de Gilles de Rome, Paris, 1858.
- LECLERCQ, J., Jean de Paris et l'écclésiologie du XIIIe siècle, Paris, 1942.
- LUDOVICUS BAVARUS, Constitutio "Gloriosus Deus", MGH, L, Sectio IV, vol. VI, 1, p. 344-350.
- MARSILIUS PATAVINUS, Defensor pacis, Goldast II, p. 154-312.
- MUELLER, G., Ueber das Somnium Viridarii, Zeitschrift für Kirchenrecht, 14 (1879), p. 154-312.

OCCAM, GUILIELMUS, Octo quaestiones, Goldast II, p.314-391. An rex Angliae pro succursu guerraee possit recipere bona ecclesiarum, Vatic. 4115, fol. 135-156 v, Scholz II, p. 432-453.

Dialogus, Goldast II, p. 395-957.

De Imperatorum et Pontificum potestate, Brit. Mus. Ms. Royal 10. A. XV., Scholz II, p.453-480.

Breviloquium de potestate Papae, ed. a L. Bandry, Paris, 1937.

OPICINUS DE CANISTRIS, De praeeminentia spiritualis imperii, Vat. Lat.4115, fol. 1-22, Scholz II, p. 89-104.

PANORMITANUS, ABBAS, Commentaria, Venetiis, 1540.

PASTOR, L., Allgemeine Dekrete der Römischen Inquisition aus den Jahren 1555-1597, Freiburg i. Br., 1912.

PE(G)NA, FRANCISCUS, Commentarii ad Directorium Inquisitorum Fr. Nicolai Eymerici, Romae, 1585.

PETRUS BERTRANDUS, Adversus Magistrum Patrum de Gugneris, Maxima bibliotheca Patrum, tom. XIV, p.77-94.

Actio Petri Gugneris consilarii regis et Petri Bertrandi de iurisdictione ecclesiastica et politica, Goldast II, p. 1361-1383.

De origine iurisdictionum, TUI, t. III, p.I, fol. 29 v - 32 v.

PETRUS DE ALLIACO, Quaestio in suis vesperis utrum Petri Ecclesia lege reguletur, Vindiciae III.

PETRUS DE ANCHARANO, In quinque Decretalium libros facundissima commentaria, Bononiae, 1581.

QUAESTIO DISPUTATA IN UTRAMQUE PARTEM, pro et contra pontificiam potestatem, Goldast II, p. 95-107.

REPETITIONES in universos fere iuris canonici partes, Venetiis, 1587.

RIVIERE, J., Le problème de l'Eglise et de l'Etat au temps de Philippe le Bel, Louvain-Paris, 1926.

- RUDOLPHUS PRAELLAEUS, Tractatus de potestate pontificia et imperiali, Goldast I, p. 39-57.
- SCHNÜRER, G., Kirche und Kultur im Mittelalter, Bd. II, Paderborn, 1929.
- SOMNIUM VIRIDARII, Goldast I, p. 58-229.
- STICKLER, A., De Ecclesiae potestate coactiva materiali apud Magistrum Gratianum, Salesianum, 4 (1942), Torino, Nr. 1, p. 2-23 et Nr. 3, p. 97-119.
- Magistri Gratiani sententia de potestate Ecclesiae in Statum, Apollinaris, 21 (1948), Nr. 1-4, p. 36-111.
- SUMMA SYLVESTRINA, Venetiis, 1593.
- SYBERTUS DE BEEK, Reprobatio sex errorum, Vat. lat. 5709, fol. 109 v - 118, Scholz II, 3-15.
- VAN GERVEN, R., De wereldlijke macht van den paus volgens Augustinus Triumphus, Antwerpen-Nijmegen, 1947.
- WESSELUS GRONINGENSIS, Propositiones XX de potestate Papae et Ecclesiae, Goldast I, p. 572-574.

PARS SECUNDA.

- AMORT, EUSEBIUS, Reflexiones et principia meliora de iurisdictione ecclesiastica opposita principiis poloni nobilis, Lipsiae, 1757.
- ANONYMUS ANGLICUS, De vera differentia regiae potestatis et ecclesiasticae, Goldast III, p. 22-45.
- ANONYMUS, De potestate Papae, Goldast III, p. 837-846.
- S. ANTONINUS, Summa theologica, Veronae, 1740.
- BARBOSA, AUGUSTINUS, Collectanea doctorum in ius pontificium universum, Lugduni, 1669.
- BARCLAIUS, GUILIELMUS, De potestate Papae, s.l., 1609.
- BARCLAIUS, IOANNES, Pietas sive publicae pro regibus, ac principibus, et privatae pro Guilielmo Barclaio parenti vindiciae, Goldast III, p. 847-1134.

BEDAEUS, IOANNES, Ius regum contra cardinalem Bellarminum et alios iesuitas, Goldast III, p. 806-835.

BELLARMINUS, ROBERTUS, De controversiis christianae fidei, Ingolstadii, 1586.

Tractatus de potestate Summi Pontificis, Coloniae Agrippinae, 1611.

BIANCHI DI IUCCA, GIAN' ANTONIO, Della potestà e della politica della Chiesa, Roma, 1746.

BOSSUET, JACOBUS BENIGNUS, Defensio declarationis celeberrimae, quam de potestate ecclesiastica sanxit clerus gallicanus, Luxemburgi, 1730.

BÖCKHN, PLACIDUS, Commentarius in ius canonicum universum, Salisburgi, 1774.

CARON, F.R., Remonstratio Hibernorum contra Lovanienses, Preuves II.

GASTROPALAO, FERDINANDUS, Opus morale, Lugduni, 1669.

CHARLAS, ANTONIUS, Tractatus de libertatibus Ecclesiae gallicanae, Romae, 1720.

DE MARCA, PETRUS, De concordia Sacerdotii et Imperii, Roboreti, 1763.

DE OLIVA E SOUZA, FELIGIANUS, Tractatus de foro Ecclesiae, Coloniae Allobrogum, 1678.

DE ROYE, FRANCISCUS, Iuris canonici institutionum libri tres, Lipsiae, 1690.

DUPIN, M., Traité de l'autorité ecclésiastique et de la puissance temporelle, Paris, 1768.

Manuel du droit public ecclésiastique français, Paris, 1844.

DUPIN, LOUIS ELLIES, Traité de la puissance ecclésiastique et temporelle, s.l., 1707.

DUPUY, PIERRE, Traitez des droits et libertez de l'Eglise gallicane, Paris, 1731.

Preuves des libertez de l'Eglise gallicane, Paris, 1751.

ENGEL, LUDOVIGUS, Collegium universi iuris canonici, Salisburgi, 1726.

- FAGNANUS, PROSPERUS, Commentaria, Coloniae Agrippinae, 1704.
- FARINACCIUS, PROSPERUS, Decisiones criminales S. Rotae Romanae, Duaci, 1616.
- FLEURY, CLAUDIUS, Institutiones iuris ecclesiastici, Moguntiae et Francofurti ad Moenum, 1760.
- GERBERT, MARTINUS, Principia Theologiae canonicae, St. Blasii, 1758.
- GIANNONE, PIETRO, Il triregno, ed. A. Parente, Bari, 1940.
- GIBERT, JEAN-PIERRE, Institutions ecclésiastiques et bénéficiales, Paris, 1720.
- GONZALEZ, EMMANUELIS, Commentaria perpetua in singulos textus quinque librorum Decretalium Gregorii IX, Lugduni, 1715.
- HOSIUS, STANISLAUS, Opera omnia, Antverpiae, 1571.
- KLÜPFEL, ENGELBERT, Institutiones theologiae dogmaticae, Vindobonae, 1789.
- LA BORDE, vide Amort, E.
- LEURENIUS, PETRUS, Ius canonicum, Augustae Vindelicorum, 1737.
- MARIA THERESIA, IMPERATRIX, Instruktion an Franz Herzan, Reichsgrafen von Harras, Botschafter beim Hl. Stuhl, 1779, Reichsarchiv, Haus- Hof und Staatsarchiv Wien, Staatskanzlei im Reichsarchiv Wien, Rom, Varia, Bd. 66.
- MOLINA, LUDOVICUS, De iustitia et iure, Coloniae, 1733.
- PEHEM, IOSEPHUS IONNES NEPOMUCENUS, Praelectiones in ius ecclesiasticum, Lovanii, 1787.
- PETRA, VINCENTIUS, Commentaria ad constitutiones apostolicas, Venetiis, 1741.
- PICHLER, VITUS, Ius canonicum, Venetiis, 1730.
- PIRHING, ERNRIGUS, Ius canonicum, Dilingae, 1674.
- PITHOU, PIERRE, Les libertez de l'Eglise gallicane, Preuves II.
- PRESTON, THOMAS, vide Waddingtonus, R.
- RAUTTENSTRAUCH, STEPHANUS, Institutiones iuris ecclesiastici cum

publici, tum privati, Pragae, 1769.

REIFFENSTUEL, ANACLETUS, Ius canonicum universum, Parisiis, 1869.

REMONSTRATIO HIBERNORUM, vide Caron, F.R.

RICHERIUS, EDMUNDUS, Libellus de ecclesiastica et politica politica potestate, Coloniae, 1701.

De potestate Ecclesiae in rebus temporalibus,
Coloniae, 1691.

ROGERUS ANGLIUS, vide Widringtomus R.

SALMANTICENSES, Cursus Theologiae moralis, Venetiis, 1728.

SANCHEZ, THOMAS, Opus morale in praecepta Decalogi, Antverpiae, 1624.

SANDERUS, NICOLAUS, De visibili monarchia Ecclesiae, Lovanii, 1571.

SCHMALZGRUEBER, FRANCISCUS, Ius ecclesiasticum universum, Ingolstadii, 1717.

SCHMIEB, FRANCISCUS, Iurisprudentia canonico-civilis, Salisburgi, 1716.

SIMANCA, IACOBUS, De catholicis institutionibus, TUI, t.XI, p.II.

SUAREZ, FRANCISCUS, Opera omnia, Parisiis, 1859.

De Fide, t. XII.

De censuris et excommunicatione, t. XXIII, 1.

Defensio fidei catholicae adversus anglicanae sectae errores, t. XXIV.

TOURNELY, A.- COLLET, P., Institutiones theologicae, t. VII (alias II), Tractatus de Ecclesia, Parisiis, 1757.

THESAURUS, CAROLUS ANTONIUS, De poenis ecclesiasticis, Romae, 1675.

THOMASSINUS, LUDOVICUS, Vetus et nova Ecclesiae disciplina, Magontiaci, 1787.

TURRECREMATA, IOANNES, Summa de Ecclesia, Salamantiae, 1560.

VALENTIA, GREGORIUS DE, Commentaria theologica, Ingolstadii, 1608.

De rebus fidei hoc tempore controversis, Lugduni, 1591.

VAN ESPEN, BERNARDUS, Ius ecclesiasticum universum, Lovanii, 1753.

WIDRINGTONUS, ROGERUS, Apologia pro iure principum, Goldast, III, p. 688-763.

WINTER, J., Der Josefinismus und seine Geschichte, Brünn - München - Wien, 1943.

ZALLINGER, IACOBUS ANTONIUS, Institutiones iuris ecclesiastici, Romae, 1823.

ZECH, FRANCISCUS XAVERIUS, Praecognita iuris canonici, Ingolstadt, 1749.

PARS TERTIA.

BARTOLO, S. di, Nuova esposizione di Criteri Teologici, Roma, 1904.

BERUTTI, CHR., Institutiones iuris canonici, Romae, 1943.

BILLOT, L., Tractatus de Ecclesia Christi, Prati, 1909.

BOUIX, D., Tractatus de iudiciis ecclesiasticis, Parisiis, 1855.

BRABANDERE, P. DE, Iuris canonici et iuris canonico-civilis compendium, Brugis, 1898.

BRANDI, P., Del potero coattivo della Chiesa, *Civiltà cattolica*, 25 (1902), series 18, vol. 7, fasciculus 1249, 23. iunii, p.5-18.

CAPPELLO, F.M., Summa iuris publici ecclesiastici, Romae, 1943.

CAVAGNIS, F., Institutiones iuris publici ecclesiastici, Romae, 1906.

CHOUPIN, L., Valeur des décisions doctrinales et disciplinaires du Saint-Diégo, Paris, 1913.

Le pouvoir coercitif de l'Eglise, *NRTh*, 40 (1908), p. 209-228.

- CHOUPIN, L., L'Inquisition, NRTh, 41 (1909), p. 385-399; 449-466; 533-557.
- Le pouvoir coercitif de l'Eglise d'après une récente publication de M. Vacandard, NRTh, 42 (1910), p. 71-84.
- ad verbum "Hérésie", DA, v. II, p. 446-457.
- CREMERS, V., Kerk en Staat, 1927.
- DOUAIS, G., L'inquisition, ses origines, sa procédure. Paris, 1906.
- DUBALLET, B., Cours complet de droit canonique, t. I, Paris, 1897.
- HAMMERSTEIN, L., De Ecclesia et Statu iuridice consideratis, Treviris, 1886.
- HOLLWECK, J., Die kirchlichen Strafgesetze, Mainz, 1899.
- HUGUENY, P., Le principe de l'Inquisition, Revue du clergé français, 49 (1907), Nr. 295, p. 759-766 et 50 (1907), Nr. 298, p. 314-317.
- JOURNET, CH., L'Eglise du Verbe Incarné, Paris, 1941.
- KETTELER, E., Freiheit, Autorität und Kirche, Mainz, 1862.
- KLEIN, J., Grundlegung und Grenzen des kanonischen Rechts, Paderborn, 1947.
- LEA, H.-CH., Histoire de l'Inquisition, Paris, 1900.
- LEDUC, H., Le principe de l'Inquisition, Revue du clergé français, 50 (1907), Nr. 300, p. 539-541.
- LEGA, M., De iudiciis ecclesiasticis, Romae, 1900.
- LEPICIER, H. M., De stabilitate et progressu dogmatis, Romae, 1908.
- LIBERATORE, M., Le droit public de l'Eglise, Paris, 1888.
- LUCA, M. DE, Institutiones iuris ecclesiastici publici, Romae, 1901.
- MATTHAEUS CONTE A CORONATA, Institutiones iuris canonici, Ius publicum ecclesiasticum, Taurini-Romae, 1948.
- MAZELLA, G., De religione et Ecclesia, Romae, 1885.

- MOULARD, M., Le catholique et la question du pouvoir coercitif de l'Eglise, Revue pratique d'Apologétique, 6 (1908).
- MOULART, F.J., L'Eglise et l'Etat, Louvain - Paris, 1895.
- NUYTZ, I.N., Iuris ecclesiastici institutiones, Taurini, 1894.⁴
- ONCLIN, W., De grond en het doel van de straf, Ephemerides theologicae Lovanienses, 11 (1934), p. 792-812.
- PALMIERI, D., Tractatus de Romano Pontifice, Prati, 1891.
- PESCH, CHR., Praelectiones dogmaticae, Friburgi i. Br., 1915.
- RIESZ, FL., Die Enzyklika Papst Pius IX. vom 8. Dezember 1864, Freiburg i. Br., 1866.
- SCHIAPPOLI, D., Diritto penale canonico, Milano, 1905.
- SOGLIA, I., Institutiones iuris publici et privati ecclesiastici, Boscoduci, s.d.
- STREMLER, J., Traité des peines ecclésiastiques, Paris, 1860.
- TAPARELLI, L., Saggio teoretico de dritto naturale, Roma, 1900.
- TARQUINI, C., Iuris ecclesiastici publici institutiones, Romae, 1894.
- TURMEL, G., Le principe de l'Inquisition, Revue du clergé français, 49 (1907), Nr. 295, p. 759-766 et 50 (1907), Nr. 298, p. 314-317.
- VACANDARD, E., L'Inquisition, Paris, 1907.
- La nature du pouvoir coercitif de l'Eglise, Etudes de critique et d'histoire religieuse, Serie II, Paris, 1910.
- De la tolérance religieuse, Science et religion, Nr. 270, Paris, 1908.
- Le pouvoir coercitif de l'Eglise et de l'Inquisition, Revue du clergé français, 46 (1906), Nr. 274, p. 366-367.
- Encore la question du pouvoir coercitif de l'Eglise, Revue du clergé français, 49 (1907), Nr. 294, p. 579-596.

VECCHIOTTI, S.M., Institutiones canonicae, Taurini, 1868.

VERMEERSCH, A., La Tolérance, Louvain - Paris, 1922.

L'Eglise et le droit de glaive, Etudes religieuses, philosophiques, historiques et littéraires, Paris, 127 (1911).

VERMEERSCH, A., - CREUSEN, J., Epitome iuris canonici, Mechliniae - Romae, 1949.

WALTER, F., Lehrbuch des Kirchenrechts aller christlichen Confessionen, Bonn, 1856.

WERNZ, F.X. - VIDAL, P., Ius canonicum, t. VII, Romae, 1937.

INTRODUCTIO.

Aggredimur hic tractandam doctrinam de poenis temporalibus prouti hae intelliguntur in c. 2214, § 1, ubi distinguendo a poenis spiritualibus recensentur poenae temporales, quas imponendi ius Ecclesiae vindicatur et quidem ius originarium. Designantur hac locutione poenae temporales latiori sensu, i.e. tum poenae inducentes privationes bonorum temporalium, tum hae, quae privant hominem bonis corporalibus aut libertate et quae stricte loquendo sunt corporalia.

Non intendimus conscribere historiam harum poenarum, sufficit annotare, quaenam poenae in usu fuerunt. Quaestio e contra versatur circa ipsum fundamentum, videlicet utrum Ecclesiae competat ius has poenas ferendi.

In expositionibus temporum praeteritorum necnon et hodie coniungitur haec controversia cum pluribus aliis quaestionibus, quae ultimo ad idem caput referri possunt. Medio aevo et initio aevi moderni disceptatio de poenis temporalibus constituebat partem accessoriam doctrinae de habitudine inter Ecclesiam et Statum seu pressius loquendo de iure gladii materialis (1). Ex

(1) Quoad terminum "ius gladii" vel "gladius materialis" annotasse iuvabit, hanc expressionem occurrere diverso sensu. Quando agitur in potestate in genere, hic terminus.....p.2.

haec generali controversia conclusiones deducebantur quoad ius deponendi principes, ius bellandi et potestatem coactivam ecclesiasticam. Saeculo elapso sicut et hoc tempore e contra a canonistis de poenis temporalibus agitur in tractatibus de iure poenali necnon in operibus de iure publico ecclesiastico. Occurrunt vero dissertationes circa idem obiectum etiam in elucubrationibus historicis vel apologeticis de Inquisitione et tolerantia.

Ut limites dissertationis clare appareant sufficit notare, poenas temporales hic tractari, in quantum fieri potest, facta abstractione a controversia de duobus gladiis, de iure bellandi, de Inquisitione et tolerantia religiosa.

Non intendimus praeterea fuse recensere omnia ab hodiernis canonistis de hac re proposita. Multo magis proposuimus inquire in originem doctrinae, ostendendo, ex quam fonte originem duxerit controversia diu agitata.

Praemittimus huic inquisitioni caput praeliminare, in quo breviter delineatur usus poenarum temporalium ante Decretum

....designat imprimis potestatem civilem, quae est materialis sub omni respectu, i.e. quoad subiectum et obiectum, possidetur etenim a societate civili seu potestate saeculari et pro obiecto habet res temporales. Si vero quaestio movetur respectu Ecclesiae, num videlicet habeat gladium materiale, ~~namque~~ hic gladius vocatur materialis tantum ratione obiecti, quia videlicet versatur circa res temporales; manet haec potestas in se ipsa spiritualis ratione subiecti i.e. Ecclesiae, licet sese extendat ad materialia. - Respectu ad potestatem coactivam vero latiori sensu potestas gladii materialis significat ius inferendi poenas temporales quascunque, strictiore sensu vero respicit aut poenam mortis inferendam aut ius movendi arma ex parte Ecclesiae.

Gratiani necnon afferuntur Patrum testimonia ad praxim eorum tempore servatam.

In prima parte continetur periodus inde a Gratiano usque ad concilium Tridentinum, quae periodus dici potest tempus praeformationis. In ipso Decreto necnon in Decretalibus desideratur adhuc systematica expositio doctrinalis, refertur tamen series poenarum temporalium, quo habetur potius argumentum facti, minime quidem spernendum. Adiungimus speciale caput de legislatione circa Inquisitionem haereticae pravitatis, ut constare possit, cuiusnam auctoritate imposita fuerit poena mortis haereticis. Maximi momenti pro posteriori controversia est s. XIV, quo prima conamina facta sunt ad labefactandam praxim et doctrinam temporis antecedentis. Controversia enim inter Philippum Bellum et Bonifacium VIII necnon Ludovicum Bavarum et Ioannem XXII in plenum vocavit auctores, quae in utriusque sententiae favorem scripserunt, defendentes scilicet ius gladii ab Ecclesia possidendum aut, negantes contra illud. In hac controversia merito cerni potest origo doctrinarum postea propositarum, ut loco suo probare contendemus.

Doctrinis sic praeformatis in secunda parte agendum est de periodo, qua culmen coepit habere argumentatio. Ex professu proponitur doctrina orthodoxa a Bellarmino et Suarezio, quorum argumenta denique recipiuntur a canonistis s. XVII et XVIII. Auctores gallicani econtra vindicantes doctrinam patrum suorum, ad culmen perducunt doctrinam gallicanam de poenis temporalibus.

Tertia periodus in ultima parte proposita iam nova argumen-

ta amplius adducere nequit. Momentum huius epochae potius in eo videtur esse, quod magisterium ecclesiasticum iteratis vicibus semper clarius loquendo reiecit doctrinam gallicanam eiusque assecclas et sic statuit principia, quae conduxerunt ad statuendum c. 2114, § 1.

Hanc investigationem peragendo grati animo memorabor auxilii eorum, quorum ductu efformatus sum ad hunc laborem auscipiendum, qui sunt imprimis professores Facultatis Iuris Canonici. Speciali gratitudine vero ductus sum erga eximios professores G. Onclin et G. Franssen, sub quorum vigilantia et benevolis consiliis huic labori incubui; pro indagationibus vero quoad partes historicas delineandas, gratias reddo eximio professori A. De Meyer.

CAPUT PRAELIMINARE.

In hoc capite praecipue exponenda est doctrina Patrum et scriptorum ecclesiasticorum, qui viguerunt ante compilationem Decreti Gratiani sicque huius compilationis fontem constituunt (1). Momentum huius expositionis eo quoque elucet quod auctores gallicanismo adhaerentes, provocantes quidem ad doctrinam Patrum, propriam conantur proponere theoriam uti genuinae Ecclesiae traditioni conformem.

Doctrinam exponunt Patres diversis locis. Occasionem praebet imprimis quaestio, quid agendum sit cum fidelibus, qui in contumacia persistentes ordinem publicum deturbant violentiisque utuntur. Illa occasione enim principes suo munere protectoris Ecclesiae nitentes, brachio suo inimicos fidei comprimere possunt oriturque quaestio de liceitate illius modi agendi. Denique quaedam huc spectantia exponuntur, cum agitur de indole Ecclesiae, quae in oppositione ad theocratiam Veteris Testamenti, supponitur imbuta alio prorsus spiritu.

Ne expositio doctrinalis a factis historicis plane abstrahere videatur, modo concinno quaedam exponenda sunt de evolutione historica ipsius praxis puniendi poenis temporalibus.

(1) cf. e.g. c. 1, D XLV; c. 36, D L; c. 7, D X; praesertim vero tota C XXIII.

Successive agemus de tempore usque ad initium medi aevi (§ 1), et de tempore subsequenti, de quo quaedam tantum indicamus (§ 2); doctrinam vero Patrum tractabimus agendo primo de scriptoribus tempore persecutionum (§ 3), deinde de tempore floescentiae agemus (§ 4), ut denique exponemus testimonia ex tempore incipientis medi aevi (§ 5).

§ 1. FACTA USQUE AD INITIUM MEDII Aevi.

Tempore persecutionum et subsequenti quoque tempore pressio delictorum fiebat imprimis per systema poenitentiarum publicarum, quae sese magis ac magis perficientes initio medi aevi in desuetudinem coeperunt vertere. Foro interno ac externo nondum perfecte separato sanctiones poenales prae se ferebant imprimis characterem poenitentialem.

Ut documentum ex tempore persecutionum (vel saltem prope accedens ad hanc epocham) allegari possunt Constitutiones Apostolicae, quae privationes quoque temporales ad coercendos fideles praevident, quae privationes tamen censentur esse leviores poenae quam excommunicatio (1).

(1) 1. II, Const. 48: "At de omni peccato nolite eandem proferre sententiam...Atque etiam alios solis minis, alios eleemosynis in pauperes, alios vero ieiuniis adiges, et alios pro gravitate criminis seiunges a fidelibus". (Iuris Ecclesiastici Graecorum Historia et Monumenta, ed. I.B. PITRA, vol.I, p. 194).

Proprie poenas non possumus vocare illas poenitentias, quae libere praestantur, ut quis recipi mereatur demum in communionem fidelium (1). Attamen nobis haec praaxis demonstrat, Ecclesiam iam eo tempore usam esse mediis temporalibus ad attingendum finem supernaturalem etiam in re poenali.

Proprie dicta poena est exclusio ex communione fidelium seu anathema, quin contendere velimus hanc unice poenam correspondere naturae ecclesiasticae constitutionis (2).

Poenae tamen proprie dictae temporales circa s. VI non plene deficient. Sic testatur Augustinus modum corrigendi "virgarum verberibus", qui modus coercionis "et a magistris artium liberalium, et ab ipsis parentibus adhibetur, ut saepe etiam in iudiciis ab Episcopis solet haberi" (3).

In monasteriis hic modus puniendi non plane deficiebat ut patet ex regula S. Benedicti (4). Generaliter praescribitur a concilio Agathonensi (a. 506 celebratum) pro monachis castigatio (5).

-
- (1) P. HINSCHIUS, ad verbum "Gerichtsbarkheit" in Realencyklopädie f. prot. Theol., vol. VI, p. 585: "Die öffentliche Buße bildete die freiwillig zu übernehmende Voraussetzung für die Wiederaufnahme in die Kirchengemeinschaft, hatte aber nicht den Charakter eines Strafmittels".
 - (2) J. FR. SCHULTE, D. kath. Kirchenrecht, vol. II, p. 377: "Solange die Stellung der Kirche rechtlich nicht anerkannt war, blieb sie bei Verletzung ihrer Gesetze auf diejenigen Mittel beschränkt, welche sich aus der Natur ihrer Verfassung von selbst ergeben: Versagung der Theilnahme an den religiösen Handlungen in größerem oder geringerem Umfange bis zum gänzlichen Ausschlusse aus der Kirche".
 - (3) AUGUSTINUS, ep. 133 ad Marcellinum (PL 33, 509); c.1, C XXIII, q.5.
 - (4) Regula S. Benedicti, cap. 23, 28, 30, 45, 71 (PL 66, 502, 520, 534, 692 et 924).
 - (5) can. 38 (Mansi VIII, 324 sq.)¹; cf. Decretum Buchardi Wormatiensis, l. 17, c. 35 (PL 140, 925).

Sed et pro clericis castigatio, incarceration ac multa pecuniaria adhiberi solebant ut medium correctionis (1).

Nullum dubium praeterea, quin poenae mixtae indolem prae se ferebant emotio a beneficio aut depositio, privantes nempe clericum non solis emolumentis spiritualibus sed et temporalibus.

Severiores sanctiones Ecclesia non solebat ipsa imponere, sed ad hoc auxilium invocabat Imperatorum, qui post pacem reditam Ecclesiae eius protectores evadebant. Ecclesia enim, testante Leone Magno, "sacerdotali contenta iudicio, severis tamen christianorum principum constitutionibus adiuvatur, dum ad spiritale nonnumquam recurrunt remedium, qui timent corporale supplicium" (2).

-
- (1) F. KOBER, Die körperliche Züchtigung als kirchliches Strafmittel gegen Kleriker und Mönche, Theol. Quartalschrift, Jg. 57, 3; Gefängnisstrafen gegen Kleriker und Mönche, ib., Jg. 59, 3; Geldstrafen im Kirchenrecht, ib., Jg. 63, 3.
- (2) LEO, M., ep. 15 ad Turribium (PL 54, 680). - Cod. Theod. XVI, V, 28; XVI, V, 65; XVI, V, 3, 7, 13, 18; XVI, V, 54; Cod. Iust., l. I, tit. V.

Iam ex tempore persecutionum refertur casus, quo auxilium potestatis saecularis praestitum fuit, ut efficax redderetur sententia ecclesiastica, nempe in expulsionem Pauli a Samosata ex aedibus ecclesiasticis, quas relinqui recusabat, ut refert EUSEBIUS, Hist. eccl., c. 30.

§ 2. DELENATIO MEDII AEVI.

Ampliores ambitum poenae temporales coeperunt habere initio medii aevi, praesertim vero in regno merovingico et epocha carolina. Evanescente enim Imperio Romano, legislationi perfecte elaboratae substituta est saltem pro parte alia minus perfecta, in qua nempe, punitionem quod attinet delictorum, multa desiderabantur (1). Sic Ecclesia conata est supplere hunc defectum, licet haec intentio non semper fuerit finis primarius legislatorum ecclesiasticorum (2).

Deficiente enim iure civili, plura delicta mansissent prorsus impunita, nisi Ecclesia eorum punitionem peragendam

-
- (1) J. FR. SCHULTE, D. kath. Kirchenrecht, vol. II, p. 381: "Zu einem solchen Hineinziehen aller verbrecherischen Handlungen in den Kreis ihrer Disziplin musste sich die Kirche um so mehr veranlasst und gezwungen sehen, als nicht nur die Art der Strafen (deren Sühne durch Geld), sondern auch die Form des Verfahrens in den germanischen Reichen theils einen hohen Grad von Rohheit bekundeten, theils den Prinzipien des Christenthums und der gesunden Vernunft widersprachen..."
- (2) R. W. DROVE, Beiträge zur Geschichte des deutschen Kirchenrechts, I. Die fränkischen Sendgerichte, Zeitschr. f. Kirchenrecht, 4 (1864), p. 2: "Indem diese (d. Kirche) nach dem Untergange des abendländischen Römerreichs einen großen Theil der Aufgaben, welche wir heute dem Staate zuweisen, auf sich nahm, und indem sie, um diess mit Erfolg zu können, sich seit dem Auseinanderfallen der karolingischen Ordnungen als einen geistlichen Universalstaat hinstellte, trat das ihre eigenthümliche kanonische Recht gleichsam als ein neues Ius gentium in die besondere Rechtsentwicklung der einzelnen europäischen Völker ein".

suscepisset. Sic et species diversarum poenarum crescebat accedentibus gravioribus poenis, quae antea nondum in usum erant receptae (1).

In connexione cum systemate paenitentiarum publicarum, quae adhuc vigerunt (2), ortum est institutum aliud, quod ex visitatione episcopali originem ducens, nomine iudiciorum synodaliū attentionem meretur (3). Cui iudicio ecclesiastico additur ad protectionem brachium saeculare (4). De competentia illius institutionis erant homicidia simplicia et qualificata, adulteria et fornicationes, furta et rapinae, periuria, falsa testimonia, rapinae hominum, incantationes, sortilegia et delicta pure ecclesiastica (5).

Sic synodalia iudicia melius adhuc lacunas legislationis civilis implere potuerunt (6). Pro praxi vero Ecclesiae haec evolutio in regnibus barbarorum non parum contulit, accedentibus sic severioribus punitionibus in usum deductis (7).

Illā necessitas et crebritas poenarum permansit in vigore.

(1) P. HINSCHIUS, ad v. "Gerichtsbarkheit", l.c., p. 587 et 592.

(2) cf. e.g. Decretum Burchardi Wormatiensis, l.XI, c.75 (PL 140, 873).

(3) R.W. DOVE, l.c., p. 6-16 et 16-28.

(4) Cap. Caroli M., cap. I, can. 6, p. 45.

(5) R.W. DOVE, o.c., 5 (1865), p. 5.

(6) R.W. DOVE, l.c., p. 15: "Inzwischen hatte aber die Kirche bereits ein anderes Institut entwickelt, durch welches es ihr mit grösserem Erfolge gelang, die Lücken des weltlichen Strafrechts auszufüllen, nämlich die Senggerichte".

(7) P. HINSCHIUS, ad v. "Gerichtsbarkheit", l.c., p. 587 enumerat sequentes sanctiones: castigatio, inclusio in monasterio, exilium, decalvatio, confiscatio bonorum, multa pecuniaria, amissionem officii civilis, redactio in statum servilem.

usque ad s. XII. Iam inde a s. XIII minuitur ambitus competencie fori ecclesiastici, a s. vero XVI maiorem diminutionem patitur (1).

Mutatis penitus circumstantiis s. XVII et XVIII poena temporales magis ac magis evadunt obsoletae (2). In concordatibus saeculi XIX pluries cavetur, ne ab Ecclesia inferantur poenae, quae consectoria civilia, i.e. effectus temporales gignere possint. Ab hoc generali principio exceptio admittitur pro solis clericis, qui certis sub cautelis et conditionibus puniri possunt praecipue mulcta pecuniaria et praescriptione commorandi certo in loco (3).

In nonnullis vero concordatis modernis effectus civiles agnoscuntur sive sententiae amotionis a beneficio vel officio a tribunalibus ecclesiasticis prolatae, sive etiam generaliter omnes sententiae ab eiusdem contra clericos aut religiosos latae (4).

(1) J. FR. SCHULTE, D. kath. Kirchenrecht, p. 383 et 386.

(2) P. HINSCHIUS, l.c., p. 588.

(3) P. HINSCHIUS, l.c., p. 601: "Nach dem jetzt geltenden Recht ist der Gebrauch von Strafen und Strafmitteln unstatthaft, welche mit ihren Wirkungen über die rein kirchliche Sphäre hinausgreifen, also alle Strafen gegen Leib, Vermögen, Freiheit und bürgerliche Ehre, und es sind nur solche gestattet, welche wie die Auferlegung von Bußwerken (Gebeth, Fasten, Almosen) dem rein religiösen Gebiete angehören oder die Entziehung von kirchlichen Rechten zum Gegenstand haben". Immo pro clericis subiacebat certis limitationibus applicatio mulctae pecuniariae aut praescriptio commorandi in determinato loco (domo demeritorum).

(4) Concordatem cum Polonia, a. 1925, art. IV, et Concordatum cum Lithuania, a. 1927, art. IV (PERUGINI, Concordata vigintia, p. 34 et 60) praevident concursum auctoritatis civilis casu quo deponuntur clerici aut ab officio vel beneficio amovendi sunt. ~~Concordatum clericis aut ab officio vel beneficio amovendi sunt.~~ Concordatum cum Italia, l. 1929, ...
p. 12.

C.I.C. enumerat diversas poenas mitiores temporales, alias^s indiscriminatim adhibendas contra clericos ac laicos, alias e^{iv} contra solos clericos proferendas (1).

Itaque, ad laicos saltem quod spectat, ^{tota controversia potius} ~~sed~~ sese refert ad ipsum principium affirmandum aut negandum, ad ipsum scilicet ius Ecclesiae utendi poenis temporalibus.

§ 3. DOCTRINA PATRUM TEMPORE PERSECUTIONUM.

Tractando nunc breviter doctrinam Patrum, hic exponimus quaedam dicta eorum, qui adhuc tempore persecutionem scripserunt ut Tertullianus, Cyprianus, Lactantius et Origenes.

Coactio materialis dedecens esse videtur illis scriptoribus. Opposita enim cum sit Ecclesia ad Synagogam, eidem non

....art. 23 (Perugini, o.c., p. 109) sic sonat: "Avranno senz' altro piena efficacia giuridica anche a tutti gli effetti civili, in Italia le sentenze ed i provvedimenti emanati da autorità ecclesiastiche ed ufficialmente comunicati autorità civile, circa persone ecclesiastiche o religiose e concernenti materie spirituali o disciplinari".

- (1) Intra poenas vindicativas communes recensetur in c. 2291, n. 12 mulcta pecuniaria. Pro clericis vero numeratur in c. 2298, n. 7 prohibitio commorandi in certo loco vel territorio, in n. 8 vero praescriptio commorandi in certo vel territorio, ~~in n. 8 vero praescriptio commorandi in certo loco vel territorio.~~ - In c. 2408 statuitur mulcta pecuniaria, et quidem gravis, imponenda his, qui taxas consuetas et legitime approbatas ad normam c. 1507 augent vel ultra eos aliquid exigunt. In c. 1625, § 2 statuitur mulcta pecuniaria imponenda iudicibus, qui secretum violant, in c. 1665, § 2 idem praecipitur quoad advocatos et procuratores transgredientes ea, quae § 1 eiusdem canonis statuta sunt.

gladius materialis concedendus est, sed gladius tantum spiri-
 tualis, quo quidem ^{le communione fidelium (1). Sane haeretici compellendi sunt} contumaces eiciuntur ad officium adimplen-
 dum (2), at servos Dei non decet vi procedere (3). Religio enim
 defendenda non est occidendo ^{sed} et moriendo. Polluetur enim hisce
 violentiis, quae voluntarie est amplectenda (4). Vindex crimi-
 num a Deo constitutus non est ecclesiastica sed civilis potes-
 tas, non sunt episcopi sed mundi iudices (5).

-
- (1) CYPRIANUS, ep. 62 ad Pomponium, n. 4 (PL 4, 371): "Nunc au-
 tem, quia circumcisio spiritalis esse apud fideles servos
 Dei coepit, spiritali gladio superbi et contumaces necan-
 tur, dum de Ecclesia eiciuntur".
 - (2) TERTULLIANUS, adv. gnosticos Scorpiace, cap. II (PL 2, 125):
 Ad officium haereticos compelli, non illiciti dignum est. Du-
 rita vincenda est, non suadenda".
 - (3) TERTULLIANUS, lib. de idololatria, c. 17 (PL 1, 687): "iam
 vero quae sunt potestatis, neque iudicet de capite alicuius
 vel pudore (feras enim de pecunia), neque damnet neque prae-
 damnet, neminem vinciat, neminem recludat, aut neminem tor-
 queat". - De corona militum, c. 11 (PL 2, 92): "Licebit in
 gladio conversari, Domino promuntiante, gladio periturum qui
 gladio fuerit usus? Et praelio operabitur filius pacis, cui
 nec litigare convenit? Et vincula et carcerem et tormenta et
 supplicia administrabit, nec suarum ultor iniuriarum". -
 ORIGENES, Contra Celsum, l. VII, n. 26 (PG 11, 1458): "Neque
 enim Christiani potuissent, ut lex Mosaica praecipit, hostes
 interficere legisque violatores igne comburere aut lapidibus
 obruere, prout alterutro supplicio digni iudicati fuissent".
 - (4) TERTULLIANUS, lib. ad Scapulam, c. II (PL 1, 699): "Sed nec
 religionis est cogere religionem, quae sponte suscipi debeat,
 non vi". - LACTANTIUS, Inst. div., l. V, c. 20 (PL 6, 616):
 "verbis melius quam verberibus res agenda est ... nam si san-
 quine, si tormentis religionem defendere velis, iam non de-
 fendetur illa, sed polluetur, atque violabitur. Nihil est
 enim tam volutarium, quam religio".
 - (5) ORIGENES, Comment. in ep. ad Rom., l. IX (PG 14, 1228): "Om-
 nia enim crimina quae vindicare vult Deus, non per antisti-
 tes et principes Ecclesiarum, sed per mundi iudicem voluit
 vindicari".

§ 4. PATRES TEMPORE FLORESCENTIAE.

Tempus florecentiae scriptorum ecclesiasticorum ubiores nobis praebet tractationes. Duae enim circumstantiae hisce ansam praebent, videlicet: haereticorum contra Ecclesiam impetus et ordinis perturbatio ac necessitas invocandi auxilium brachii saecularis. Tamen et pro hac epocha desiderantur testimonia clara et expressa de ipsius Ecclesiae potestate progrediendi poenis temporalibus.

Praecipuas partes in hac materia tenet S. Augustinus. Innixus doctrina antecessorum tenet sanctus doctor illud discrimen inter synagogam et Ecclesiam (1), quae gladium visibilem amplius non tenet utendo potius clementia et mansuetudine (2).

(1) ORIGENES, *Comment. in ep. ad Rom.*, l. IX (PG-14, 1222): "Omnia."
(2) AUGUSTINUS, *ep.* 153, c. 4 (PL 33, 657): "nullum ibi discrimen sanguinis sub incruenta disciplina timebatur". * *De fide et operibus*, c. 2 (PL 40, 199): "Phinees sacerdos adulteros simul inventos ultore ferro confixit, quod utique degradationibus et excommunicationibus signatum est esse faciendum hoc tempore, cum in Ecclesiae disciplina visibilis fuerat gladius cessaturus". * *Ep.* 134 ad Apringium, n. 3 (PL 33, 511): non fundendo sanguinem procedendum est contra haereticos, etenim "alia causa est provinciae, alia est Ecclesiae: illius terribiliter gerenda est administratio; huius clementer commendanda est mansuetudo".

Etsi hanc doctrinam Augustinus numquam retractaverit, quoad modum agendi cum haereticis sententiam suam mutavit. Initio aestimabat non esse petendum ab Imperatoribus repressionem haereticorum, sed tantum horum violentias voluit reprimi ad defensionem praebendam catholicis. Experientia autem edoctus hanc sententiam retractavit (1). Severitatem principium probat ut medium aptum ad providendum Ecclesiae unitati (2). Quae severitas

-
- (1) Ep. 185, seu de correctione donatistarum liber, c. 7, n. 25 (PL 33, 804): "nonnullis fratribus videbatur in quibus et ego eram, ... non esse petendum ab imperatoribus ut ipsam haeresim iuberent omnino non esse, poenam constituendo eis qui in illa esse voluissent". Sed donatistarum saevitiae provocaverunt legem omnino severiorem, de qua refert ib., n. 26 (PL 33, 805). - Retract. l. II, c. 5 (PL 32, 632): retractat sententiam propositam in libro nunc deperdito: "Dixi, non mihi placere ullius saecularis potestatis impetu schismaticos ad communionem violenter arctari. Et vere tunc mihi non placebat, quoniam nondum expertus eram, vel quantum mali eorum auderet impunitas, vel quantum eis in melius mutandis conferre posset diligentia disciplinae".
- (2) Ep. 93 ad Vincentium, c. I, n. 1 et 2, c. II, n. 6 (PL 33, 321, 322 et 324); in c. V, n. 18 (PL 33, 330) meminit legum civilium terrorem, "quibus promulgandis reges serviunt Domino". Ep. 185 ad Bonifacium, c. II, n. 7 (PL 33, 795); cf. n. 8 et 11 (PL 33, 795 et 797), c. III, n. 13, c. IV, n. 15, c. VI, n. 21 et 23 (PL 33, 798, 799, 802 et 803), porro ib., n. 24 (PL 33, 804) in memoriam revocans legislationem Theodosianam prolatam contra haereticos, c. VII, n. 25 et 28 (PL 33, 804 et 806). - Contra ep. Parmeniani, l. III, c. I, n. 2 (PL 43, 83 sq); cf. ib., l. I, c. IX, n. 15 et c. X, n. 16: "Si Imperator es punire possunt alia debita, cur non etiam haeresim" (PL 43, 44 et 45). Contra litteras Petiliani, l. II, c. 83, n. 184 (PL 43, 315): "ad fidem quidem nullis est cogendus invitus, sed per severitatem, imo et per misericordiam Dei, tribulationum flagellis solet perfidia castigari... timor autem poenarum et si nondum habet delectationem bonae conscientiae, saltem intra claustra cogitationis coercet malam cupiditatem"; cf. ib., c. 84, n. 186 (PL 43, 317 sq.). Hisce ultimis dictis solvitur insimul a S. Augustino ~~XX~~ quaestio, quomodo libertas fidei amplectendae componenda sit cum necessitate credendi, ex qua necessitate oritur ius Ecclesiae puniendi haeresim.

tamen temperata esse debet, quia repressio violenta aliquomodo cadit in Ecclesiam ipsam (1).

Comparando regiam potestatem cum sacerdotali, proponitur a Ioanne Chrysostomo distinctio fundamentalis vicens inter modum coercendi utriusque potestatis. Sacerdos, cum habeat animam pro subiecto coercitivo, nihil amplius facere potest, si dignitas eius contemnitur; arguendo et monendo potest modo suasio procedere. Si hoc frustra factum est, reges monendi sunt ad mēvenda arma, ut infringatur audacia transgressorum (1).

-
- (1) Ep. 93 ad Vincentium, c. III, n. 10 (PL 33, 325). Ep. 185, c. VII, n. 26 (PL 33, 805): "...non tamen supplicio capitali propter servandam etiam circa indignos mansuetudinem christianam, sed pecuniariis damnis propositis, et in episcopos vel ministros eorum exilio constituto"; in c. II, n. 11 (PL 33, 797) indicatur ratio harum punitionem, quia "non Ecclesia facit persecutionem sed persecutionem patitur"; c. III, n. 13 (PL 33, 798) notatur hanc repressionem fieri per Reges Imperatorum. AUGUSTINUS, ep. 133 ad Marcellinum, n. 1 (PL 33, 509): "scelesti homines quidem puniendi sunt" "sed hoc magis sufficere volumus ut vivi et nulla corporis parte truncati, vel ab inquietudine insana ad sanitatis otium legum coercitione dirigantur"; ib., n. 2 (PL 33, 509): "Noli perdere paternam diligentiam, quam in ipsa inquisitione servasti, quando tantorum scelerum confessionem, non extendente equuleo, non sulcantibus ungulis, non urentibus flammis, sed virgarum verberibus eruisti". Ep. 100 ad Donatum proconsulem, n. 1 (PL 33, 366): "corrigi eos cupimus, non necari"; ib., n. 2: "potestatem occidendi te habere obliviscaris". - Ep. 87, n. 8 (PL 33, 300): "tamen agendum est christiana moderatione". - Ratio huius clementiae adhibendae est, quia Ecclesia aliquo modo saltem participat in hac repressione haereticorum, agitur enim de causa Ecclesiae. Ep. 134 ad Apringium, n. 3 (PL 33, 511) exponitur haec ratio. Confirmatur haec consideratio in ep. 23, n. 7 (PL 33, 98): "Cessabit a nostris (!) partibus terror temporalium potestatum: cesset etiam a vestris partibus terror congregatorum Circumcellionum".
- (2) CHRYSOSTOMUS, Hom. IV. in verba Oziae, n. 5 (PG 56, 126 sq.): "Regi corpora commissa sunt, sacerdoti animae; rex residua pecuniarum remittit, sacerdos autem residua peccatorum: ille cogit, hic exhortatur: ille necessitate, hic consilio: ille habet arma sensibilia, hic arma spiritualia.... Maior...
- p. 17.

Eodem sensu arguuntur et ceteri Patres. Ex parte Ecclesiae haeresis comprimenda est armis spiritualibus (1), licet sit comprimenda a primo initio (2). Ratio videtur inesse in libertate, ex qua procedere debet obsequium Domino praestandum (3). Inaudita enim esset praedicatio, quae fieret verberibus (4). Principibus vero reservatur potestas ulterius progrediendi (5).

-
-hic principatus; propterea rex caput submittit manu sacerdotis....Ubi igitur sacerdos contemptus est, dignitasque sacerdotii conculcata, nec quidquam praeterea poterat sacerdos; nam sacerdotis tantum est arguere, liberamque praestare admonitionem, non movere arma, ne clypeos usurpare, non vibrare lanceam, nec arcum tendere, nec iacula mittere, sed tantum arguere, ac libere monere: posteaquam igitur arguisset sacerdos, rex autem non cessisset, sed arma moveret, clypeos et hastas, suaeque uteretur potentia, ibi sacerdos, Ego inquit, quod erat meo officii praestiti, nihil amplius possum, succurre sacerdotio quod conculcatur, leges violantur, fas subvertitur". De sacerdotio, l. II, n. 3 (PG 48, 634): "Non enim tanta nobis facultas a legibus datur ad delinquentes coercendos; imo etiamsi dedisset, non possumus illa uti, quandoquidem Deus non eos coronat, qui vi abacti a nequitia abstinere, sed eos, qui ex libero proposito ab ea declinant". - SYNESIUS, ep. 121 (PG 66, 1502): "nos fundendis precibus praepositi sumus, quibus lex vetat manum praestare legibus, et vel sceleratissimum interficere".
- (1) HIERONYMUS, ep. 14 ad Heliodorem (PL 22, 352): Sub Veteri Testamento inobedientes lapidabantur. "Nunc vero incediens spirituali mucrone truncatur".
- (2) HIERONYMUS, in Gal. cap. V, versus 8 (PL 26, 403): "Igitur scintilla statim ut apparuerit, extinguenda est..."
- (3) HILARIUS, ad Constantinum Augustum, l. I (PL 10, 561): "Deus universitatis est Dominus, obsequio non eget necessario, non requirit coactam confessionem...Non possum nisi volentem recipere, nisi orantem audire, nisi profitentem signare".
- (4) GREGORIUS M., ep. 53 ad Ioann. episc. (PL 77, 649): "Quid autem de episcopis qui verberibus timeri volunt, canones dicant, bene vestra fraternitas novit, pastores enim facti sumus non persecutores"..... Nova vero atque inaudita est ista praedicatio, quae verberibus exigit fidem". Cf. ep. 45 ad Andream episc. (PL 77, 640) ubi increpat episcopum fugitantem qui sui ordinis respectum noluit habere.- AMBROSIIUS, c. 3, C. XXIII, q 8: arma sacerdotis sunt orationes et lacrymae.
- (5) LEO M., ep. 15 ad Turribium (PL 54, 680); cf. c. 8, X, V, 7.- GREGORIUS M., ep. 34 ad Pantaleonem Praefectum (PL 77, 708):...

§ 5. PATRES VERSUS INITIUM MEDII AEVI.

Saecula sequentia parum novi afferentia, potius insistent in iis, quae iam antea inculcata erant. Gladius fundens sanguinem et bellum agens a sacerdote removendus est (1). Sacerdos enim ut dux ad vitam utitur potius armis spiritualibus (2), omnesque poenae ab eo impositae, licet afferant afflictionem corporalem ut ieiunia et vigiliae, prae se ferunt characterem

-
- "Haereticorum nefandissimam pravitatem, qualiter lex persequitur instantius, excellentiae vestrae non habetur incognitum. Hi igitur quos et fidei nostrae integritas et legum damnat districtio mundanarum". - ISIDORUS HISPALENSIS, Sentent. l. III, c. 51, n. 4 (PL 83, 723): "Caeterum intra Ecclesiam potestates necessariae non essent, nisi ut, quod non praevalet sacerdos efficere per doctrinae sermonem, potestas hoc imperet per disciplinae terrorem"; ib., n. 5: "Saepe per regnum terrenum coeleste regnum proficit, ut qui intra Ecclesiam positi contra fidem et disciplinam Ecclesiae agunt, rigore principum conterantur; ipsamque disciplinam, quam Ecclesiae humilitas exercere non praevalet, cervicibus superborum potestas principalis imponat, et ut venerationem mereatur, virtute potestatis impertiat".
- (1) BERNARDUS, De consid., l. I, c. 6 (PL 182, 735 sq.): "Et tamen non monstrabunt, puto, qui hoc dicent ubi aliquando quispiam Apostolorum iudex sederit hominum, aut distributor terrarum steterit..." HINCMARUS RHEMENSIS, Capitula synod., c. II (PL 125, 1072): "...sed nos pereunti populo auctores mortis existimus, qui esse debuimus duces ad vitam", sic increpat clericos bellantes et sanguinem fundentes. - BURCHARDUS WORMATIENSIS, Decret., l. I, c. 201 (PL 140, 609): "His, a quibus Domini sacramenta tractantur, iudicium sanguinis agitare non licet. Et ideo magnopere talis excessus prohibendus est". (Desumptum est ex concil. Mogunt., c. 6.) - REGINO PRUMENSIS, De Eccl. disciplina, l. II, c. 55 (PL 132, 296). -
- (2) BERNARDUS, In Cantica, sermo 66, n. 12 (PL 182, 676 sq) pro haereticis postulat exilium, non vero poenam mortis imponendam, semper memor adagii: "fides suadenda est, non imponenda". -
- p. 19.

poenitentialem (1).

Si repressio haereticorum facienda est, hoc fieri potest per principes, qui mundanas leges condunt in hac materia (2).

....PETRUS DAMIANI, ep. lib. 4, ep. 9 (PL 144, 314 - 316): ".... cum inter regnum et sacerdotium propria cuiusque distinguantur officia, ut Rex armis utatur saeculi et sacerdos accingatur gladio spiritus qui est verbum Dei... Si ergo pro fide qua universalis vivit Ecclesia nusquam ferrea corripitur arma conceditur, quomodo pro terrenis et transitoriis Ecclesiae facultatem loriceatae acies in gladio debacchantur? Porro sancti viri cum praevalent haereticos haereticorumque cultores nequaquam perimunt, sed potius ab iis perimi pro fide Catholica non refugiunt.... Ad haec si quis obiciat bellicis usibus Leonem se frequenter implicuisse Pontificem, verum tamen sanctum esse: Dico quod sentio; quoniam nec Petrus ob hoc Apostolicum obtinet principatum quia negavit; nec David idcirco Prophetiae meretur oraculum, quia torum alieni viri invasit..."

(1) GREGORIUS II, ep. 13 ad Leonem Isaurum (PL 89, 522): ".... ubi peccavit quis, et confessus fuerit, suspendii vel amputationis capitis loco evangelium et crucem eius cervicibus circumponunt, eumque tamquam in carcerem in secretaria, sacrarumque vasorum aeraria coniciunt, in ecclesiae diaconia et in catechumena ablegant, ac visceribus eius ieiunium, oculisque vigilias et laudationem ori eius indicunt. Cumque probe castigarint, probeque fame afflixerint, tum pretiosum illi Domini Corpus impartiunt, et sancto illum sanguine potent".

(2) IVO CARNUTENSIS, Decret., p. X. c. 64 (PL 161, 711) allegans Augustinum, ep. 166 ad Donatistas: "Quod erraverat, inquit Dominus, non revocastis, et quod perierat non requisistis. Hoc vobis per nos Dominus ipse fecit, sive obsecrando, sive minando, sive corripiendo, sive damnis, sive laboribus, sive per suas occultas admonitiones vel visitationes, sive per potestatem temporalium legum". - Panormia, l. II, de legibus, c. 153 (PL 161, 1118) iterum allegans Augustinum (contra Petilianum, dist. 10, c. Si in adiutorium: "Si in adiutorium vestrum terreni imperii leges assumendas putatis, non reprehendimus: fecit hoc Paulus cum adversus iniuriosos Romanum civem se esse testatur". - BERNARDUS in l. de consid., l. IV, c. 3 (PL 182, 776) exponit fundamentum huius cooperationis inter utramque potestatem, nempe modum, quo Ecclesia iuvatur a principibus christianis. Affert enim ibi figuram duorum gladiatorum, quae figura postea transit in bullam "Unam sanctam Bonifacii VIII. Non improbabile, Bernardum hanc figuram sumpsisse sensu tantum limitato, nempe gladium materiale intelligendo de coactione materiali adhibenda adversus haereticos, quae coactio physica ab Ecclesia ipsa fieri....p.20.

Tamen non ignoratur periculum, quod et tali modo agendi inest, Ecclesia enim suo consensu has leges roborat et ei consequenter incumbit quoque responsabilitas pro his, quae ex talibus legibus proveniunt (1).

Iudicium clarum et uniforme quoad omnes quaestiones propositas difficile ferre potest, quia desideratur aliquando testimonium explicitum, de re ex professo agens.

Certum est, Patres Ecclesiae non concessisse usum gladii pro utraque functione, quo utitur gladius materialis, nempe pro interficiendis reis et pro vi militari exercenda. Num tantum licentiam negant an potius ipsum ius Ecclesiae in dubium vocant, difficile erui potest. Semper enim loquuntur prae oculis habentes quaestionem aliquam practicam, exurgentem ex certis circumstantiis historicis. Ideoque aegre in disceptationes mere speculativas intrant.

Circa invocationem auxilii brachii saecularis quaedam evolutio cerni potest. Violentiae enim, quas passa est Ecclesia ex parte haereticorum, necessarium reddiderunt applicationem vis

(...nequit. Sic contendit A. STICKLER, Magistri Gratiani sententia de potestate Ecclesiae in Statum, Apollinaris, 21 (1948), Nr. 1 - 4, p. 103, Bernardum ad mentem Magistri Gratiani usum esse hac figura "in sensu functionis coactivae tantum", tum loco allegato tum in ep. 256 ad Eugenium, 1 (PL 182, 463 sq.).- Cf. A. OTTAVIANI, Institutiones iuris publici ecclesiastici, Romae, 1935, vol. I, p. 340 et 378, qui hanc metaphoram eodem sensu intelligit.

- (1) PETRUS CANTOR, Verb. abbrev., c. 78 (PL 205, 231) loquens de ordaliis: "Sed nec convicti ab huiusmodi iudicio tradendi essent morti, quia hoc iudicium quodammodo est ecclesiasticum, quia non exercetur sine praesentia sacerdotis, per quod, cum traditur morti, a sacerdote traditur; quia illud ab eo fit, cuius auctoritate fit. ...Quod ante Cathari convicti vel confessi non sint occidendi, nisi crediderit manualiter Ecclesia, quod sibi possint resistere, videtur... Recludendi ergo sunt, non occidendi".

militaris, ut iisdem mediis reprimatur aggressio violenta. Ecclesia tamen sua ex parte se restringit ad media potius suasiva, praedicationem verbi divini, monitionem, increpationem, ac censuras ecclesiasticas. Nullo modo probari potest, vim militarem, qua usi sunt Imperatores, procedere ex delegatione Ecclesiae, originem ducere ex ecclesiastica iurisdictione. Manet vis militaris civilis, quam Imperatores applicant sive sua sponte ad iuvandam Ecclesiam sive ad petitionem episcoporum.

De ipsis poenis temporalibus parum explicite^d asseritur. Si mentio fit de privationibus temporalibus, quas Ecclesia per se ipsam imponit, hae privationes videntur excludere graviores afflictiones, simul retinentes suum characterem poenitentialem. Gravissima poena, quae imponi potest, manet excommunicatio, in cuius comparatione ceteri poenae omnes consentur mitiores.

P A R S P R I M A .

C A P U T P R I M U M .

DECRETUM GRATIANI.

Decretum Gratiani, cum sit testis traditionum saeculorum praecedentium, fundamentum vero subsequentium, investigationi nostrae origini sit.

Etsi desideratur systematica expositio in Decreto, non desunt elementa, quae in controversia de poenis temporalibus posterioribus temporibus disputationi veniunt: sunt nempe existentia harum poenarum (§ 1), eorum temini seu limitationes quoad poenam mortis (§ 2) et vim armatam (§ 3).

§ 1. EXSISTENTIA POENARUM TEMPORALIUM.

Terminologia constans apud Magistrum Gratianum ad designandas poenas temporales nondum proponitur. Vocantur promiscue vindicta (1), poena corporalis (2), corporalia flagella (3), coactio verborum (4).

Locus classicus ad disceptandam hanc quaestionem habetur in C. XXIII, ubi ex professo agitur de hoc genere poenarum inducentium privationem in bonis materialibus (5) aut corporalibus (6), quae possunt evadere irreparabilia (7) et ope vi armatae imponuntur (8), ut iniuria propulsetur (9), res repetantur (10), ulcisci possit iniuria (11) aut pax adipisci queat (12), bonis vero concedatur facultas libere agendi (13) ceterique deterreantur (14) ac denique pravitas corrigatur (15).

-
- (1) d.p.c. 22, D. LXXXVI: d.p.c. 12, C. XXIII, q. 4.
 - (2) d.sp.c. 15, C. XXIII, q. 4.
 - (3) d.p.c. 16, C. XXIII, q. 4.
 - (4) d.p.c. 19, C. XXIII, q. 4.
 - (5) q. 7.
 - (6) q. 4.
 - (7) q. 5.
 - (8) q. 1 et 2.
 - (9) d. introd. q. 1.
 - (10) c. 1, q. 2.
 - (11) d.p.c. 2, q. 2.
 - (12) d.p.c. 1, q. 3.
 - (13) d.p.c. 20, q. 3.
 - (14) d.p.c. 25, q. 3.
 - (15) d.p.c. 54, q. 4.

Subiectum coactionis activum est Papa vel episc^opus (1), licet episcopus non debeat esse percutiens personaliter (2). Subsunt vero huic potestati fideles (3). Infideles vero (4) et nec iudaei (5) cogi non possunt poenis temporalibus.

Finis diversus assignatur hisce poenis; non individuum tantum respicitur sed et societas, ut nempe "bonis optata facultas libere consulendi ecclesiae ministretur" (6), praesertim vero intenditur finis emendativus (7).

Poena temporales in specie sunt mulcta pecuniaria seu "gampna rerum" (8), ad quam imponendam requiritur aliquando auxilium brachii saecularis. Huic poenae similis est privatio beneficii, quae tamen proprie poena temporalis dici nequit nisi per accidens. Amissionem bonorum temporalium secumfert maiori ambitu bonorum confiscatio (9). Libertas personalis vero coarctatur exi-

(1) cc. 7, 8, 10, 17, d.p.c. 18, 20, 28, q. 8.

(2) d.p.c. 24 et 25, D. LXXXVI; D. XLV.

(3) c. 17, C. XXIII, q. 4 ubi in editione Friedberg versio "qui intus sunt id est infidelibus" mendosa est, si comparatur cum d.p.c. 4, C. XXIV, q. 1, et ideo recte sonat "qui intus sunt id est fidelibus", quod ex ipsa rei natura apparet.

(4) d.p.c. 4, C. XXIV, q. 1.

(5) d.p.c. 4, D. XLV; cf. c. 94, D. IV de consecr.

(6) d.p.c. 40, C. XXIII, q. 3.

(7) C. XXIII, d.p.c. 1, § 1, q. 3; c. 9, q. 3; c. 5, d.p.c. 15 et 19, q. 3; cc.ss., q. 4; d.p.c. 23, q. 4; cc. 24, 25, 26, 32, 37 ss. q. 4; d.p.c. 49, q. 43; c. 51, q. 4; cc. 1, 2, 6, 22, 23, 35, 36, q. 5; d. introd. et d.p.c. 4, q. 6.

(8) d.p.c. 54, C. XXIII, q. 4; c. 7, § 1, D. XVIII; d.p.c. 7, C. X, q. 2; cc. 2, 21, 40, 41, 42, 44, C. XII, q. 2; d.p.c. 1, C. XII, q. 4; c. 5, C. XX, q. 3; c. 11, C. XII, q. 2; d.p.c. 8 et c. 9 D. LIV; c. 27, C. II, q. 6; d.p.c. 20 et c. 20, C. XVII, q. 4; c. 27, C. XVII, q. 4; d.p.c. 31, C. XVIII, q. 2; c. 3, C. XXI, q. 5.

(9) c. 4, C. XVI, q. 6; q. 8, C. III, q. 5; c. 32, C. XXIV, q. 1; c. 22, C. XVII, q. 4.

lio (1), incarceration (2), reductione in statum servilem (3). Corpus vero immediate attingunt ieiunium impositum (4) et flagellatio (5).

§ 2. LIMITES POENARUM TEMPORALIUM.

Si quaestio de poenis temporalibus quoad poenas recensitas indubitanter affirmative soluta est, aliter prorsus respondendum erit, si quaeritur, num potestas Ecclesiae sese extendat quoque ad ius inferendi poenam mortis. Distinguendum est hac in re inter exercitium iuris et ipsum ius.

Strictam reservationem sibi imponit Ecclesia quoad exercitium iuris. Horror ab effudendo sanguine iam elucet ex eo, quod

-
- (1) c. 9, C. III, q. 4; c. 3, C. III, q. 5; c. 7, C. XI, q. 3; c. 13, C. XVII, q. 4; c. 32, C. XXIV, q. 1; c. 13, C. XXVI, q. 5; c. 18, C. XVI, q. 1; c. 9, D. LXXXI; c. 7, D. LXXXI; c. 17, C. XVI, q. 1; c. 2, C. XX, q. 3; c. 2, § 7, C. I, q. 7; c. 32, C. XXIII, q. 8.
- (2) c. 22, C. XI, q. 1; c. 10, C. XXVI, q. 5; d.p.c. 9, C. XXXIII, q. 2; c. 13, C. XVII, q. 4; c. 7, D. L; c. 5, C. XXVI, q. 5; c. 5, C. XXIII, q. 8; c. 4, C. XVI, q. 6; c. 28, C. XXVII, q. 1; c. 9, C. XXX, q. 1; c. 58, D. L; c. 8, D. LXXXI; c. 10, s. D. LXXXI, c. 3, C. V, q. 6; c. 20, C. VII, q. 1; c. 28, C. XVII, q. 4; c. 2, C. XXI, q. 2; cc. 15, 18, 19, 39, C. XXVII, q. 1; d.p.c. 8, D. XLV; c. 11, C. XXVII, q. 1.
- (3) c. 30, D. LXXXI; d.p.c. 8, D. LIV; c. 39, C. XII, q. 2; c. 3, C. XV, q. 8.
- (4) c. 36, D. L; c. 5, D. LXXXII; c. 109, C. XI, q. 3; c. 17, C. XII, q. 2; c. 11, C. XXII, q. 4; c. 8, C. XXXIII, q. 2 et d.p.c. 9.
- (5) C. XXIII, in specie q. 4, 5 et d.p.c. 54, q. 4; c. 1, C. V, q. 1; c. 3, C. V, q. 6; c. 32, C. XXIV, q. 1; c. 10, C. XXVI, q. 5; c. 9, D. XXXV; episcopus vero propria manu non debet flagellare; D. XLV, d.p.c. 34 et c. 25, D. LXXXVI; c. 8, D. XLV, coll. d.p.c. 13 e D.

arcentur homicidae ab ordine presbyteratus suscipiendo (1). Clericis vero severe prohibetur agitare iudicium sanguinis nec ullo modo in eo participandi (2).

Nicolaus I categorice negat usum gladii. Interrogatus enim, num marito liceat secundum mundanas leges uxorem adulteram interficere, respondit testante Gratiano: "Sed sancta Dei Ecclesia numquam mundanis constringitur legibus, gladium non habet nisi spirituale; non occidit sed vivificat" (3).

Cum Ecclesia abhorreat a sanguine, rei sunt defendendi ut hanc poenam evadant (4). Nec obstat dictum, "quod malos non solum flagellari, sed etiam interfici licet" (5), nam non quaeritur hic, quanam potestate hoc fieri debeat. Civilis enim potestas habet ius utendi gladio ad interficiendos malefactores (6), quae potestas ab Ecclesia legitime exerceri nequit (7).

Aliquam difficultatem movent aliae allegationes Gratiani, quarum prima est dispositio Leonis de confirmatione electionis Romani Pontificis, quae electio confirmanda est a patritio. "Si quis contra hanc apostolicam auctoritatem aliquid molietur, hunc excommunicationi subiacere decernimus, et nisi resipuerit, irrevocabili exilio puniri vel ultimis suppliciis ferriri" (8).

(1) c. 39, D. L.

(2) d.p.c. 41, C. II, q. 7; d.p.c. 28, C. XXIII, q. 8 et sequens.

(3) c. 6, C. XXIII, q. 2; cf. d.p.c. 5 et 9 et c. 10.

(4) c. 7, C. XXIII, q. 5.

(5) d.p.c. 48, C. XXIII, q. 5.

(6) cc. 36, 45, 46, C. XXIII, q. 4; c. 4, d.p.c. 7, cc. 8, 9, 13, 16, 18, 19, 20, 21, 22, 23, q. 5.

(7) cc. 1, 2, 3, 4, 6, 7, d.p.c. 7, cc. 14, 15, C. XXIII, q. 5.

(8) c. 23, D. LXIII.

Altera dispositio refertur decreto Adriani Papae iubentis, ut "delatori autem lingua capuletur, aut convicto caput amputetur" (1). De hisce dispositionibus ipsis difficultas non tam insolubilis est. Supposita genuinitate historica (2) in his duobus legibus Romanus Pontifex videtur potius loqui ut princeps temporalis status ecclesiastici; in prima dispositione, quae respicit iura Patritii Romani simul ac Romani Pontificis, non immerito cerni potest lex simul ecclesiastica et civilis: Nobis vero quaerendum est de mente Gratiani allegantis haec dicta. In primis notandum, hisce locis Gratianum non loqui ex professo de poena mortis inferenda sed de modo eligendi Roma Pontificem, resp. de iusta poena delatori inferenda. Notat Stickler ad dispositionem secundo loco allegatam, agi hic aut de exceptione confirmante regulam aut simpliciter de incuria Gratiani (3). Videntur nobis hae dispositiones allegatae illustrationis causa, ut ostendatur detestabilitas criminum, de quibus sermo est, quin velit auctor hac allegatione referre legem proprie ecclesiasticam vigentem. Ergo deductiones quoad ipsa principia ex talibus dispositionibus faciendae nimis praepropere fierent. Neve dicatur, talem discrepantiam in legibus colligendis esse contra finem Decreti compilationi, intendentis conciliare leges discrepantes. Idem enim cerni potest in Decretalibus Gregorii IX, quae poenam mortis, comminatum per legem Mosaicam pro homicidio et

(1) c. 5, C. V, q. 6.

(2) Cf. c. 23, D. LXIII, nota 224.

(3) A. STICKLER, De Ecclesiae potestate coactica materiali apud Magistrum Gratianum, Salesianum, 4 (1942), Nr. 3, p. 108.

furto hominum, refert, quin ea dispositio umquam fuisset lex Novae Legis. Adhibentur, ut videtur, hae allegationes ad illustrandam gravitatem harum transgressionum (1).

Si denique refertur ut exemplum apostolus Petrus, qui Ananiam et Saphyram "increpando morti tradidit", verba nobis non videntur ita premenda, ut ex hoc facto miraculoso - etiam ad mentem Magistri Gratiani - queat fieri assertio generalis iuris permanentis et ordinarii pro Ecclesiae praxi (2).

Poni vero potest vero quaestio, num Gratianus saltem theoretice Ecclesiae tribuerit ius gladii ad interficiendos malefactores, i.e. ius nudum, quod numquam in exercitium deducitur. Expressa testimonia desunt, remanent tantum coniecturae, de quibus nunc arguendum est.

Dictum Nicolai I (3) maxime categoricum videtur esse, cum exhibeat terminum "habere" ("Ecclesia non h a b e t gladium"), dum econtra Gratianus in Rubrica simpliciter dicit: "non licet occidere". "Habere" ad possessionem ipsius iuris, "licere" vero magis ad eius usum videtur spectare. Voluitne Gratianus verba Nicolai I restringere, consulto poenens hanc expressionem? Ex postea dicendis apparebit, in usu loquendi Gratiani differentiam vocabulorum "habere-licere" non esse ita determinatam, ut possit fieri conclusio certa ad possessionem iuris aut eius exercitii tantum. Significare potest, Ecclesiam non habere gladium, quia eum decenter practice exerceri nequit, quin ideo

(1) c. 1, X, V, 12; c. 1, X, V, 18.

(2) c. 16, C. XXIII, q. 8; Cf. d.p.c. 26, C. XXIII, q. 4.

(3) c. 6, C. XXIII, q. 2.

forte deficiat ipsum ius. Illicitus vero potest esse usus gladii, quia omino non possidetur eiusque exercitium esset usurpatio iuris non possessi.

Quaerendo, num episcopo liceat arma arripere, arguit Gratianus ex exemplo Petri, cui a Domino dictum est: "Converte gladium tuum in vaginam....ac si aperte ei diceretur: haec tibi tuisque praedecessoribus inimicos Dei corporali gladio licuit persequi; deinceps spirituales tantum gladium, qui est verbum Dei, in mactatione veteris vitae exerce" (1). Ex usu vocabuli "licere" et "exercere" concludit Stickler: "Evidenter licentiam et exercitium tantum premere intendit...Ex his colligere licet eum, expressione sua, ius a priori non excludere; item ex rationibus prohibitionis exercitii, supra adductis, summa convenientia, sed convenientia tantum eruitur" (2).

Concedimus quidem Gratianum propter disconvenientiam licitum usum gladii Ecclesiae non concessisse. Ex hac autem disconvenientia, et aliis rationibus forte non allegatis, procedere potest non sola prohibitio ecclesiastica sed et divina. Quod vero usum vocabulorum "licet-habet-potest" attinet, ille usus loquendi apud Gratianum nondum apparet ita fixus, ut ad instar terminologiae hodie usitatae conclusiones fieri possent (3).

(1) C. XXIII, q. 8, d. introd.

(2) A. STICKLER, l. c., p. 110.

(3) c. 2, D. II de consecr. dicit Gratianus in Rubrica: "Vinum sine aqua, vel e converso in sacramentis offerri non licet", dum in canone dicit auctoritas allegata (Cyprianus): "Sic in sanctificando calicem Domini offerri sola aqua non potest, quomodo nec vinum solum potest". - D. IV de consecr., c. 107 in Rubrica: "Neque rebaptizationes neque reordinationes fieri licet"; cf. cc. 23, 28, 32, 38, 43, 51. - Dissolutio vinculi matrimonialis.... p. 30.

Ad ius nudum probandum, sensu supra indicato, adducit Stickler dua alia argumenta. Inprimis enim refert punitionem Ananiae et Saphyrae, quo casu executio fit "mediante coactione divina supernaturali" (1). Ad hoc vero argumentum idem dicendum erit ac supra, quando illud examinavimus sub respectu exercitii gladii. Dubium manet, num revera Gratianus allegatione huius miraculi serio voluerit vindicare Ecclesiae ius nudum gladii.

Secundum vero argumentum respicit prohibitionem factam episcopis fundendi sanguinem factam verbis: "effusionem vero sanguinis nulli episcoporum sua vel imperatorum auctoritate imperare licet" (2). Ex his enim verbis Stickler concludit: "Si enim totum ius effusionis sanguinis, etiam nudum, excluderet, cur tam tanta cura de excludenda et praevenienda analogia cum vi armata", quam Stickler Ecclesiae competere vindicat - ut statim exponendum erit. Et sic pergit: "si ius proprium omnino negaret non esset cur etiam diceret: sua: sufficeret enim dicere: imperatorum auctoritate" (3).

Ad hanc argumentationem idem dicere possumus ac antea ad

....prohibetur adhibito vocabulo "non licet": c. 2, C. XXIX, q. 2; c. 8, C. XXXII, q. 7; c. 25, C. XXXII, q. 7; C. XVII, q. 1, d. introd.; cc. 2 et 5, D. X. - c. 76, D. II de consecr., in Rubrica: "Corpus et sanguinem Christi secundum se (ut in cruce pendeat) nulli accipere l i c e t ". In omnibus casibus adhibetur verbum "licere" pro re, quae nec fieri p o t e s t , deficiente ipso iure ad valide agendum.

(1) A. STICKLER, o.c., p. 110; cf. d.p.c. 26, C. XXIII, q. 4; c. 16 in Rubrica, C. XXIII, q. 8; c. 14, C. XXIII, q. 8.

(2) d.p.c. 28, C. XXIII, q. 8.

(3) o.c., p. 110 sq.

usum vocabuli "licet". Possent sibi episcopi arripere ius, quod revera non possident non solum ex prohibitione positiva Ecclesiae sed ex ipsa rei natura. Ille abusus dupliciter fieri posset, imperando sua auctoritate, quae auctoritas revera deficit, aut imperando per imperatores, quo casu imperator iam apparet potius ut executor nudus Ecclesiae, quae in utraque suppositione dicenda est causa effusionis sanguinis, ideoque illa distinctio respicit tantum modum executionis et non rem ipsam. Superflue ergo insistitur in illa distinctione: imperatorum auctoritate - sua auctoritate. Dubitari praeterea potest, num Gratianus omnino agnoverit "ius nudum", quae distinctio, ut ipse Stickler concedit, "mere theoretica evadit, si omne exercitium constanter negatur"(1)! Ex argumentis allegatis ergo certitudine erui nequit mens Gratiani circa ius nudum effundendi sanguinem in Ecclesia residents.

§ 3. DE VI ARMATA.

Quaestio de iure gladii sensu vi militaris possidendae ponitur a Gratiano in q. 8, C. XXIII. Adhibentur diversae expressiones ut gladius, arma arripere, arma parare, ad pugnam accedere, ad arma invitare, saecularis militia (2).

(1) o.c., p. 105.

(2) d. introd. C. XXIII, q. 1; d.p.c. 12 et 35; c. 36, C. XXIII, q. 4; d. introd. q. 8, C. XXIII.

Generaliter usus gladii prohibetur, cum a Domino facta sit iussio Petro de recondendo gladio (1). Ideo "sacerdotes propria manu arma arripere non debent, sed alios ad arripendum, ad oppressorum defensionem, atque ad inimicorum Dei opugnationem eis licet hortari" (2). His ultimis verbis alludatur ad ius defensionis sui, quod ius exemplis historicis probare intendit Gratianus (3). Sicque "licet ergo praelatis ecclesiae exemplo B. Gregorii ab imperatoribus vel quibuslibet ducibus defensionem fidelium postulare. Licet etiam cum B. Leone quoslibet ad sui defensionem contra adversarios sanctae fidei civiliter adhortari, atque ad vim infidelium procul arcendam quosque citare. Effusionem vero sanguinis nulli episcoporum sua vel imperatorum auctoritate inperare licet" (4).

Ex exemplo vero Gregorii patet, "quod sacerdotes, etsi propria manu arma arripere non debeant, tamen vel his, quibus huiusmodi officia commissa sunt, persuadere, vel his, quibus huiusmodi officia commissa sunt, persuadere, vel quibuslibet, ut ea arripere sua auctoritate valeant inperare" (5). Quibus verbis clare excluditur omnis usus vis armatae exercendae a clericis. Quaestio tamen nondum soluta est, cuinam competat illa vis militaris, si iussu Ecclesiae ab aliis exercetur.

(1) C. XXIII, q. 1, d. introd., § 1; d. introd. q. 8.

(2) d.p.c. 6, C. XXIII, q. 8.

(3) c. 7, C. XXIII, q. 8: Leo IV iubet populum congregari et inimicis ad litus maris occurrere. - d.p.c. 18, q. 8: B. Gregorius civibus Tusciae mandat, ut arma pararent adversus langobardos.

(4) d.p.c. 28, C. XXIII, q. 8.

(5) d.p.c. 18, C. XXIII, q. 8.

Ex ultimo dicto concludere intendit Stickler, Ecclesiam posse laicos hortari, "ut s u o n o m i n e arma arripiant"; consequenter "haec adhortatio ex potestate propria profluit et vere auctoritativa est. Ideoque Ecclesia quoslibet homines fideles laicos, ad quos eius iurisdictio se extendit, hortari potest - etiam illos, qui secus nullam potestatem haberent - ut nomine Ecclesiae in rebus ecclesiasticis hanc potestatem coactivam exercent. Generaliter quidem Ecclesia hanc potestatem coactivam ecclesiasticam eis delegabit, qui proprio iure talem potestatem quoad res temporales habent, quibus ergo omnia media praesto sunt hanc petitionem Ecclesiae efficaciter adimpleri; quo in casu haec potestas brachium suum praestat, quo actum iurisditionis coactivae ecclesiasticae ponat" (1).

Confirmare intendit argumentum verbis, quae refert Gratianus occasione prohibitionis factae Petro de abstinendo usu gladii; "Converte gladium t u u m in vaginam" (2). Per verbum "t u u m" revera adscribi Ecclesiae gladius etsi non per manum sacerdotis exercendum (3). Merito tamen quaeri potest, num ex illa citatione S. Scripturae, facta a Gratiano, talis conclusio fieri possit? Non videtur nimium insistendum in simplici citatione.

Concludit sic Stickler Ecclesiam "ius vis armatae habere,

-
- (1) A. STICKLER, Magistri Gratiani sententia de potestate Ecclesiae in Statum, Apollinaris, 21 (1948), Nr. 1 - 4, p. 100; cf. De Eccl. potestate coactiva, Salesianum, 4 (1942), Nr. 3, p. 112 sq.
- (2) C. XXIII, q. 1, d. introd., § 1.
- (3) Mag. Gratiani sent. de pot. Eccl. in statum, p. 102.

secus sua auctoritate imperare non posset" illam vim exercendam per laicos, qui venientes termino "quibuslibet"(1) nullam iurisdictionem ad arma arripienda haberent, nisi ab Ecclesia eis delegaretur haec iurisdictio. Immo principi haec iurisdictio delegari potest, qui hac ratione "iurisdictionem extra eius (i.e. principis) fines territoriales ac personales, immo ad totam Ecclesiam extendere potest" (2).

Sed haec interpretatio nobis videtur fieri non posse, nisi prius solvatur difficultas, quae provenit ex contradictione duorum textuum, quae respiciant ad hanc quaestionem. Nempe:

"Effusionem vero sanguinis	"..sacerdotes, etsi propria
<u>nulli</u> episcoporum sua vel	mam arma arripere non debent,
imperatorum auctoritate	tamen vel his, quibus huiusmo-
<u>imperare licet</u> " (3).	di officia commissa sunt, per-
	suadere, vel quibuslibet, <u>ut</u>
	<u>ea arripiant</u> , sua auctoritate
	<u>valeant imperare</u> " (4).

Si enim non licet imperare sanguinis effusionem, neque licet imperare quibuslibet, ut arma arripiant. Hanc consequentiam Stickler evadere conatur distinctione: "Potesb igitur imperari, quod regulariter ad effusionem sanguinis perducit, sed in quo -

(1) d.p.c. 18, C. XXIII, q. 8.

(2) De Eccl. potestate coactiva, p. 113; cf. p. 117: "Habet ergo Ecclesia proprium gladium materiale, quod distinguitur a gladio materiali potestatis civilis i.e. Status. Gladium proprium, quem Ecclesia exercere nequit, i.e. per se i.e. per clericos..".

(3) d.c.p. 28, C. XXIII, q. 8.

(4) d.c.p. 18, C. XXIII, q. 8.

exercitio mediato - effusio sanguinis non est in intentione nec consequens essentialiter necessarium (1).

Videtur, si recte intelligimus, fieri allusio ad causam cum duplici effectu, uno intento, altero non intento. Sed de hoc dubium movere potest, num vero hic casus verificetur. Potius dicendus est unus effectus provenire ex alio et sic mediante uno effectu obtinetur alius. Arreptis enim armis ad devincendum hostem amplius dici nequit, effusionem sanguinis non esse "in intentione nec consequens essentialiter necessarium". Nemo enim arripit arma ad verberandum^u aerem sed praecise, ut hostes occidantur et sic mediante hac occisione obtineat finem intentum, i.e. defensionem.

Praeterea quaeri potest, num illud sit adhuc exercitium mediatum, si laicis confertur iurisdictio ad bellandum nomine Ecclesiae extra casum necessitatis. Videtur praeferendus usus loquendi ille, qui nomine vis armatae mediatæ intelligit hoc auxilium, quod praestatur a Statu, iurisdictionem habente propriam, in auxilium seu favorem Ecclesiae (2).

Praeplacet alia solutio difficultatis provenientis ex contradictione illorum textuum, quam solutionem ipse Gratianus indicare videtur. Immediate post dictum (3) concedens Ecclesiae ius imperandi quibuslibet, ut arma arripiant, ponit objectionem,

(1) o.c., p. 110.

(2) Cf. e.g. CHR. BERUTTI, Institutiones iuris canonici, vol. VI, c. I, p. 10 qui Ecclesiae abiudicans "vim armatam formaliter et immediate exercendam" definit vim armatam mediate exercendam (etsi proprie terminum "mediate" non ponit) illam, quam societas civilis exercet eo, quod "auxilium vis armatae ei (Ecclesiae) praestare tenetur..".

(3) d.p.c. 18, C. XXIII, q. 8.

quam talem expresse dicit in duobus sequentibus canonibus, qui prohibent occupationem circa militaria negotia aut effusionem sanguinis (1). Deinde vero solvit difficultatem, quae consistit in contradictione inter illas prohibitiones una ex parte et modo agendi Gregorii M. et Leonis IV (2) altera ex parte.

Distinguit enim duo genera episcoporum; sunt enim tales, qui "Deum solummodo in hereditatem accipiunt...His nichil commune est cum principibus seculi, quia temporalia penitus abiciunt, ne eorum occasione legibus imperatorum obnoxii teneantur. Talibus nulla occasio relinquitur occupationis secularis militiae..... Porro alii sunt, qui non contenti decimis et primiciis, predia, villas, et castella, et civitates possident, ex quibus Cesari debent tributa, nisi imperiali benignitate immunitatem promeruerunt ab huiusmodi" (3).

Hanc distinctionem applicata ad casus recensitos recurrendum videtur ad secundam suppositionem, nempe, agi hic de episcopis resp. Romanis Pontificibus, quibus praeter curam spirituales incumberebat cura pro populi defensione materiali, in quod hi episcopi "predia, villas, et castella, et civitates possident". Concordat haec explicatio cum ipsis factis historicis, qui praecise originem status ecclesiastici demonstrant eo, quod deficiente alia potestate capaci Romani Pontifices munera principis

(1) c. 19 prohibens episcopis occupationem circa negotia militaria et c. 20 vetans, ne sese immisceant in mortem cuiuslibet hominis.

(2) cf. p. 32.

(3) d.p.c. 20, C. XXIII, q. 8.

temporalis, praesertim defensionis, gerenda susceperunt (1). Praeterea generaliter tale ius in devolutio praelatis Ecclesiae competit, quando agitur de iure defensionis, quae hic induit indolem sociale nec supponit ius bellandi ordinarie et per se possidendum. Si vero principes adhortandi sunt, non apparet, cur prius deleganda sit ei proprie iurisdictio ecclesiastica, ut arma moveri possent in defensionem Ecclesiae. Si vero principum iurisdictio extendenda sit ultra limites propriae dominationis, hoc aequè bene fieri potest ad tramitem iuris quasi-internationalis seu historici vigentis medio aevo, quin necessario supponi debeat Ecclesiam suam vim armatam extendisse et delegasse in tali suppositione.

Superfluum videtur ideo ille labor in invenienda distinctione, "utrum verbum petere et forsitan etiam postulare in cc., in quibus occurrunt - petitionem adimplementi officii proprii civilis an delegationem potestatis ecclesiasticae significant: vel utrum - ubi de necessitate defensionis Ecclesiae ex parte potestatis civilis sermo est - hoc intelligi debeat de necessitate adimplendi proprium officium an acceptandi delegationem exercitii ecclesiasticae potestatis" (2).

Notat enim Stickler officium Status iuvandi Ecclesiam, quod

- (1) A. STICKLER, De Eccl. potestate coactiva, p. 115, videtur quoque prae oculis habere vicissitudines politicas vigentes in Italiae regionibus, quae perduxerunt ad defectum potestatis civilis.
- (2) A. STICKLER, De Eccl. potestate coactiva, p. 116 allegans d.p.c. 1, § 2, cc. 2, 3, C. XXIII, q. 3; cc. 41, 48, C. XXIII, q. 4; c. 26, C. XXIII, q. 5; cc. 19, 20, C. XI, q. 1 e.t.c

exercetur sine petitione Ecclesiae (1) sive ad eius petitionem (2) sive quando progreditur urgendo (3). Tale auxilium praestandum vocat Stickler brachium saeculare lato sensu, a quo distinguit "delegationem, sive laicis simplicibus, sive principibus faciendam", quod vocat brachium saeculare sensu stricto (4). Hunc casum adesse asserit, quando episcopi hoc auxilium postulant vel praebere mandant, praecipiunt, statuunt vel iubent, quo casu datur iurisdictio per modum delegationis aut pro singulo casu (5) aut permanentem, ut asserit factum esse quoad munus Patritii Romani (6). Ergo "Papa dat suam propriam, ecclesiasticam potestatem coactivam materiale imperatori tamquam executori officiali ac universali ecclesiasticae potestatis". Sicque distinguit duos gladios, quos habet Imperator: alterum proprium civilem "quem etiam pro Ecclesia adhibere tenetur intra limites propriae iurisdictionis quoad res, personas ac loca", quem gladium vocat gladium spirituale potestatis civilis, alterum "ab Eccle-

(1) C. XXIII, c. 3, q. 3; cc. 37, 45, 46; d.p.c. 54, q. 4; q. 5, cc. 4, 8, 18, 20, 21, 22, 23, d.p.c. 25, cc. 34, 35, 39, 40, 43, 44, d.p.c. 47; c. 2, q. 6; d. introd. q. 8; c. 32 in fine; c. 23 et d.p.c. 29, C. XVII, q. 4; c. 8, D. X.

(2) d. introd. D. XCVII et cc. 1, 2, D. XCVII; c. 19, C. XI, q. 1; d.p.c. 1, c. 2, C. XXIII, q. 3; cc. 41, 48, C. XXIII, q. 4; c. 10, C. XXIII, q. 8.

(3) d.p.c. 25, c. 26, C. XXIII, q. 5.

(4) A. STICKLER, De Eccl. potestate coactiva, p. 115 sq. Cf. casus a Stickler allegatos p. 116: postulatur hoc auxilium sensu stricto praestandum "secundum canones" c. 4, D. XVII; "in mandatis damus" c. 2, C. XV, q. 6; "defensoria praecipimus" c. 18, C. XVI, q. 1; cf. porro c. 37, C. XXIII, q. 4; c. 1, C. XXIII, q. 6; c. 7, C. XXIII, q. 8; cc. 17, 18, C. XXIII, q. 8; dd.p.cc. 18 et 28, C. XXIII, q. 8.

(5) d.p.c. 18 et c. 28, C. XXIII, q. 8.

(6) o.c.p. 117.

sia acceptum...exercendum intra limites ab Ecclesia determinatos" (1).

Videtur tamen illa distinctio non necessaria ad explicandum usum loquendi tum Gratiani tum auctorum allegatorum. Concedendum quidem est, Ecclesiam sibi - iuxta expisita - auxilium brachii saecularis implorasse non sola petitione seu suasionem, sed et iussione, imperio, mandato, postulatione ac iubendo iuxta canonum praescripta. Hic modus agendi vero tantum probat ius Ecclesiae sibi postulandi auxilium societatis saecularis, quando quaestio est de proseguenda vel defendenda re, quam Ecclesia ex defectu vis militaris prosecui aut defendi nequebat, quin intercesserit delegatio iurisdictionis. Retinet, ut nobis videtur, vis militaris suam indolem civilem non obstante obligatione non denegandi eius applicationem pro defensione Ecclesiae. Delegando enim hanc iurisdictionem Ecclesia potius dicenda est exercere vim armatam immediate et non iam mediatam quia id ab eo fit, cuius auctoritate fit. Mediatam vim armatam eam potius vocare intendimus, quae proprie pertinet ad Statum, quae tamen exercetur in defensionem Ecclesiae, sive exsequendo sententias iudicis ecclesiastici sive etiam saecularis, iudicantis secundum civiles, latus in favorem vel defensionem Ecclesiae.

Sic nos Magister Gratianus edocet Ecclesiam adhibuisse poe-

(1) A. STICKLER, De Ecclesiae potestate coactiva, p. 117; cf. p. 118; cf. porro Magistri Gratiani sententia de potestate Ecclesiae in Statum, Apollinaris, 21 (1948), Nr. 1 - 4, p. 101: Ecclesia "suadet" si agitur de principibus civilibus proprium munus exercentibus, "imperat" vero, si agitur de officio proprie ecclesiastico.

nas temporales afferens totam traditionem canonicam ut testem
invincibilem. Num Ecclesiae tribuerit etiam ius nudum gladii ad
imponendam poenam mortis aut ius ad habendam propriam vim arma-
tam a laicis exercendam ex dictis deduci non potest.

C A P U T S E C U N D U M .

DECRETALES ET DECRETALISTAS.

Nomine Decretalium hic veniunt non solum quinque libri Decretales Gregorii IX, sed et liber Sextus, Clementinae ac Extravagantes, tum Ioannis XXII tum Communes. Frustra in his collectionibus quaeritur systematica expositio de poenis temporalibus, licet in libro quinto uniuscuiusque collectionis agatur praecipue de poenis in singula delicta.

Exponenda sunt inprimis ipsae poenae temporales in Decretalibus occurrentes (§ 1), eorumque limitatio quoad effusionem sanguinis (§ 2) ac modum invocandi brachium saeculare (§ 3). Deinde ad rem melius illustrandum brevi adnotemus doctrinam decretalistarum quoad poenas temporales in genere (§ 4) necnon vim armatam exercendam (§ 5).

§ 1. USUS POENARUM TEMPORALIUM.

Poenae, quae in Decreto Gratiani occurrunt, in usu remanent ac enumerantur et in Decretalibus.

Ad genus poenarum adhuc leviorum pertinent verbera, pro quibus adhibetur et vox castigatio, flagella, fustigatio (1). Tamen additur restrictio prohibens episcopo paragendi fustigationem propria manu, cum ille modus agendi includeret despectum ordinis episcopalis (2). Flagellatio vero clericici non debet fieri per laicum, si talis poena imponenda sit a iudice ecclesiastico; deputandus esset hoc casu clericus ad poenam exsequendam (3).

Ut poena levior adhuc considerari potest multa pecuniaria seu poena pecuniaria, quae et indolem restitutionis induere potest, si agitur de iniuria reparanda (4).

Non dubium, quin et ieiunium, quod primarie est opus poenitentiale, ut poenae adhiberi queat (5).

Ex gravioribus poenis mentioni veniunt imprimis bonorum con-

(1) c. 1, X, V, 2; c. 2, X, V, 16; c. 4, X, V, 17; c. 24, X, V, 39.

(2) c. 2, X, V, 25.

(3) c. 24, X, V, 39.

(4) c. 19, X, V, 3; c. 14, X, V, 6; c. 1, X, V, 16; c. 4 et 5, X, V, 17; c. 9, X, V, 19; c. 12, X, V, 19; c. 13, X, V, 19; c. 13, X, V, 19; c. 18, X, V, 19; c. 2, X, V, 23; c. 3, X, V, 32; c. un., in Extrav. commun., V, 6.

(5) c. 2, X, IV, 4; c. 3, X, V, 10.

fiscatio, quae et eo provenire potest, ut quis reddatur incapax testandi seu privetur hereditate, vel etiam absque confiscatione in commodum Ecclesiae aut potestatis temporalis faciendae, bona destruantur, ut fir^t in destructione domorum (1).

Poenae, quae in ipsam personam cadunt, privando eam libertate sua, tria enumerantur. Inprimis reductio in statum servilem (2), deinde exilium (3) et denique detrusio in monasterium ad poenitentiam agendam vel arcta custodia in eadem, quae poena et simpliciter carcer seu incarceratio vocatur. Videtur poena incarcerationis originem duxisse ex illa arcta custodia in monasterio, ad quam damnati non sunt soli monachi et clerici; sed et laici (4).

Hae poenae per se in usum veniunt contra omnes baptizatos utpote subditos Ecclesiae, licet per haeresim vel schisma cupiant deserere eam. Per accidens vero et erga infideles adhiberi possunt hae poenae (5).

-
- (1) c. 6, X, V, 6; c. 10, X, V, 8; c. 13, X, V, 7; c. 6, X, III, 34; c. 19; in VI°, V, 2; c. 1, in Extrav. comm., V, 2.
- (2) c. 6, X, V, 6; c. 1, in Extrav. comm., V, 2.
- (3) c. 1, X, V, 2; c. 3, X, V, 20; c. 2, X, V, 27. Simul cum exilio imprimitur character malefici: c. 3, X, V, 20.
- (4) c. 30, X, V, 3; c. 15, X, V, 7; c. 5, X, V, 9; c. 1, X, V, 10; c. 6, X, V, 12; c. 2, X, V, 16; c. 4, X, V, 31; c. 6, X, V, 32; c. 8, X, V, 32; c. 35, X, V, 39; c. 24, X, III, 31; c. 19, X, III, 32; c. 3, in VI, V, 9; c. 15, in VI°, V, 11; c. un., in Extrav. comm., V, 6; c. un., in Extrav. comm., V, 8. - In c. 3, in VI°, V, 9 dicitur expresse carcerem non solum inservire ad custodiam rei sed et ad detentionem ratione poenae.
- (5) c. 14, X, V, 6 punitur iudeus percutiens clericum ab episcopo, in cuius territorio versatur reus: "alioquin eius dominum moneas et inducas, ut passo iniuriam et ecclesiae ab eo satisfieri faciat competenter". - c. 12, X, V, 19; c. 18, X, V, 19; c. 4, X, V, 17.

§ 2. DE IURE GLADII.

Limites quoadusque sese extendit haec Ecclesiae potestas clare indicantur in Decretalibus. Poenam enim mortis aut effusionem sanguinis Ecclesia vult vitari in omni casu. Duobus enim casibus Ecclesia versatur in difficultate. Si habetur tam atrox delictum, ut omnes enumeratae poenae non videntur sufficere, imponenda esset poena adhuc gravior, quod sine effusione sanguinis fieri nequit. Tunc Ecclesia nihil aliud potest facere, quam reos tradere potestatibus saecularibus (1).

Alter casus potest occurrere, quando Ecclesiae sanctiones poenales manent inefficaces. Talem casum prae oculis habet Coelestinus III agens de clerico contumaci, qui non obstante excommunicatione remanet incorrigibilis. "Postquam vero, si in profundum malorum veniens contempserit, quum ecclesia non habeat ultra quid faciat, ne possit esse ultra perditio plurimorum, per saecularem comprimendus est potestatem, quod ei deputetur exilium, vel alia legitima poena inferatur" (2).

(1) c. 4, X, V, 17 sarracenos rapientes episcopus potest punire flagellis vel multa pecuniaria. "Si vero ita fuerit super hoc gravis Sarracenorum excessus, quod mortem vel detractionem membrorum debeant sustinere, vindictam ipsam exerendam reserves regiae potestati".

(2) c. 10, X, II, 1.

Hanc traditionem curiae saeculari faciendam aliae quoque dispositiones legis praevident et ecclesiasticis iudicibus adhibendam praescribunt (1).

Effusionem enim sanguinis saltem positivum ius severe prohibet innixum ^tpraditioni ^ppatrum et toti legislationi anteriori (2). Ex hoc principio provenit prohibitio exercendi iudicium sanguinis immo nec participandi quovis modo in tali iudicio licet civili (3). Immo, si principis civilis legatione praelati iudicare possunt de raptis aliisque criminibus, a poena sanguinis abstinere debent (4). Si vero clerici ut accusatores comparent in iudicio saeculari, civiliter tantum possunt iustitiam petere (5). Postea mitigatur haec prohibitio eo, quod clericis permittitur petere iustitiam etiam quoad punitionem criminum, protestando vero expresse, quod non intendunt vindictam sanguinis (6).

Ut negotium inconveniens eadem ratione prohibetur clericis arma arripere ad bellandum, immo deponendi sunt clerici bellantes et hac occasione occidentes (7). Si vero aliis arma praebent ad occidendum, fiunt irregulares (8). Ocurrit immo casus, quo imponitur ad cautelam poenitentia clerico mortem inculpabiliter ^{ti}causando (9).

-
- (1) c. 9, X, V, 7; c. 15, X, V, 7; c. 1, X, V, 11; c. 4, X, V, 17; c. 27, X, V, 40; c. 4, in VI, V, 2.
(2) c. 3, X, V, 20; cf. c. 4, X, V, 17.
(3) c. 5, X, III, 50; c. 9, X, III, 50.
(4) c. 4, X, V, 17.
(5) c. 21, X, V, 12.
(6) c. 2, in VI, V, 4.
(7) c. 24, X, V, 12; c. 5, X, V, 32.
(8) c. 2, X, V, 14.
(9) c. 16, X, V, 12.

Num in illis dispositionibus contineatur sola prohibitio legis positivae an ex illis concludi possit, deficere in Ecclesia ius quoque ad sanguinem fundendum, certitudine erui non potest. Certo habetur, ut fontes indicant, quaedam disconventionia preveniens ex iure divino.

Dictum Coelestini III maxime categoricum est in hoc genere dispositionum. Adhibetur ibi simpliciter vox: "Ecclesia non habeat ultra quid faciat". Hoc termino "habere" videtur fieri allusio ad ius divinum non concedens Ecclesiae alia media punitiva. Tamen illam conclusionem certitudine admitti non possumus. Sermo enim posset esse de prohibitione positiva, ita ut Ecclesia non habeat ultra quid licite faciat, si observare vult leges canonicas, a quibus non recedit supposita illa disconventionia, quae provenit ex ipsa lege divina, quin in illa disconventionia stricta prohibitio legis divinae cerni possit.

Evidenter vero falsa esset conclusio, hoc asserto negari usum omnium poenarum temporalium Ecclesiaeque coactionem esse pure spirituales (1). Talem contradictionem in Decretalibus admittere non possumus expositis his omnibus, quae de singulis poenis dicta sunt. Neque mens ipsius ^{Gradiani} Coelestini III talis esse potuit, cum iam eius tempore viguerunt poenae temporales numerosae. Ad solvendam hanc difficultatem prae oculis habendum est, quaestionem agi de clerico iam excommunicato ac contumaci; excommunicatio vero consideratur ut poena gravissima, quae imponi potest. Hanc poenam praecedunt aliae sanctiones, quibus annum

(1) Sic e.g. arguit E. VAGANDARD innixus traditioni gallicanae, "Encore la question du pouvoir coercitif de l'Eglise", Revue du clergé français, 49 (1907), n. 294, p. 594 sq.

merantur et poenae temporales. Et postquam illa iam exhausta sint et frustra imposita sit excommunicatio, Ecclesiae ultra nullum habet remedium nisi traditionem faciendam curiae saeculari.

§ 3. INVOCATIO BRACHII SAECULARIS.

Sic potestas saecularis concurrit ad complendam coactionem ecclesiasticam sive in efficaciam deducendo sententiam fori spiritualis sive ipsa puniendo illos, qui traditi sunt ei ab iudicibus ecclesiasticis.

Fundamentum huius obligationis, quae Statui incumbit, proponitur a Bonifacio VIII in bulla "Unam Sanctam" (1). Rex accipit a sacerdote gladium materiale, ut illud exerceat ad nutum sacerdotis defendendo Ecclesiam.

De facto iam ante promulgationem illius constitutionis viguit praxis, ut iam expositum est, invocandi auxilium brachii saecularis. Duplex modus agendi cerni potest, in Decretalibus haud dubie expositus. Cum enim agitur de facienda traditione curiae saeculari, reus ^{b)} subicitur iurisdictioni iudicis saecularis, qui illum punit secundum leges civiles, licet Ecclesia urgeat, ut applicentur hae leges civiles. Hic modus praecipuum momentum historicum obtinuit in instituto Inquisitionis, de qua in se-

(1) c. 2, in Extrav. commun., I, 9.

quenti capite fusior expositio proponitur. Alius vero modus iuvandi iudicem ecclesiasticum, praebendi scilicet vim armatam ad exsequendas sententias ecclesiasticas, in legislatione quoque praevius est. Eo in casu poena iam praevisa est in ipso iure canonico, potestas temporaria eam solummodo manu forti iuvat imponere. Sic confiscatio rerum et redactio in statum servilem ab ecclesiasticis iudicibus vix fieri potest, nisi concurrat princeps saecularis, ut hanc sententiam exsequatur (1).

Auctoritas ecclesiastica ad comprimendos rebelles et contempto res suarum legum "quum opus fuerit publicum convocat auxilium non ad praepiudicandum, sed potius ad ea, quae Deo sunt placita et saluti animarum conveniunt, prosequendum" (2).

Immo ad exigendas decimas ecclesiasticas implorari potest hoc auxilium potestatis saecularis (3), et hic recursus in genere est necessarius, cum deficiat in iudice ecclesiastico potestas movendi arma (4).

(1) c. 6, X, V, 6; c. 19, in VI°, V, 2.
(2) c. 1, X, I, 31.
(3) c. 21, X, V, 12.
(4) c. 7, X, I, 29.

§ 4. DOCTRINA DECRETALISTARUM

Decretalistsae, etsi nullum argumentum expresse referant ad probandam Ecclesiae potestatem infligendi poenas temporales, hanc potestatem saltem de facto agnoscunt. Sedulo enim distinguunt diversas species poenarum (1).

Innocentius IV clare distinguit inter ius puniendi temporaliter et exercitium iuris, quod aliquando omittit potest ad praecavenda pericula, quin deficiat ipsa potestas (2). Poena tamen mortis imponitur per legem civilem (3).

(1) HOSPIENSIS, Lectura, c. 27, Novimus, X, V, 40: "aliud est censura ecclesiastica que consistit circa spiritualem penam ... Aliud severitas canonica que consistit circa penam temporalem.... Aliud ecclesiastica animadversio, que consistit circa degradationem et curie seculari traditionem". - ANTONIUS DE BUTRIO, Commentarii, c. 12, Ne quibusdam, X, V, 37, n.10: "Quaero primo circa quam consistit severitas ecclesiastica. Dico quod circa penam temporalem"; c. 13, Excommunicamus, X, V, 7, n. 5 enumerans poenas haereticorum dicit: "primam spiritus, ut excommunicatio. Secundam corporis, ut concrematio per secularem. Tertiam bonorum, ut publicatio". - SUMMA SYLVESTRINA, ad v. Poena, n.2,-

De carcere notatur, eum esse poenam solius iuris canonici, si carcer consideratur non ut sola detentio sed ut detentio ad luendam poenam. Cf. H. BOICH, Commentaria, c.8, Super his, X, V, 37, n.3. - IOH. MONACHUS, Glossa aurea, c. 3, Quamvis, in VI°, V, 9.-

(2) Apparatus ad Decret., ad c. 6, X, III, 34. De voto: "et licet alioquin papa mittat paenitentias iustas et debitas omnibus praedictis (christianis) inferendas, vel quod facultatem non habet coercendi; propter pericula et etiam scandala quae inde obveniunt vel obvenire timerentur, potestas tamen haec faciendi est apud eum".

(3) PANORMITANUS, Commentaria, c.9, Ad abolendam, X, V, 7, n.14.-
PETRUS DE ANCHARANO, Commentaria, c.9, Ad abolendam, X, V, 7, n.7.-
....p.50.

§ 5. DE VI ARMATA APUD DECRETALISTAS.

Quod vero vim armatam attinet, omnes hi auctores una ex parte affirmant incompetentiam iur^dicis ecclesiastici per se ipsum procedendi adhibita vi militari, altera ex parte supponunt obligationem potestatis saecularis hoc auxilium praestandi pro Ecclesiae defensione (1).

....DURANDUS, Speculum Iuris, l. II, Partic. I, De contumacia, § 3, Sequitur, n. 10, Additiones. -

Si tamen iudex ecclesiasticus vellet e.g. haereticum punire in totum, posset ei imponere poenam incarcerationis perpetua. Cf. PANORMITANUS, Commentaria, c. 9, Ad abolendam, X, V, 7, n. 14; Additiones, nota c: "Si tamen iudex ecclesiasticus qui non potest imponere penam mortis velit ipse in totum punire hereticum, potest ei imponere poenam incarcerationis perpetuae". - c. 21, Postulasti, X, V, 12, n. 1 ubi notatur regem posse plenam suam potestatem exercere in rebelles; n. 4 vero exponit ea, quae Ecclesia^x hoc casu potest facere. Etenim eius potestas limitatur ad imponendam mulctam, conceditur ei quoque, ut possit capere et flagellare, dummodo ne transeat in effusionem sanguinis.

- (1) HOSIENSIS, Lectura, c. 7, Significasti, X, I, 29, exponit iudicem delegatum ecclesiasticum posse quidem incarcerare. "Et hoc verum est si sine armis et contentione defensionis hoc facere potest. Alioquin non assumet arma nec bellum faciat per se: sed recurrere potest ad brachium seculare vel iudicem ordinarium, qui hoc militari manu exequatur". - c. 21, Postulasti, X, V, 12, n. "Hec autem decretum loquitur quando iudex ecclesiasticus canonice procedit contra aliquem ipsum excommunicando propter decimas. Et quia non proficit recurrat ad potestate^m, ut ipsum distringat ad decimas persolvendas; quae potestas ex officio suo ad penas corporales procedit quod clerico petenti non est aliquatenus imputandum": dicere enim potest iudex ecclesiasticus hoc casu: "excommunicavi eos, sententiam contemnunt: non habeo ultra quid faciam". - Si hoc casu clericus nullam contrahit irregularitatem, hoc provenit "per interpretationem iuris canonici a quo hoc impedimentum et irregularitas procedit" (Hostiensis, ib).--

Speciatim ponitur questio de potestate episcoporum habendi officiales armatos pro executione iustitiae, de qua re non una est sententia. Panormitanus enim hoc concedit eo tantum casu, quo episcopi sint simul domini temporales; secus eis hoc fas esset negandum, quia officia potestatis ecclesiasticae et saecularis debent manere impermixta (1). Ei vero contradicit

....ANTONIUS DE BUTRIO, Comment., c. 21, Postulasti, X, V, 12, n. 4 clericum eximit ita agentem potius eo, quod "non fuit causa homicidii agendo casualiter ad sibi debitum".- PETRUS DE ANCHARANO, Commentaria, c. 7, Significasti, X, I, 29, n. 4: "Secundum quaero, an delegatus, si sibi resistitur, possit bellum indicare, videtur quod sic: quia fungitur in illa casu vice papae, ut hic. Papa autem posset" (allegat C. XXIII, q. 3, c. 1 et 2). Tamen tenet cum Innocentio IV sententiam contrariam, "quia bellum indicare est solius principis et illa, quae sunt specialiter principi reservata, in generali commissioni non veniunt": etenim generaliter iudex ecclesiasticus cognoscit de re, iudex saecularis autem exsequatur sententiam. - Cf. IOANNES ANDREAE, Novella Commentaria, c. 7, Significasti, X, I, 29, n. 2 et 7.- ANTONIUS DE BUTRIO, Commentaria, c. 7, Postulasti, X, I, 29, n. 14.- IOANNES DE IMOLA, Commentaria, c. 7, Postulasti, X, I, 29, n. 6.- PANORMITANUS, Comment., c. 7, Significasti, X, I, 29, n. 9. -Cf. ad c. 1, X, I, 31, De officiis iudicis ordinarii: HOSTIENSIS, Lectura, § Et cum opus fuerit. - IOANNES ANDREAE, Novella Commentaria, n. 8. - ANTONIUS DE BUTRIO, Commentarii, n. 7.- PETRUS DE ANCHARANO, Commentaria, n. 3.- PANORMITANUS, Commentario, n. 5.

- (1) PANORMITANUS, Commentaria, c. 7, Significasti, X, I, 29, n. 10: "...numquid liceat episcopo habere officiales armatos pro executione iustitiae? dixi quod non nisi haberent temporalem iurisdictionem in loco". Probat hoc ex necessitate recurrenti ad auxilium brachii saecularis (c. 20 et 26, C. XXIII, q. 5). Vitandus est enim conflictus potestatum "nec promiscuis actibus sunt eorum officia perturbanda....Item ecclesiae fuit interdicta executio gladii temporalis, dicente Domino Petro, converte gladium tuum in vaginam, ut legitur in Evangelio".- Num et quatenus huic principio derogatur per facultates peculiare Inquisitorum, non bene constat ex dictis Panormitani. Asserit enim, Inquisitores secus ad iudices delegatos papae posse habere arma, ut conceditur eis c. 17, in VI°, V, 2 et c. 1, in Clem. V, 3. Consequenter videntur habere et maiores facultates ac episcopi. Tamen Panormitanus iterum modo omnino generali adiungit, quod "ecclesiae fuit interdicta executio gladii temporalis". Forsan admittit...p. 52.

Gundissalvus de Villadiego, afferens pro ratione, episcopos habere imperium in sua dioecesi. Si enim inquisitores a papa obtinent facultatem arma gerendi, episcopi hac facultate non indigent, quia de iure ea gaudent (1). Ecclesia quidem non potest gladio uti ad mortem inferendam, hoc vero fieri posset, si necessitas fundendi sanguinem deest, Obligatio implorandi auxilium brachii saecularis non demonstrat deficientiam iuris ad vim armatam in ipsa Ecclesia, cum et iudices saeculares sibi invicem auxilium praebent, quin deficiat in iis potestas procedendi manu militari (2).

Verum quidem est, Inquisitores fuisse praeditos facultate capiendi haereticos (3). Sed perperam ex hoc facto quis conclu-

....restrictam potestatem utendi armis, scil. iis tantum, quae necessaria sunt potestatem utendi armis, scil. iis tantum, quae necessaria sunt ad capiendos haereticos, non vero ad bellum gerendum aut interficiendos malefactores.

(1) GUNDISSALVUS A VILLADIEGO, De haereticis, q. 11, n.16, TUL., t. XI, pars II, fol. 37. Refert imprimis Panormitani sententiam, eam tamen non tenet et conatur probare, episcopum gaudere vi armata, "cum ipse habeat imperium in sua dioecesi... et haec opinio mihi placet, et eam observat communis usus". Arguit deinde ex analogia cum inquisitoribus. "Ex quo innuitur quod penes Papam est potestas habendi armatos, et movendi arma... alias non potuisset ea, inquisitoribus concedere, non ergo de necessitate ad laicos in his est recurrendum ut contraria opinio praesupponit". Discrimen inter Inquisitores et episcopum tantum eo asserit provenire, quod illis papa concessit usum ministrorum armatorum, hi vero iam de iure hanc potestatem habent.

(2) ib., n.18: "Nec obstant fundamenta in contrarium inducta, videlicet quod ecclesia non habet exercitium gladii materialis. Nam illud est ad inferendum alicui mortem vel membri mutilationem, et hoc casu intelliguntur iura pro contraria parte inducta. Secus autem ad exequendam iustitiam sibi competentem". - "Similiter ad illud quod dicitur quod ecclesia implorat auxilium brachii saecularis, dici potest quod inde non concluditur intentum opinionis contrariae. Nam intra ipsosmet saeculares iudices idem observatur quod unus implorat auxilium alterius, ubi vires non sufficiunt ad exequendum quod sibi incumbit".

(3) c. 17, in VI°, V, 2; c. 1, in Clem, V, 3.

deret, Ecclesiam habere vel habuisse veram vim armatam. Eius coactio physica apparet imprimis limitata ad solos capiendos reos quasdamque functiones peragendas coactivas, ut detentionem accusatorum e.t.c. Omnino inefficax mansisset haec limitata vis armata, nisi gauderet protectione et munime ex parte potestatis saecularis.

Inefficax est quoque argumentum deductum ex necessitate sese mutuo auxiliandi, quae occurrere potest apud indices saeculares. Hac enim occasione habentur duae potestates coactivae perfectae, quae per accidens deficiunt, ita ut auxilium alterius sit petendum deficientibus propriis viribus physicis ex quadam causa. Ecclesiae autem vis armata, si quam exercuit vel ^xexercet, deficit ex se, quia talis supponitur esse ex institutione sua. Secus enim Ecclesia deberet exercitum possidere proprie dictum, quod ab omnibus reicitur. Ideo necessario et semper indiget favamine illius vis armatae, qua gaudet Status.

Immo nec impro^{ba}bile apparet, Ecclesiam hos ministros possedis-
disse non iure nativo sed potius ex concessione seu saltem convention-
tione tacita inter auctoritatem ecclesiasticam et principes
civiles, qui hac conventionem supposita absque iniustitia ab ea
non potuerunt rededere.

CAPUT TERTIUM.

POENA TEMPORALES ET INQUISITIO.

Specialem investigationem meretur modus repressionis haereticorum vicens medio aevo et ope Inquisitionis instituto in exercitium deductum. Habetur enim hic exemplum per plura saecula durans illius cooperationis Status inter et Ecclesiam. Ex qua communi cooperatione sequebatur impositio poenae mortis illatae contra patrones delictum ecclesiasticum. Haec legislatio in Decretalibus continetur ac posterioribus constitutionibus pontificum roboratur ac perficitur.

Quaerimus hic, an ex illo modo agendi contra haereticos derogatum fuerit limitationi supra indicato^o, de principio enim non fundendi sanguinem sive mutilando sive occidendo. Seponimus plene questionem de opportunitate seu apologia Inquisitionis et multo magis de eius historia.

Successive considerationi veniunt origo legislationis mortem imponentis (§ 1), momentum traditionis faciendae curiae saeculari (§ 2) et protestatio hac occasione adhibita a iudice ecclesiastico (§ 3).

§ 1. LEGISLATIO CIRCA INQUISITIONEM.

Haeresibus pullulare incipientibus circa annum 1000 primae violentiae illatae sunt irregulariter irrudentibus turbis in haereticos, interdum ex consensu principum. Qui modus, ab ecclesiastica auctoritate non introductus (1), reprehensionem meruit data occasione (2).

Ad rem melius ordinandam plura concilia decreverunt modum coercendi haereticos, invocati etiam brachii saecularis auxilio (3). Ut illa cooperatio melius ordinetur, inter Lucium III

(1) G. SCHNÜRER, Kirche und Kultur im Mittelalter, vol. II, p. 428 sq.

(2) Cf. e.g. reprehensionem quam tales excessus meruerunt a Wazone, episcopo Leodiensi, Anselmi gesta ep. Leod., c. 63, (MGH, SS, vol. VII, p. 227). - Chronicon S. Andreae Camerac., III, 3, (MGH, SS, vol. VII, p. 540). - Responsum Gregorii VII. (MGH, SS, vol. VII, p. 540, n. 31).

(3) Conc. Tolosanum, a. 1119 celebratum praecipit haereticos "per potestates externas coerceri", c. 3 (Mansi 21, 226 sq.). Conc. Rhemense condemnat a. 1148 haereticum Eon vetans principes saeculares auxilium praebere haereticis. Conc. Rhemense a 1157 statuit: "Maiores vero quibus alii seducuntur, si confessi fuerint vel convicti, carcere perpetuo, nisi gravius aliquid mihi eis fieri debere visum fuerit, recludantur" (Mansi 21, 845). - Conc. Turonense a. 1163 statuit: "Illi vero, si deprehensi fuerint, per catholicos principes custodiae mancipati, omnium bonorum amissione mulcentur" (Labbe 10, 1419). - Lateranense III anno 1179 celebratum principes invitat "ut tantis cladibus se viriliter opponant et contra eos armis populum christianum tueantur. Confiscentur eorum bona et liberum sit principibus huiusmodi homines subiacere servituti" (Labbe 10, 1522). - Cf. Conc. Montpell., a. 1195 celebratum (Labbe 10, 1796).

et Fredericum Barbarossa facta fuit a. 1184 conventio de tradendis seu relaxandis haereticis curiae saeculari puniendis (1).

Innocentius III statuit a. 1199 ut poenam haereticorum publicationem bonorum, quod in terris non subiectis dominationi pontificiae fit per potestates saeculares (2). In concilio vero Lateranensi IV praecipitur denue traditio haereticorum curiae saeculari facienda, ut debita animadversione puniantur. Principes vero obligantur "exterminare" haereticos universos de terris suae iurisdictioni subiectis (3).

Auctore Frederico II denique poena ignis fuit introducta

-
- (1) c. 9, X, V, 7. Haereticus, si est clericus, postdegradationem factam "saecularis relinquitur arbitrio potestatis animadversione debita puniendus"; si vero laicus est "saecularis iudicis arbitrio relinquitur, debitam recepturus pro qualitate facinoris ultionem". Potestas vero saecularis vero monenda est, ne negligat "bona fide iuxta officium et posse suum ecclesiastica simul et imperialia statuta circa ea, quae diximus, executioni mandare". Verbum "animadversio", qua clerici puniendi sunt initio nondum illum sensum specificum videtur habuisse, sicut tempore posteriori contigit. Significat hic sensu generali poenam ab auctoritate saeculari imponendam, quin necessario cogitari debeat de poena mortis inferenda. Cf. E. VACANDARD, L'Inquisition, p. 69, nota 2.
- (2) In ep. ad clerum et populum Viterb., litt. 25^a martis, a. 1199, cf. c. 10, X, V, 7: "In terris vero temporali nostrae iurisdictione subiectis, bona eorum statuimus publicari; et in aliis idem fieri praecipimus per potestates saeculares, quos ad id exequendum, si forte negligentes extiterint, per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compelli volumus et mandamus".
- (3) celebratum a. 1215. Cf. c. 13, X, V, 7: "Damnati vero praesentibus saecularibus potestatibus aut eorum ballivis relinquuntur animadversione debita puniendi"; "quod de terris suae iurisdictioni subiectis universos haereticos, ab ecclesia denotatos, bona fide pro viribus exterminare studebunt". Neque verbum "exterminare" adhuc necessario mortem inferendam designat. Potest significare simpliciter "extra terminos facere" vel bannire seu expellere. Cf. J. HAVET, L'hérésie et le bras séculier au moyen-âge jusqu'au 13e siècle, p. 31. - A. VERMEERSCH, La Tolérance, p. 378. - E. VACANDARD, L'Inquisition, p. 74.

ut medium exterminandi haereticos (1). Hinc ille terminus animadversionis coepit habere sensum iam bene determinatum, scil. significando poenam mortis (2).

De origine poenae mortis inferendae erga haereticos hisce indicatis constat, eam fuisse introductam a potestate civili. Ecclesia vero sese huic legislationi minime opposuit, immo, ut statim exponendum erit, eas leges approbavit servandasque iussit (3).

Gregorius IX praxim ab Inquisitionis tribunali servatam fundavit, qua praxi damnati per Ecclesiam tradebantur curiae saeculari, abiurantes vero metu mortis deputarentur perpetuae custodiae (4).

Ab Innocentio IV ministris Inquisitionis concessum est, ut

-
- (1) FREDERICUS II, iusserat a. 1220 punire haereticos perpetua infamia, bannitione, confiscatione bonorum (MGH, I, Sectio IV, II, c. 6 et 7, p. 108 sq.). - Anno 1224 pro Lombardia iussit illos "auctoritate nostra ignis iudicio concremandos" (MGH, I, Sectio IV, II, p. 126). - Hanc legislationem per constitutionem "Inconsutilem tunicam" sancivit a. 1231 pro Sicilia et a. 1232 pro toto imperio (MGH, I, Sectio IV, II, p. 282 sq. et 196 sq.).
 - (2) Conc. Tolosanum, a. 1229 celebratum, supponit illam animadversionem posse inicere timorem mortis, ergo ille terminus dicendus est tunc tempore saltem iam accepisse sensum determinatum (Mansi 23, 196).
 - (3) J. HAVET, o.c., p. 165: "Il n'a jamais réclamé contre eux l'application de la peine de mort". - G. FICKER, Die gesetzliche Einführung der Todesstrafe für Ketzerei, Mittheilungen des Institutes für österr. Geschichtsforschung, 1 (1880), p. 187-188 et p. 194-195. - Aliter sentit F. TANON, Histoire de trib. de l'Inquis. en France, Paris, 1893, p. 448-450, rationem desumens ex ep. innocentii III, 21. aprilis 1198 (Ep. I, 94) ubi occurrunt verba "gravius animadvertant in eos". E. Vacandard tamen haec verba refert ad poenam carceris imponendam, cf. L'Inquisition, p. 74.
 - (4) a. 1229, (Potthast 9676); cf. c. 15, X, V, 7.

ope potestatis saecularis torqueri possint accusatos ad veritatem eruendam tamen "citra membri diminutionem et mortis periculum ad er^muendam veritatem seu cognoscendos eorum assecclas" (1). Alexander IV hanc facultatem confirmavit (2); Urbanus IV vero Inquisitoribus tribuit facultatem sese mutuo absolvendi ab irregularitatibus, quas forte contraxerint ex defectu lenitatis (3), quo factum est, quod tortura a ministris inferioribus Inquisitionis perageretur.

Leges imperiales, praecipientes punitionem haereticorum, ab Ecclesia meruerunt approbationem iteratis vicibus (4). Hae approbatione factum est, ut adepti sint hae leges universalem valorem, una ex parte per receptionem ab omnibus principibus factam, altera ex parte eo, quod in vigore permanserint per saecula observataeque fuerint a successoribus eorum, qui leges condebant.

Principibus imponitur quoque ex parte Ecclesia obligatio praebendi brachium saeculare ad extirpandas haereses (5), quae obligatio et lege civili confirmatur (6).

-
- (1) "Ad extirpanda", 15. maii, 1252, lex 25, BR III, 326.
 - (2) 30. novembris, 1259 (Potthast 17714).
 - (3) 4. aug., 1262, "Ut negotium fidei", BR III, 408.
 - (4) "Cum adversus haereticos", INNOC. IV, 28. maii, 1252 (Potthast 14607); 22. maii et 7. iulii, 1254 (Potth. 15378 et 15448).- ALEXANDER IV, 27. sept., 1258 (Potth. 17383).- CLEMENS IV, 31. oct., 1265 (Potth. 19423).- Cf. c. 18, in VI°, 2.
 - (5) c. 9, X, V, 7; c. 13, X, V, 7; c. 11, in VI°, V, 2.- "His quae ad ampliandum", INNOC. III, 15. iunii, 1198 (Potth. 286).- "Ad extirpanda", INNOC. IV, 15. maii, 1252 (Potth. 14592).- "Ad aures nostras", 2. aprilis, 1253 (Potth. 14934).
 - (6) OTTO IV, 22. martii, 1209 (M G H, L, Sectio IV, II, p. 36 sq.). FREDERICUS II, 12. iulii, 1213 (M G H, L, Sectio IV, II, p. 58-62); sept. 1219 (M G H, L, Sectio IV, II, p. 78 - 80).

Simili modo institutum Inquisitionis gaudebat protectione principum, ad quam praestandam hi obligabantur lege ecclesiastica (1), Inquisitores ipsi vero invitabantur petere auxilium potestas saecularis ad minus suum implendum (2).

Tamen hac approbatione hae leges civiles non sunt factae leges ecclesiasticae, sed suam vim exserebant et post hanc approbationem ex auctoritate civili (3). Concedi tamen debet, Ecclesiam has leges approbando, principes monendo de adimplendo officio immo comminando excommunicatione principibus negligentibus, contraxisse moralem responsabilitatem titulo cooperationis praestitae, de qua responsabilitate hic non agendum est. Iuridice vero manet distinctio inter leges imperiales et canonicas.

-
- (1) "Cum reges et principes", HONORIUS III, 14. dec., 1223 (Potth. 7120). - "Negotium quod agitur", GREGORIUS IX, 21. martii, 1228 (Potth. 8150). - "Ille humani generis", GREG. IX, 3. febr., 1232 (Potth. 8859). - "Ex commissi nobis", INNOC. IV, 9. iunii, 1252 (Potth. 14630). - "Dum ad studium", ALEXANDER IV, 29. et 30. martii, 1260 (Potth. 17823). - "Pervenit nuper", CLEMENS V, 26. aug., 1306. (17822)
- (2) "Gaudemus in Domino", GREG. IX, 19. aprilis, 1233 (Potth. 9152). - "Tunc potissime conditori", INNOC. IV, 27. sept., 1251 (Potth. 14406). - Cf. c. 11, in VI°, V, 2.
- (3) IOANNES ANDREAE, In sextum i. Decr. nov. comm., l. V, c. 8, n. 6: "huic poenae conveniunt lex divina, humana, consuetudinaria et canonica", dicit de poena ignis; tamen addit: "lex humana imponit supplicium". - Cf. e.g. PETRUS DE ANCHARANO, Super quinto Decr. facundissima comment., Ad abolendam (X, V, 7), n. 7. - F. SUAREZ, De Fide, disp. XXIII, sect. I, n. 7. - Minus recte ergo dicit C. HENNER, Beiträge zur Organisation und Kompetenz der Päpstlichen Ketzergerichte, p. 214: "Wenn nun die Kirche weltliche Anordnungen aus freien Stücken bestätigte und deren Erfüllung forderte, ja dieselben mit Kirchenstrafen erzwang, so veränderte sich allerdings das Verhältnis dieser Gesetze im wesentlichen".

§ 2. TRADITIO HAERETICORUM CURVAE SAECULARI.

Praeter hunc concursum generalem notare debemus aliam cooperationem in eo sitam, quod haeretici non a foro saeculari sed ab iudice ecclesiastico damnati fuerunt. Censequenter vero ad hanc damnationem combusti sunt ab iudice saeculari: a fortiori hic habetur illa moralis responsabilitas. Immo querendum est, quis auctor fuerit poenae mortis illatae contra haereticos.

Obligatio ~~enim~~ iudicis civilis iam sat determinata erat. Debuit enim ille infra breve tempus haereticum traditum seu relaxatum comburere (1). "In crimine haeresis, iudicis ecclesiastici est cognoscere et iudicare; sed iudicis saecularis est exequi et punire....poena autem animadversionis ultimum supplicium designatur" (2).

Ex modo procedendi, quo iudici saeculari imponebatur onus exsequendi sententiam absque cognitione causae (3), apparet eum

-
- (1) "Ad extirpanada", INNOC. IV, 15. maii, 1252, lex 24 (BR III, 326): "Damnatos vero de haeresi per Diocesanum vel eius Vicarium, seu per Inquisitores praedictos, Potestas, vel Rector, vel eius Nuntius specialis eos sibi relictos recipiat, statim, vel infra quinque dies ad minus, circa eos Constitutiones contra tales editas sanciturus". - Sanctio poenalis continetur in lege (BR III, 324).
- (2) EYMERICUS, Direct. Inquis., p. II, q. 46, n. 11, p. 378. - Cf. c. 9, X, V, 7; c. 10, X, V, 7; c. 13, X, V, 7; c. 15, X, V, 7.
- (3) A. BARBOSA, Collectanea, L. V decr. tit. 7, c. 13 Excommunicamus, n. 3: "index saecularis in causa haeresis merus executor est, nec de processu, nec de sententia...cognoscere potest, etiamsi mortis poena imponenda sit". p. 61.

non proprie iudicis partes egisse. Licet communis sententia legistarum ei vindicabat ius cognoscendi de iustitia sententiae Inquisitoris, hoc ius ei a canonistis communius denegabatur (1). Nonnulli excipiebant casum, quo liquido constaret de iniustitia talis sententiae, cum "non deberet ad eius executionem procedere, ne animam suam damnaret (2); tamen additur: "vix umquam fieri poterit, ut quispiam sciat reum hereticum numquam fuisse" (3). Etenim ipsa acta processus inspicere non potuit ad rem diiudicandam, secundum vero conscientiam solam, i.e. secundum notitiam, quae non ex actis haustis erat, iudex sententiam proferre vetabatur.

Sic potius exsecutoris quam iudicis munere saeculare forum fungebatur (4). Si exinde asseritur, potestatem saecularem nudum ministerium praestasse, haec locutio apparet ambigua. Significare enim potest ministerium ad instar illius muneris, quod exercet carnifex, qui recipit suam potestatem seu delegationem ad exsequendam sententiam ab illo tribunali, quod sententiam

....Cf. I.A. ZALLINGER, Inst. iur. can., I, V, § 129.- P. FARINACCIUS, Decis. crim., q.189, § 1, n.7.

(1) I. SIMANCA, De cath. institutionibus, tit. 36, n.4 et 5, in Tractatus, vol. XI, pars II, fol. 166.- BERNARDUS COMENSIS, Lucerna inquisitorum haeret. prav., n. 6 et 7, TUI, t. XI, pars II, fol. 334. - P. FARINACCIUS, Tract. de Haer., q.186, § 9, n. 165, p. 192: "cum isto casu laicus iudex sit merus exequutor, non potest propterea cribrare acta iam coram sancto tribunali facta".- E. GONZALEZ, Comm. perp., L. V, tit. 7, c. 12, § Damnati, n. 2.

(2) GUNDISSALVUS DE VILLADIEGO, De Haereticis, q. 11, n. 16, in TUI, t. XI, pars II, fol. 36. - P. FARINACCIUS, ib., n. 168, p. 192.

(3) I. SIMANCA, ib., n. 6.

(4) BERNARDUS COMENSIS, Lucerna Ind., n. 7, ib., loquitur de nudo ministerio, quod praestat iudex saecularis.

BER

tulit. Hoc ordinario fit et in hoc casu tribunal illud absque dubio imponit propria auctoritate poenam determinatam.

Concipi potest autem hoc ministerium nudum praestandum et alio locutionis sensu, etsi minus consueto. Possunt organa concurrentia ad executionem potestatem accipere non a tribunali sententiam ferente sed aliunde. Hic modus videtur servatus fuisse in omnibus his casibus, quo traditio fiebat curiae saeculari, quo in casu sententia absque determinata poena prolata fuit ab Ecclesia, poena vero determinata absque nova cognitione causae applicata fuit vi legis civilis, qui modus inconsuetus in re iudiciaria vocari potest fictio legalis (1).

§ 3. INTERCESSIO PRO HAERETICO TRADIENDO.

Ille moralis concursus, quem Ecclesia praebuit remittendo damnatos curiae saeculari ad poenam subeundam, legislationis canonicae attentionem non aufugit. Iam a. 1209 decrevit Innocentius III modum traditionis curiae saeculari. Pro exemplo sumitur clericus, cuius "degradatio celebranda saeculari potestate praesente, ac pronuntiandum est eidem, quum fuerit celebrata, ut in suum forum recipiat degradatum, et sic intelligitur

(1) Cf. F. SUAREZ, De Fide, disp. XLVII, sect. I, n. 10: "Nec Inquisitores proferunt sententiam mortis in ipsos nec delegant iurisdictionem, sed remittunt causam proprio iudici alias habenti iurisdictionem in talem personam". - Cf. De Fide, disp. XXIII, sect. I, n. 7.

tradi curiae saeculari; pro qua tamen debet ecclesia efficaciter intercedere, ut citra mortis periculum circa sententia moderetur" (1).

Ratio ita agendi proveniebat ex severa prohibitione, ne clerici vel monachi aliquo modo participant in iudicio sanguinis (2). Ad evitandam ergo irregularitatem observandus erat modus ille traditionis.

Nec casu, quo iudex saecularis suum officium negligebat, poterat Inquisitor eius negligentiam supplendo reum morti condemnare (3).

-
- (1) Potth. 3656; cf. c. 27, X, V, 40. - Clerici dicebantur tradi curiae saeculari, quia regulariter non erant de eius foro, laici vero solebant relinqui, quia ordinarie suberant foro saeculari. Cf. HOSTIENSIS, Summa aurea, L. V, de haer., n. 9.
- (2) c. 5 et 9, X, III, 50. - Iis autem praelatis, qui simul erant domini temporales, licitum erat delegare iurisdictionem suam saecularem ballivis ad agitandam causam sanguinis; cf. c. 3, in VI, III, 24.
- (3) F. SANDEUS, Comment. iur. can., p. III, super Decr. l. V, tit. 7, c. 9, n. 4 quidem ait: "Et si inquisitor visitaret, ac puniret eum poena mortis, non credo eum irregularem". - Cf. BERNARDUS COMENSIS, Lucerna Ing., n. 8, TUI, t. XI, pars II, fol. 334. - F. Sandeus tamen statim addit: "quia etiam iure officii non prohibetur hoc alii praecise mandare, si per se hoc non potest". Videtur ergo intelligendus hic interven-tus inquisitoris ut monitio facienda iudici saeculari. - F. PENA, Comment. in Direct., II p., in q. 36 Bymerici, comment. 85, p. 609 tractat quaestionem, quid inquisitori faciendum, si iudex saecularis ultra 6 dies protraxit executionem sententiae, sic arguendo: "dicebat mihi quidam non imperitus posse tunc Inquisitorem praecipere iudici saeculari, ut combustionis vel mortis poenam exercent in haereticos sibi assignatos, cum ea poena solita sit in tales exerceri: neque propterea incideret in irregularitatem.... tutius est, ut in genere iubeat et praecipiat iudici saeculari sub poena excommunicationis, aut aliis censuris, ut sententias a se latas executioni mandet.... Potest etiam Inquisitor in proposito casu, iubere magistratui saeculari sub censuris ecclesiasticis, ut servet constitutiones et leges contra haereticos editas".

Gurandum erat in illa traditione, ne fiat manualiter illa relaxatio seu traditio (1). Deinde adhibenda erat illa intercessio seu protestatio, de qua testantur Inquisitores (2).

Attentis autem circumstantiis, haec intercessio apparet contradictoria. Iudicis enim saecularis manus erat sat determinatum, immo Ecclesia urgebat adimpletionem debiti officii. Ideo explicatione indiget usus loquendi adhibitus de seria et efficaci intercessione facienda.

Non desunt auctores, qui hanc formulam vocant hypocri-
sim (3), aut saltem eam nuncupant formulam antiquatam (4).

-
- (1) HOSTIENSIS, Summa aurea, L. V, de haer., n. 10.- F. PENA, Direct. Inq., Comment. 45 in tit. De nono modo terminandi processum fidei in causa relapsi poenitentis, Eymericus, III p. Directorii, p. 552 prohibetur clericis monere morti damnatum, "ut caput carnifici offerat, aut in furcarum scalas ascendat: aut carnifici dicat, ut ita aptet vindicem gladium, ut uno ictu reum iugulet..."
- (2) EYMERICUS, Direct. Inq., III pars, tit. De decimo modo terminandi processum fidei per condemnationem haeretici impaenitentis non relapsi, p. 554:...."eapropter cum sis ab Ecclesia sancta Dei excommunicationis vinculo innodatus, et merito; immo a grege Dominico separatus, ac participatione bonorum Ecclesiae privatus, et Ecclesia non habet circa te ultra quid faciat...condemnamus, ac sententialiter iudicamus, te esse veraciter haereticum impaenitentem, et ut veraciter talem tradendum et relinquendum brachio saeculari; et sicut haereticum impaenitentem per hanc nostram sententiam de foro ecclesiastico te proicimus, et tradimus seu relinquimus brachio saeculari, ac potestati curiae saecularis; dictam curiam saecularem efficaciter deprecantes, quod circa te citra sanguinis effusionem, et mortis periculum, suam sententiam moderetur". - Cf. BERNARDUS GUI, Practica Inquisitionis, ed. C.Douais, pp. 127, 128, 133 et 136.
- (3) CH. LEA, Histoire de l'Inquisition, vol. I, n. 534.
- (4) G. SCHNÜRER, Kirche und Kultur im Mittelalter, vol. II, p. 347:...."offenbar eine veraltete Formel, die mit dem unter der Androhung der Exkommunikation ergehenden Befehl, nach dem weltlichen Recht zu verfahren, in klaffendem Widerspruch stand".

Haec formula de rigore iuris certo non erat necessaria, attentis his, quae de modo procedendi dicta sunt (1). Nobis magis apparet usus huius locutionis ut quaedam sollemnis protestatio, qua declaratur Ecclesiam per se ipsam non velle exsequi sententiam ideoque nullam contrahere responsabilitatem iuridicam pro his, quae a civili foro fiunt (2). Ideo potius vocari potest usus huius protestationis fictio legalis, quae fit unoquoque casu, quo fit traditio curiae saeculari (3).

Non mirum ergo, si decursu temporis Romani Pontifices illam intercessionem minus necessariam esse cognoscentes, ab usu illius dispensant generali modo.

Prima relaxatio seu amotio omnis dubitationis fiebat a Leone X (4). Expressius vero adhuc est decisio Pauli IV, concedens omnibus in tribunali inquisitionis constitutis, ut votum

(1) F. SUAREZ, De Fide, disp. XLVII, sect. I, n.13; cf. n. 12.- Repetitorium, ad Sextum Decr. l., in Rubr. de haeret., cap. quoniam (c.2, in VI°, V, 2), n.43: "illa intercessio est potius vocalis et colorata, quam effectualis, et quamvis credant episcopi et inquisitor, quod iudex secularis puniet morte corporali illum relaxatum: non tamen ex hoc incurrunt irregularitatem".

(2) Repetitorium, ib.: "...saecularis iudex illud suo iure faciat: non autem ex commissione iudicis ecclesiastici".

(3) A. VERMEERSCH, La Tolérance, p.171. - L. CHOUPIN, Valeur des décisions doctr., p.500.- E. VACANDARD, L'Inquisition, p.295. - Omnes hi auctores intelligunt formulam ut fictionem legalem seu iuridicam sensu supra exposito.- Cf. C. HENNER, Beiträge zur Organisation und Kompetenz der Päpstl. Ketzergerichte, p. 87: "...documentierte sich doch in ihr wenigstens formell jede Ablehnung der Beteiligung an der Verhängung einer Leibesstrafe".

(4) "Intelleximus quod in Hispania", 14, dec., 1518 faciens inquisitoribus potestatem, ut "...absque alicuius poenae seu censurae ecclesiasticae metu aut irregularitatis nota tradendi vel relaxandi etiam curiae saeculari plenam et liberam concedimus facultatem". Cf. C. HENNER, o.c., p. 88.

seu sententiam dicere possint, etsi sequeretur ex ea mutilatio seu mors. Ii omnes absque alicuius censurae aut irregularitatis metu iudiciis assistere posse dicuntur (1). Quae facultas renovata fuit a Pio V (2).

Quaerendum est de sensu huius facultatis concessae a Paulo IV. Videri possit Ecclesiam sibi ipsi tribuisse ius ferendi sententiam capitalem. Neve dicantur Inquisitionem romanam fuisse tribunal agens vi illius iuris, quo gaudebat Romanus Pontifex ut princeps temporalis seu caput dominationis pontificiae. Non enim gaudebat tribunal romanae Inquisitionis caractere tantum locali, sed erat ultima instantia et organum invigilans, constitutum super omnia alia tribunalia eiusdem generis, causas interdum attrahens ad suum forum etiam ex regionibus non subditis haec dominationi pontificiae temporali (3).

(1) L. PASTOR, Allgemeine Dekrete der röm. Inquisition aus den Jahren 1555-1587, p. 21 citat decretum 29. aprilis, 1557, datum iis, qui iudiciis romanae Inquisitionis assistunt: "Nos securitati et tranquillitati eorum mentis et conscientiae occurrere volentes, ut iidem clerici, etiam in sacris, etiam sacerdotio ac quacumque maiore praediti, etiam venerabiles fratres nostri cardinales, qui in iudicando assistunt, non solum in causis haeresis, sed etiam in quacumque causa criminali, quae in dictis congregationibus coram nobis tractata fuerit et tractabitur, votum et sententiam eorum, non solum quoad quaestionem et torturam ipsis reis pro delictis, de quibus pro tempore inquisiti, accusati seu denunciati fuerint, sed etiam ad condignam poenam et mulctam, etiam usque ad mutilationem seu sanguinis effusionem usque ad mortem naturalem inclusive, absque alicuius censurae vel irregularitatis incursu dicere et eisdem congregationibus interesse et immiscere possit, licentiam et facultatem concedimus. Ac quoad praeterita, si aliquam forsan irregularitatem incurrissent, cum omnibus praedictis dispensamus, non obstantibus constitutionibus e.t.c."

(2) 9. dec. 1567, cf. L. PASTOR, o.c., p. 30.

(3) G. BUSCHBELL, Reformation u. Inq. in Italien, p. 19.

Non desunt canonistae interpretantes haec decreta eo sensu, quod "si necessitas vel gravis ratio postulaverit, potest S. Pontifex Ecclesiasticis quoque Praeclatis vel iudicibus concedere facultatem irrogandi poenam mortis, uti concessa est Officio S. Inquisitionis" (1), etenim "hodie damnantur ab ipsis Inquisitoribus, licet executio fiat per iudicem saecularem, non vero per ministros Ecclesiae, quia id videtur decentius, et pietati Ecclesiae conformis" (2).

Nobis tamen videtur haec opinio sat singularis et tenendum putamus Ecclesiam etiam hisce decretis latis non per se ipsam tulisse sententiam mortis.

In ipso decreto Pauli IV loquitur Romanus Pontifex de sententia, ex qua secuta fuerit effusio sanguinis seu mors naturalis. Illa consecutaria vero non debent immediate procedere ex sententia, sed mediante sententia potestatis temporalis, quae in casu erat dominatio temporalis pontificia. Hanc interpretationem esse iustam demonstrat ipsa praxis vicens etiam sub pontificatu Pauli IV. Etenim in posterum quæque decernitur pro gravibus delictis traditio curiae saeculari facienda (3). Revera

-
- (1) P. BÖCKHN, Comment., L. V. Decret., tit. 37, n.6.- Cf. E. GONZALEZ, Comment. perp., L. III Decr., tit. 50, c.5, n.7 ubi expresse alludit ad decreta Pauli IV et Pii V, notans protestationem seu intercessionem in posterum faciendam esse ex sola decentia.
- (2) E. GONZALEZ, Comment. perp., L. V Decr., tit 7, c. 9, n.14.- V. FICHLER, Ius can., in L. V Decr., tit. 7, n.6: "Ecclesia non debeat (uti nec solet excepta Inquisitione sacra) poenam mortis irrogare".
- (3) L. PASTOR, Allg. Dekrete der Röm. Inq., p. 21 allegat decretum Pauli IV, 20. maii, 1557: "...qui, non habens sacerdotium et ordinem presbyteratus, ausus fuerit missam celebrare, absque aliqua disputatione tradatur curiae saeculari puniendus". Renovatum fuit decretum a Sixto V, 5. maii, 1588 (Pastor, ib., p. 44).

et haeretici ab Inquisitione romana damnati traditi sunt curiae saeculari (1).

Praeterea talis innovatio, quam secumferret prolatio poenae mortis ab ipsa Ecclesia, magis notificata deberet esse a canonistis et omnem disputationem de potestate Ecclesiae inferendi poenam mortis in posterum inutilem reddidisset.

Si denique his decretis non obstantibus iuxta consilium inquisitorum et in posterum intercessio adhibenda praescribitur (2), hoc non tantum fuisset inutile sed immo impossibile, supposito, quod ipsum tribunal ecclesiasticum tulisset illam sententiam. Hoc enim in casu intercessio fieri debuisset apud ipsum tribunal ecclesiasticum, quod esset absurdum.

Sic videtur non fuisse derogatum principio generali de non fundendo sanguine per ministros Ecclesiae. Lex civilis etenim imponebat poenam mortis, et licet iudex saecularis fungebatur potius munere executoris, saltem per fictionem iuris poena mortis considerabatur provenire ex civilis potestatis iussione. Iudex civilis agebat in hoc casu non tamam iudicando quam applicando poenam.

Per aliam fictionem iuris Ecclesia manifestavit suum sensum non participando in iudicio sanguinis, eo quod protestationem seu intercessionem adhibuit ad melius seiungendum senten-

(1) L. PASTOR, Geschichte der Päpste, vol. VI, p. 222 sq. et 227.

(2) Cf. e.g. F. PENA, Direct. Inq., II pars, Comment. XX (b) in cap. Novimus (c. 27, X. V, 40), p. 132: "Itaque hodie sic stantibus his decretis, non videtur necessaria potestatio... Ceterum omittenda non est, quoniam et communi iure, et generali fori ecclesiastici consuetudine utitur".

tiam a se prolatam et executionem a potestate saeculari procedentem.

CAPUT QUARTUM.

CURIALISTAE S. XIV.

Periodus inde ab initio s. XIV usque ad eius medietatem maximi momenti est pro origine idearum circa potestatem ecclesiasticam et imperialem. Ut accessorium ad has generales tractationes agitatur et quaestio de iure deponendi principes nec non de usu poenarum temporalium, quippe quae duae quaestionis ostendunt limites potestatis coactivae Ecclesiae. In tractu harum controversiarum primo facta est indagatio ex professo in limites huius iuris coactivi ecclesiastici. Quod enim nec a theologis nec a canonistis generaliter factum est, ut ex capitibus praecedentibus elucet, fit in illis specialibus tractationibus, quae versantur circa controversiam vehementem inter Philippum Bellum et Bonifacium VIII una ex parte (q. 1), et Ludovicum Bavarum et Ioannem XXII altera ex parte (q. 2).

§ 1. CONTROVERSIA INTER PHILIPPUM BELIUM
ET BONIFACIUM VIII.

A delineanda origine theoriae de duobus gladiis abstinere debemus ut ab objecto non proprio. Connexionis causa tamen quaedam notamus, ut clarius appareat, ex quam fonte originem duxerit vindicatio iuris ad coactionem materiale inferendam. Praeliminaris quaestio enim, a qua dependet determinatio huius potestatis coactivae, est indagatio in naturam potestatis ecclesiasticae in genere facienda. Documentum decisivum huius epochae ansam dans insimul controversiis, est Bulla Bonifacii VIII "Unam Sanctam", edita a. 1302. Magnas partes in illa doctrina evolvenda tenuerunt Iacobus de Viterbo, edens primam summam de Ecclesia, Henricus de Cremona et praecipue Aegidius Romanus (1), affirmans omnia bona temporalia esse sub Ecclesia et per Ecclesiam (2). Immo ostenditur esse specialem subiectionem

(1) CH. JOURDAIN, Un ouvrage inédit de Gilles de Rome, p.18 et p. 20 sq.

(2) AEGIDIUS ROMANUS, De Ecclesiae potestate, p. II, c. IV, BN Mss. lat. n. 4229, fol. 14 v, in CH. JOURDAIN, o.c., p.13: "Patet quod omnia temporalia sunt sub dominio Ecclesiae collocata"; p.II, c. VII, fol. 20, p. 14: "...nullum sit dominium cum iustitia, nec rerum temporalium, nec personarum laicorum, nec quorumcumque, quod non sit sub Ecclesia est..."; tanta potestatis plenitudo quod eius posse est sine pondere, numero et mensura"; cf. p. III, c. V, fol. 47 v, p. 16 et c. XI, fol. 55 v, p.16.- Cf. ea, quae iam a GERARDO DE ABBA-TISVILLA a. 1265 exposita sunt de quaestione utrum praelatus ecclesiasticus habeat potestatem gladii materialis...p.

c. XI, fol. 55, p. 26:
"Quod in Ecclesia est"

horum bonorum ratione peccati commissi. "Quilibet fideles quoties in peccatum mortale labuntur et per Ecclesiam absolvuntur, toties omnia bona sua, omnes honores, omnes potestates et facultates suas debent recognoscere ab Ecclesia, per quam absoluti, facti sunt talibus digni quibus, cum peccato serviebant, erant indigni" (1).

A S. Thomae Aquinatis (2) discipulo, Augustino Triumpho,

.....in opere 13 Quodlibeta, Qlb. V, q. 3, BN lat. 16405, fol. 54 v. Asserit praelatos Ecclesiae habere gladium materialem, probans hoc facto, quod praelati executionem iuris gladii demandant ballivis et ministris, etenim "executio vel commissio iuris nulli demandatur nisi ab eo qui ius habet et auctoritatem". Ratio convenientiae est, quia iam in Veteri Testamento sacerdotibus competeat ius gladii, sed sacerdotium eorum fuit figura veri sacerdotii et consequenter sacerdotis Novae Legis eo magis hoc iure fruuntur. Ideo "utramque potestatem papa sibi assumit cum aliquem legitimat in spiritualibus et temporalibus ex qui sunt filii legitimi per venerabilem....Item ipse transtulit imperium de oriente in occidentem romanum et imperium in personam Karoli magni...". Denique generaliter dicitur "quod potestatem habet quantum ad spiritualia super laicorum universitatem nec imperator recte exercuit usum gladii qui non accepit eum a pontifice romano post quam Christus concesserit petro iura utriusque imperii...Unde imperator potestatem gladii et imperium habet ab apostolica sede".

Cf. porro HENRICUS DE CREMONA, De potestate Papae, ed. a R. SCHOLZ, Die Publizistik zur Zeit Philipps des Schönen und Bonifaz VIII, p. 549 sq. - IACOBUS DE VITERBO, De regimine christiano, ed. a H. - X. ARQUILLIERE, Le plus ancien traité de l'Eglise, pars II, c. II, p. 169; c. IV, p. 223 ss.; c. VII, p. 235, 239, 240, 246, 248, 251, 254 et c. X, p. 294 et 295, ubi ostendit Christum habuisse plenam potestatem tum super animas tum super corpora fidelium, eamque tradidisse Pontificibus exercendam.

- (1) AEGIDIUS ROMANUS, o.c., p. II, c. IX, fol. 23 v, p. 14. - Cf. IACOBUS DE VITERBO, o.c., p. II, c. VII, p. 234 ostendens Ecclesiam habere potestatem iudiciariam posseque "corrigere et dirigere, punire et penam inferre non solum spirituales sed (et) temporales, ratione criminis et delicti...".
- (2) De mente s. THOMAE quoad poenas temporales quidem constat eum propugnasse licentiam poenae mortis adhibendae contra haereticos. Num autem haec potestatem tribuerit Ecclesiae exercendae, minime constat. Dicit enim in Summa, II, II, qu. XI, art. 3: "Unde si falsarii pecuniae, vel alii malefactorum, statim per saeculares principes... p. 73.

expresse asseritur necessitas progrediendi non tantum poenis spiritualibus sed et temporalibus; pro exemplo sumitur princeps temporalis tyrannicus. "Si ergo tyrannis inveniantur turbare primam unitatem per eorum tyrannicam violentiam, puniendi sunt poena spirituali. Sed si in tantum progressi fuerint malum, ut velint perturbare unitatem secundam per eorum manifestam resistantiam, puniendi sunt poena temporalis" (1).

Sicut Augustinus Triumphus sic et Petrus Bertrandus accensendus est his auctoribus, qui impetitiones Philippi Belli ^drearguentes doctrinam a Bonifacio VIII propositam defendendam susceperunt. Procedit Petrus Bertrandus ab investigatione, num utraque potestas possit esse in una persona, scil. ecclesiastica. Conatur hoc probare ex facto, quod Petri coactiva potestas sese extenderat etiam ad temporalia. "Petrus damnavit sententialiter pro crimine furti, quod est crimen civile, Ananiam et Saphyram pena mortis temporalis, quod est pena civilis. Et sic videtur quod potestas data Petro et ecclesiae extendat se ad delicta civilia et ad penas civiles, et non solum ad spiritualia (2). Ergo potest esse utraque iurisdictio in una eandemque persona secus "sequeretur quod nulla persona Ecclesiastica pos-

....iuste morti traduntur: multo magis haeretici, statim cum de haeresi convincuntur, possent non solum excommunicari, sed et iuste occidi".

- (1) AUGUSTINUS TRIUMPHUS, Tractatus brevis de duplici potestate praelatorum et laicorum, q. 26, a. 4; cf. q. 26, a. 5; q. 36, aa. 1 et 3. Cit. sec. R. VAN GERVEN, De wereldlijke macht van den paus volgens Augustinus Triumphus, p. 121, nota 197.
(2) PETRUS BERTRANDUS, De origine iurisdictionum, n. 4, TUI, t. III, pars I, fol. 30 v; cf. Adversus Magistrum Petrum de Cugneris, Maxima Bibliotheca Patrum, t. XIV, p. 83, col. 1.

set habere iurisdictionem temporalem nec castrum, nec villam, nec aliud, quod est valde absurdum" (1). Omnes sicque subsunt iurisdictioni ecclesiasticae ideoque iudicari possunt de omnibus delictis, quae peccati speciem induunt (2). Hoc ius Ecclesiae adscribi potest duplici iure, divino et consuetudinario humano (3). Non tamen est privilegium sensu stricto, "quod continet specialem gratiam concessam alicui contra vel praeter ius commune (4). Talis ordinatio potest "large modo vocari privilegium, non ex eo quod confert ius, sed quiq tollit impedimentum executionis iuris debiti" (5).

Christus ipse habens omnem iurisdictionem, eam tamen parum in praxim deduxit nisi casibus exceptionalibus, ut contigit in electione vendentium et ementium ex templo, sicut et Petrus punivit Ananiam et Saphyram (6), potius curans miraculis et praedicatione conversionem infidelium (7). Remansit tamen haec potestas in Ecclesia et multiplicatis fidelibus (8). Ecclesia non utitur hac potestate temporali in omni casu, sed tantum quando "divina et spiritualia perturbantur, et quandoque impediuntur per abusum hominum circa temporalia. Ideo ad sacerdotem secun-

-
- (1) PETRUS BERTRANDUS, Adv. Mag. Petrum de Gugneris, ib., p.82, col. 2; cf. p. 83, col. 2; Cf. De origine iurisdictionum, TUL, t. III, pars I, n. 18, fol. 31 v.
 - (2) P. BERTRANDUS, De origine iurisdictionum, n. 9 sq, TUL, t. III, pars I, fol. 30 v et 31; cf. n. 12, fol. 31.
 - (3) ib.,; cf. Adv. Mag. Petrum de Gugneris, Maxima Bibl. PP, t. XIV, p. 84, col. 1.
 - (4) De origine iurisd, n. 14, fol. 31.
 - (5) ib., n. 15, fol. 31.
 - (6) n. 22 sq., fol. 31 v.
 - (7) ib.,
 - (8) ib., n. 24, fol. 31 v.

dario, et ex consequenti pertinet impedimenta et turbationes tollere..." (1). Hoc fit ut plurimum per invocationem brachii saecularis, tamen non vetatur Ecclesia ipsa adhibere poenas temporales (2).

§ 2. CONTROVERSIA INTER LUDOVICUM BAVARUM
ET IOANNEM XXII.

Altera controversia agitata primis decenniis s. XIV originem duxit ex electione Ludovici Bavari in Imperatorem, quae electio confirmationem ex parte Ioannis XXII non est adepta. Ex hoc dissensu, de se non theologico, orta est disceptatio circa potestatem pontificiam et regalem, invalescente influxu Marsilii Patavini et Guillelmi Occam in Ludovicum. Ex adverso erant curialistae scribes tum contra tractationes dictorum

-
- (1) ib., n. 24, fo. 32; cf. Adv. Mag. Petrum de Cugneris, Maxima Bibl. PP., p. 89, col. 1.
- (2) Actio Petri de Cugneris et Petri Bertrandi de iurisdictione ecclesiastica et politica, Goldast II, p. 1377: "...ex quo licet sententiam excommunicationis apponere, quae est maior, licet apponere poenam pecuniariam, quae est minor"; cf. p. 1379 et 1381. Cf. Adv. Mag. Petrum de Cugneris, pp. 90, 91 col. 2 et 92 col. 2. - Cf. GUILELMUS DE CONGNO (ca. 1315-1316), Lectura super Codice, In Cod. 1. 3. post leg. 2 (De Episc. et cler., Auth. Item nulla commun): "...dicerem quod episcopus posset ratione delicti poenam pecuniariam imponere quia cum de iure committitur sibi cognitio videtur per consequens concessa explicatio iurisdictionis... et ideo licet episcopus consuevit imponere excommunicationem... tamen dicerem quod ex causa posset imponere poenam pecuniariam".

auctorum tum contra constitutionem Ludovici Bavari "Gloriosus Deus" (1).

Scripserunt contra hanc constitutionem in favorem Curiae Romanae diversi auctores, ex quibus hic allegamus Egidium Spiritalem, Andream de Perusio et Opicinum de Canistris. Ex adversariis vero Marsilii Patavini recensemus Sybertum de Beek et Guilelmum de Amidanis.

Contra assertum Ludovici Bavari statuitur imprimis Pontificem habere utrumque gladium, spirituales et materiales (2). Ideo tenetur Papa omnes ad finem dirigere iuxta posse et avertere a peccato quod huic fini est contrarium. Sic princeps peccans "etiam in temporalibus ad papam sicut ad summum iudicem pertinebit" (3). Consequenter princeps deponi potest ac temporalibus privari (4).

Contra laicos ceteros vero datur duplex modus progrediendi. Imprimis vindicta exercenda committi potest principi civili,

(1) Edita fuit haec constitutio die 18. aprilis, 1328, occasione, qua Ioannes XXII depositus fuit elevatusque a Ludovico antipapa. Cf. MGH, Leges, Sectio IV, vol. VI, 1, p. 344-350; n. 4, p. 346 sq. Et asseritur quod Christus "imperium terrenum et omne dominium temporale de se penitus "imperium terrenum" abdicavit...; p. 347: "Qui etiam decretistae assentiunt dicentes papam non habere utramque iurisdictionem, quoniam a Deo ea ipsa electione iurisdictionem et potestatem in temporalibus nos solus recipimus".

(2) OPICINUS DE CANISTRIS, De praeceminetia spiritualis imperii, Vat. lat. 4115, fol. 13, Scholz II, p. 97. - EGIDIUS SPIRITUALIS DE PERUSIO, Libellus contra infideles et inobedientes et rebelles sanctae Romanae ecclesiae ac summi pontificia, Paris lat. 4229, fol. 114, Scholz II, p. 107.

(3) ANDREAS DE PERUSIO, Contra edictum Bavari. Ottobon. lat. 2795, fol. 147, Scholz II, p. 70.

(4) ANDREAS DE PERUSIO, o.c., ib.- EGIDIUS SPIRITUALIS, o.c., fol. 114, Scholz II, p. 107.

quia Ecclesia "non debet tamen per se gladium temporalem in vindictam eximere, sed potius aliis tradere, videlicet imperatori saeculari..." (1). Hoc praesertim fit, quando contumaces relinquuntur curiae saeculari (2). Hoc enim in casu dicit potest: "quod non valent sacerdotes efficere per sermonem doctrinae, potestates hoc imperent per disciplinae terrorem. Et hoc est, quod communiter dicitur, in defectum clericorum ecclesiasticorum iudicem saecularem intra ecclesiam accipere potestatem" (3).

Alter vero modus in eo consistit, quod ipsa Ecclesia immediate punit transgressores poenis temporalibus. "Et quanta sit potestas ecclesie etiam in mundanis, evidenter ostenditur et probatur. Potest enim exponere bona temporalia peccatorum notorie delinquentium et inobedientes ineligibiles et intestabiles ac ad exercenda qualibet publice officia inhabiles reddere ...honore et successione privare...incarcerare...verberare citra vindictam sanguinis..., carcerare sine periculo corporali...servitutem infligere..., mulctare, bona omnia confiscare..., exilium infligere..., reges et principes honore et dignitate privare et aliis dare..." (4).

Finis vero harum poenarum est, "ut ne bonorum viam impediant nec ipsi occasionem prosequendo suas malicias" (5).

-
- (1) OPICINUS DE CANISTRIS, o.c., fol. 13, Scholz II, p. 97.
 - (2) o.c., fol. 18, p. 98 sq.
 - (3) ANDREAS DE PERUSIO, o.c., fol. 156, Scholz II, p. 73.- Cf. EGIDIUS SPIRITUALIS, o.c., fol. 119 v, Scholz II, p. 120.
 - (4) EGIDIUS SPIRITUALIS, o.c., fol. 115, Scholz II, p. 108.- Cf. OPICINUS DE CANISTRIS, o.c., fol. 17 v, Scholz, p. 98.
 - (5) OPICINUS DE CANISTRIS, o.c., fol. 17 v, Scholz II, p. 98.

Contra errores Marsilii Patavini idem tenendum putant auctores. Etenim "papa de iure potest punire imperatorem usque ad incarcerationem et sibi omnem penam citra mortem inferre, immediate ex propria auctoritate" (1). Existit sique praeter excommunicationem "alia punicio seu pena canonica magis tamen corporalis, puta verberatio seu flagellatio et incarceratio... Laycos vero etiam absque auctoritate imperiali ecclesia punire potest et corrigere verberibus et flagellis pro variis delictis citra tamen motem et mutilationem" (2). Incurrigibiles vero tradit seu relinquit curiae saeculari, quia Ecclesia per se non exercet iudicium sanguinis (3).

Sic in complexu idearum, quae versantur circa potestatem ecclesiasticam et imperialem, enascitur doctrina de poenis temporalibus. Non amplius allegatur solum factum, sed datur et argumentum ad iustificanda facta. Argumentatio nondum plene evoluta sed potius praeformata dicenda est. Ex indicatione obligationis Papae, omnia dirigendi in finem et consequenter habendi omnia ad hunc scopum necessaria, praefiguratur argumentum deducendum ex notione societatis perfectae.

Desideratur adhuc explicatio quandonam recurrendum sit ad brachium saeculare et quando nam ipsi Ecclesiae competit poenas imponere temporales. Pro ratione distinctionis quidem adducitur effusio sanguinis, quae aliena est ab Ecclesia. Sed utrum hoc ad

-
- (1) GHELIELMUS DE AMIDANIS, Reprobatio errorum, Angelica 1028, fol. 26 v, Scholz II, p. 27 sq.
(2) SYBERTUS DE BEEK, Reprobatio sex errorum, Vat. lat. 5709, fol. 117 r et v, Scholz II, p. 13.
(3) ib.

tramitem tantum iuris positivi, an divina ordinatione sit constitutum, nondum clare erui potest. Porro idem quaeri potest quoad applicationem vis militaris, quae applicatio de facto semper fit ex parte auctoritatis civilis, qua allegatione quaestio iuris nondum soluta est. Mirum non est, hanc explicationem adhuc deficere, quae tunc tempore propter intimam coniunctionem vigentem inter utramque potestatem mere speculativa dici potuit. Indagatio in limites utriusque potestatis facienda saltem ex parte curialistarum magna ex parte deficit (1).

(1) H.-X. ARQUILLIÈRE, Origines de la théorie des deux glaives, Studi Gregoriani, I, Roma, 1947, p. 520: "Au Moyen Age, l'idée de l'Etat moderne n'existait pas; la Papauté n'avait pas à l'inventer... Comme nous l'avons constaté plusieurs fois, chaque société, chaque état de civilisation ne dispose que d'un certain nombre d'idées pour interpréter les événements, les conduire, les combattre ou s'y adapter. On ne saurait exiger que les papes soient en avance de plusieurs siècles sur les idées de leur temps".

CAPUT QUINTUM.

ORIGO DOCTRINAE GALLICANAE.

In hoc capite intramus in periodum, quae pro origine idearum gallicanismi decisiva dici potest. Enumerari enim possumus seriem auctorum, qui clare praeformaverunt argumenta a posterioribus magis evoluta atque constanter proposita, quin hos scriptores saeculi XIV gallicanistis proprie dictis adnumerari velimus.

Incipimus investigationem ab Ioanne Parisiensi (s. 1) ^{proponendo deinde doctrinam Guilielmi Occam (s. 2)} ac Marsilii Patavini (s. 3). Adiungimus his expositionibus quasdam notas excerptas ex opere noto sub nomine Somnium Viridarii, cum agatur de compilatione facta ex dictis auctoribus. Hi omnes auctores, etsi ideis nonnumquam discrepent, eadem ratione coniunguntur, nempe eorum participatione in controversiis capite anteriore recensitis.

Magis proprie gallicanismi patres dicere possumus hos scriptores, qui exeunte s. XIV ac s. XV ideas antecessorum magis evolvant, ut sunt Ioannes Gersonius, Petrus de Alliaco, Antonius de Rosellis, Iacobus Alaminus ac alii (s. 4).

§ 1. IOANNES PARISIENSIS.

Ioannes Parisiensis, coaevus Philippo Belli ac Bonifacio VIII, difficulter uni ex his duobus partibus, adversis in magna controversiae illius epochae, adscribi potest. Non enim tenens ~~enim~~ partem curialistarum, ^{distat} sed etiam a radicalismo imperialistarum; non raro elegit viam propriam in solvendis controversiis solutionem intermediam attentans (1).

Non parum interest quaestio de fontibus, ex quibus Ioannes Parisiensis hauserat suam doctrinam. Ab hoc enim dependet, num revera fuerit primus in hac serie auctorum, aut repetenda sit origo doctrinae gallicanae ex alia fonte. Inspecto textu eius operis. De potestate regia et papali, edita a. 1302 (2), apparet eum parum usum fuisse fontibus praeter S. Thomam ab Aquino (3).

-
- (1) J. RIVIERE, Le problème de l'Eglise et de l'Etat au temps de Philippe le Bel, c. VIII, p. 281: "...Jean de Paris est moins un publiciste qu'un penseur original". - J. Leclercq, Jean de Paris et l'Ecclesiologie du XIIIe siècle, p. 85: "Original et traditionnel à la fois, il cherche à discerner la doctrine de l'Eglise parmi les méandres d'une controverse souverainement détournée des normes scientifiques". - Cf. H. FINKE, Aus den Tagen Bonifaz VIII, c. IV, p. 175 ss.
- (2) H. FINKE, o.c., c. IV, p. 172 sq.
- (3) J. LECLERCQ, o.c., p. 84: "...L'analyse philologique du De potestate regia et papali nous a amené à constater que la seule source importante de Jean de Paris est celle qu'il n'indique jamais: saint Thomas".

De habitudine Romani Pontificis ad bona temporalia disserens, procedit a principio, Christum ut hominem non habuisse dominium in ^ubois temporalibus (1). Ideo Papa extra casus necessitatis pro bono communi non habet dispositionem de bonis laicorum (2). Utrumque gladium igitur non habet "nisi sibi conceditur a principe ex devotione" (3). Ad roborandam hanc suam sententiam invocat auctoritatem Abbatis Hostiensis, sed revera hanc allegationem falso fecit, cum non inventiantur apud Hostiensem illa verba allegata (4).

Licet haec allegatio sit erronea, nobis tamen mentem pandit ipsius Ioannis Parisiensis (5), qui consequenter ad hanc opinionem de censura ecclesiastica statuit, eam non esse "nisi spiritualis directe, quia nullam penam in foro exteriori potest imponere nisi spiritualem, nisi sub conditione et per accidens. Quamvis enim ecclesiasticus iudex habeat homines in Deum reducere et a peccato retrahere et corrigere, hoc tamen non habet nisi secundum viam a Deo datam que est separando a sacramentis et participatione fidelium et huiusmodi que ad censuram ecclesiasticam pertinent; et dico nisi sub conditione, scilicet si

(1) De potestate regia et papali, c. VII, p. 190 (margines paginales sese referunt ad editionem curatam ab J. Leclerq in o.c.).

(2) ib.

(3) c. X, p. 198.

(4) ib.: "Quaerit enim Hostiensis, Extra, De hereticis, Vergentis, (c. 10, X, V, 7) ubi mandat dominus papa bona haereticorum confiscari: quid ad papa, de temporalibus? Et respondet quod revera nihil ad eum, sed hoc fecit de assensu imperatoris qui tunc presens Padue consensit". - Cf. J. LECLERCQ, p. 66, nota 1.

(5) Cf. c. X, p. 201 ubi eodem sensu loquitur.

quis penitere velit et penitentiam pecuniariam acceptare. Non enim potest ecclesiasticus iudex ratione delicti imponere penam corporalem vel pecuniariam sicut facit iudex secularis, sed solum si ille velit eam acceptare; si enim non vult eam acceptare compellet eum iudex ecclesiasticus per excommunicationem vel per aliam spiritualem penam que est ultima quam potest inferre nec ultra potest aliud facere. Dico etiam per accidens qui si esset princeps hereticus et contemp^utor ecclesiasticæ censure posset papa aliquid facere in populo ut ille privaretur honore seculari et deponeretur a populo" (1).

Ecclesia sic habet gladium saecularem "aliquo modo, non quidem manu nec iussu sed nutu et supplicatione ut dicit Bernardus ad Eugenium" (2). Dicta verba Petro: Pasce oves meas e. t. c. nullam coactionem dicit involvere nisi spiritualem (3).

Ad nutum vere esse significat, quod "non habet auctoritatem iubendi vel compellendi, sed solum innuendi si voluerit imperator" (4). Sicut^t in initio, propter defectum consensus ex parte Imperatorum, Ecclesia non potuit compellere haereticos (5).

Concordat cum ideis Ioannis Parisiensis doctrina in opere Quaestio in utramque partem contenta, ubi reges dicuntur potestatem habere in res corporales et vitam corpoream possuntque ideo corporaliter punire, pontifices vero, spiritualem tantum

(1) c. XIII, p. 214.

(2) c. XIII, p. 215.

(3) c. XIII, p. 216.

(4) c. XVIII, p. 233.

(5) c. XIX, p. 235; cf. c. XX, p. 242 ubi declarat haereticos esse coercendos invocatione brachii saecularis.

iurisdictionem habentes, curant de iis quae ad regimen et salutem animarum pertinent (1).

Attendendum est in doctrina Ioannis Parisiensis moderamen, quo loquitur. Concedit iudicem ecclesiasticum posse irrogare poenam temporalem, si reus ipse eam velit acceptare, immo eo renuente potest ab iudice compelli per excommunicationem ad eam acceptandam. Certo negat ius competere Ecclesiae habendi vim armatam immediate, ut poena possit coactione physica imponi etiam reluctanti. Neque principi saeculari Ecclesia iubere potest, ut vim militarem adhibeat in favorem Ecclesiae, tantum petere potest hoc adiutorium, minime vero expostulare. Haec assertio sine dubio contraria est iis, quae de iure Ecclesiae postulandi succursum brachii saecularis eo tempore a ceteris auctoribus docebatur.

Haec assertiones viam sternebant ad evolvendam doctrinam magis radicalem, quae iam illam restrictionem ab Ioanne Parisiensi adhuc admissam non iam amplius admisit (2).

-
- (1) Quaestio in utrumque partem, art. II, Goldast II, p. 99. Opius hoc diu fuit adscriptum Aegidio Romano, qui hac ratione annumeratus fuit auctoribus in favorem Imperatorum scribentium, ut iam constat ex insertione huius operis in collectionem a Goldast curatam. Hic error vero fuit detectus ut testat Ch. JOURDAIN, Un ouvrage inédit de Gilles de Rome, pp. 7 et 22. - S. RIEZLER, Die literarischen Widersacher der Päpste, p. 140 notat cohaerentiam inter hoc opus et Ioannis Parisiensis opus vigentem. Assignat pro tempore redactionis a. 1364-1380. - H. FINKE, Aus den Tagen Bonifaz VIII., pp. 170, nota 1, asserit Quaestionem editam iam tempore Bonifacii VIII.
- (2) J. RIVIERE, Le problème de l'Eglise et de l'Etat au temps de Philippe le Bel, c. VIII, p. 299 sq. "Jean de Paris s'avancait déjà loin dans la voie du gallicanisme et, plus tard, les réformateurs qui fit naître le grand schisme n'avaient pas tout à fait tort en se réclamant de lui comme d'un ancêtre". - H. FINKE, o.c., c. IV, p. 177: "Auf die....p. 85.

§ 2. GUILIELMUS OCCAM.

Guilielmus Occam, servitio Ludovici Bavari mancipatus a. 1328-1349, intravit tractatibus polemicis in controversiam vigentem inter Ioannem XXII et Ludovicum. Negans plenitudinem potestatis Romani Pontificis multo maiori ambitu ac Ioannes Parisiensis adeptus est influxum in efformanda doctrina gallicana. Spectant ad obiectum nostrum opera duorum tituli: Octo quaestiones, An rex Angliae pro succursu guerraee possit recipere bona ecclesiarum, Dialogus et De Imperatorum et Pontificum potestate (1).

Ad probandum deficientiam huius plenae potestatis residentis in Romano Pontifice, demonstrat Christum ut hominem mortalem abdicasse huic potestati plenitudinis dicendo: Regnum meum non est de hoc mundo (2). Consequenter et Papa talem potestatem

.....
....Entwicklung des kirchenpolitischen Denens in der gallikanischen Kirche hat das Werk des Pariser Dominikaners seinen starken Einfluss ausgeübt, wenn man den Verfasser selbst auch kaum zu den Gallikanern rechnen darf".

(1) Quae enumeratio facta est ordine chronologico; cf. E. AMANN, sub verbo Occam, DTC, XI, 1, col. 874 ss.

(2) Octo quaestiones, qv. I, c. VI, Goldast II, p. 320; cf. c. XIII, p. 310. Dialogus, III p., Tr. I, l. I, c. IX, Goldast II, p. 780. De Imperatorum et Pontificum potestate, c. I, Brit. Mus. Ms. Royal 10.A. XV, fol. 95 v, Scholz II, p. 455.- Cf. Disputatio super potestate praelatis Ecclesiae atque principibus terrarum commissa (opus initio s. XIV ortum), Goldast I, p. 14. - Somnium viridarii, c. 12, Goldast I, p. 63.

non habet (1).

Deficiente hac potestate Papa non potest disponere de bonis temporalibus, quia ei concessus non est "uterque gladius, spiritualis et materialis, ad imperandum regibus et principibus" (2).

Immo periculum adesset si Papae haberet talem plenitudinem potestatis, tunc enim haberet "potestatem imponendi fidelibus plurima onera et graviora, quantum ad cultum divinum et quantum ad vigilias, ieiunia et cetera spiritualia, quam fuerunt onera veteris legis; erro lex evangelica maioris esset servitutis quam lex Mosayca" (3).

-
- (1) Octo quaestiones, qu. I, c. VI, Goldast II, p. 321, cf. c. VII, p. 322 sq. Dialogus, III p., Tr. I, l. I, c. V, Goldast II, p. 776 sq. De Imperatorum et Pontificum potestate, c. I, fol. 95 v, Scholz II, p. 455. An rex Angliae pro succursu guerraee possit recipere bona ecclesiarum, c. II, Vatic. 4115, fol. 137 v, Scholz II, p. 435.- Cf. Disputatio super potestate praelatis Ecclesiae atque principibus terrae commissa, Goldast I, p. 14.- Somnium viridarii, l. II, c. 144, Goldast I, p. 151.
- (2) Dialogus, III p., Tr. I, l. I, c. XV, Goldast II, p. 785: "Papa in temporalibus nullam potestatem specialem habet immediate a Christo, sed a suis fidelibus non tamen plenam sed limitatam, prout fideles limitare volebant"; cf. c. XVI, p. 785 dicens Papam posse de temporalibus disponere casualiter non tamen vero regulariter; c. XVII, p. 786 vero aseritur Papam habere tantum ius petendi temporalia pro sua sustentatione et officii executione. Octo quaestiones, qu. II, c. XII, Goldast II, p. 344. Cf. Breviloquium de potestate Papae, l. II, c. VI, p. 25-29; c. IX, p. 32 sq.; c. XIV, p. 43 sq.; c. XVIII, p. 55; c. XXII, p. 64 sq.
- (3) De Imp. et Pont. potestate, c. II, fol. 95 v, Scholz II, p. 457; cf. c. IV, fol. 95 v, p. 458. "principatus papalis nequaquam ad iura et libertates aliorum regulariter se extendit, ut illa tollere valeat vel turbare, praesebtim imperatorum, regum, principum et aliorum.."; cf. cc. III, V, VI et VIII, fol. 95 v, et ss., p. 457 ss; c. XI, fol. 98, p. 467: "...non ex necessitate, sed ex largitate dederunt imperatores et reges ac alii fideles pape, quas non poterat vendere iure divino, ita iurisdictionem et potestatem in multis
-p. 87.

Ex hisce principiis profluunt consectaria pro potestate coactiva Ecclesiae. Usus enim poenarum temporalium non est possibilis, si deficit potestas disponendi de temporalibus. Tamen non cotenus progressus est Occam ac Marsilius Patavinus concedit enim Occam Ecclesiae ius nativum ad coactionem spiritualem adhibendam, inquantum sese haec potestas non extendit ad consectaria inducentia privationes temporales (1).

....sibi sponte, non ex necessitate dederunt, quae ex iure divino sibi minime competebant. Octo quaestiones, qu. III, c. II, Goldast II, p. 347. An rex Angliae..., c. II, fol. 137 v, Scholz II, p. 435: "Posset ergo papa, si haberet talem plenitudinem potestatis, sine culpa et absque causa reges et principes ac alios, clericos et laycos universos, de dignitatibus suis deponere ipsosque privare omnibus rebus suis et iuribus ac etiam reges potestati et vilium parvorum subicere ac ipsos constituere aratores agrorum...Nem valeat dicere, quod ista opinio non est periculosa, quia papa de facto non exercet huiusmodi potestatem, quamvis si talem potestatem super reges et alios christianos inciperet exercere, satis esset timendum de horribilibus et periculosissimis seditionibus....Et ideo non solum expedit, ut papa talia non attemptet, sed etiam expedit, ut papa de iure talia attemptare non possit propter horribilia pericula, quae acciderent"; cf. c. VI, fol. 145, p. 438 et fol. 147 v, p. 439: "Sciat ergo papa, quod nullatenus per generalem legationem est sibi concessum, ut per austeritatem et potestatem valeat imperare, sciat ergo non dominum, sed ministerium esse datum"; c. V, fol. 142 v, p. 438: "...ad temporalia se extendit, in casu scilicet summe utilitatis vel vicine et extreme necessitatis vel propinque, quando non esset alius ad quem prius talia pertinerent, qui potestatem vellet et posset circa huiusmodi utiliter exercere". Cf. De Imp. et Pnt. potestate, c. II, Scholz II, p. 457 asserens Papam indigere potestate sibi ab Imperatore faciendam si casualiter sese intromittit in temporalia.

- (1) Dialogus, III p., Tr. I, l. I, c. XIII, Goldast II, p. 784 notat opinionem eorum, qui dicunt "quod Papa nullam potestatem habet a Christo ultra alios sacerdotes" nec ullam "potestatem habet a Christo ultra alios sacerdotes" coactivam habet extra forum poenitentiae: sed habet potestatem docendi et informandi..."; c. XIV, p. 785 illam sententiam relinquit. Positive affirmat in c. XVII, p. 786 Papam habere in spiritualibus plenam potestatem; p. 787: habet ergo "aliqualem iurisdictionem etiam coactivam"; c. X, p. 782:p. 88.

§ 3. MARSILIUS PATAVINUS.

Hos auctores praedictos longe superans Marsilius Patavinus progressus est usque ad negandam omnem potestatem coactivam

....Papa "potest omnem hominem de quocumque peccato corripere, et poena debita coercere...". -Negatur tamen ius deponendi reges, cf. e.g. Octo quaestiones, qu. II, c. VIII, Goldast II, p. 341. Generaliter negatur potestas iudicandi de criminibus nisi sint mere ecclesiastica: Dialogus, III p., Tr. I, I, II, c. XII, Goldast II, p. 912; c. XIII, p. 912: hoc tantum fieri posset deficiente iudice saeculari; cf. An rex Angliae..., c. IV, fol. 142 v, Scholz II, p. 437 sq. Proponit in Dialogo, ib., c. XVII, p. 916 triplicem sententiam circa potestatem iudicis ecclesiastici, primam tribuens iudici potestatem puniendi, quando iudex saecularis est negligens in facienda iustitia; secunda vero sententia tribuit potestatem coactivam "congregationi fidelium universali vel particulari"; tertio denique opinio asserit "quod ...ecclesie nulla datur potestas puniendi peccatores; sed solummodo attribuitur ei potestas corrigere absque punitione aliqua"; cf. l. III, c. XXII, p. 959; ex quibus sententiis prima videtur congruere opinioni ipsius Occam, secunda vero et tertia prope accedit ad sententiam Marsilii Patavini, quem videtur cognoscere, et sic, suffulti hoc facto, assentiendum putamus omnino J. RIVIERE, sub verbo Marsile de Padoue, DTC, X, I, col. 173, qui tenet non Marsilium fuisse sub influxu Guilielmi Occam, sed potius quaeri possit, an forte Marsilius influxum exercuerit in systema ab Occam propositum. - Cf. Somnium viridarii, l. I, c. 42, Goldast I, p. 72: auctoritas Ecclesiae sese extendit ad peccata, non vero ad dominia et bona temporalia; c. 57, p. 77 eodem sensu loquitur; c. 78, p. 84: "...potestas spiritualis, quae poenam comminatur gehennalem, potestas temporalis corporalem..."; c. 116, p. 89: "...data est sibi potestas quantum ad officium praedicationis et correctionis in spiritualibus, non quantum ad dominium alicuius iurisdictionis in temporalibus"; c. 163, p. 113: "si ad hoc Ecclesiastica censura non sufficit, spiritualis gladii defectum materiali suppletur.."; l. II, c. 144, p. 151: "Non potest praelatus habere iurisdictionem coactivam in temporalibus..., quia iurisdicatio coactiva sine divitiis ac acutorio divitiarum....

....p. 89.

Ecclesiae. "Defensor Pacis", editus a. 1324, immo ulterius progressus est ac innovatior s. XVI (1). Circa quaestionem dependentiae iam notavimus (2), Marsilium potius exercuisse influum in Guilielmum Occam, quam ipse passum fuisse talem influum.

Indagationem in potestatem coactivam Ecclesiae incipit Marsilius Patavinus definiendo triplicem sensum termini iudicium. Primo sensu venit hoc nomine "iudicium de cognitione seu discretionem talium, quo modo geometer iudex est, ut iudicat de figuris et ipsarum accidentibus, et medicus de sanis et aegris, et prudens de agendis et fugiendis, et domificator de domibus qualiter construendis". Secundo vero sensu vocat iudicium "de habente scientiam iuris politici seu civilis, qui etiam appellatione consueta advocatus nuncupari solet, licet in pluribus provinciarum et maxime Italicarum iudex vocetur". Tertio sensu

.....
....convenienter exerceri non potest: et per consequens inutiliter et superflue retineretur"; cf. c. 146, p. 151; c. 152, p. 172; c. 314, p. 203: "Insuper nec habet Papa secundum aliquos potestatem infligendi poenam corporalem..."; c. 315, p. 205: "Amplius quo iure in criminibus potest episcopus laycum punire vel capere? et videtur quod solum per ecclesiasticam censuram possit eum coercere...". Cf. Breviloquium de potestate Papae, l. II, c. XIX, p. 57: Christus "tres mortuos visibiliter suscitavit, nullum autem scelertum morte vel membri truncatione punivit, et ita, facto et exemplo, ostendit quod a potestate Petri et successorum eius aliqua de se licita, excipi debent."

(1) A. FRANCK, Réformateurs et publicistes de l'Europe, p. 149.-
E. FRIEDBERG, Die mittelalterlichen Lehren über das Verhältnis von Staat und Kirche, Zeitschr. f. K-R, 8 (1869), III, Augustinus Triumphus - Marsilius von Padua, p. 137: "Kein Denker des Mittelalters hat es verstanden, Ideen wie die vorliegenden zum einheitlichen Systeme zusammenzufassen, nicht Wicliffe und Huss sind so von den Gedanken des Staates und der Staatsallmacht durchdrungen gewesen".

(2) pagina antecedenti, nota 1.

denique sumitur "de principantis sententia, cuius siquidem auctoritas est iudicare de iustis et conferentibus secundum leges et consuetudines, latasque per ipsum sententias, praesipiendi et exequendi per potentiam coactivam" (1).

Iudicium sensu tertio vere dici potest iudicium coactivum, quod tamen Christus non exercuit nec ideo dare potuit apostolis. Sic et nullus in ecclesiastica dignitate aut officio constitutus habere debet "iudicium vel iurisdictionem coactivam" (2). Etenim "si voluisset Christus sacerdotes novae legis iudices esse secundum tertiae ⁹significationis iudicio coactivo..., tradidisset utique in lege huiusmodi specialia praecepta talium, quemadmodum Moysi fecit in antiqua lege, quem oraculo suo et non per hominem, Deus principem et Iudaeorum iudicem coactivum instituit" (3).

Munis ergo incumbens episcopis vel presbyteris in eo situm est, quod "docendus et exhortandus est homo in vita praesenti, arguendus, corripiendus peccator, atque terrendus, iudicio seu pronostico futurae gloriae, vel damnationis aeternae, nequaquam vero cogendus (4).

(1) Defensor pacis, II Dictio, c. III, Goldast II, p. 192 sq.

(2) II Dictio, c. IV, Goldast II, p. 195; cf. p. 196 et c. V, p. 201, 202

(3) c. IX, p. 214.- Cf. Somnium viridarii, I, I. c. 65, (et 204. Goldast I, p. 80 fere ad verbum inhaerens Marsilio Patavino: "...si Christus voluisset sacerdotes coactivam habere iurisdictionem in hoc seculo, tradidisset utique nova lege specialia praecepta, quemadmodum Moysi fecit antiqua lege" e. t. c.

(4) II Dictio, c. X, p. 217; cf. c. IX, p. 213.- Cf. Somnium viridarii, I. I, c. 57, Goldast I, p. 77: "...sacerdos scilicet, de hiis quae ad aeternam salutem animae perducuntur, vel mortem aeternam vel poenam temporalem pro statu futuri seculi, ... habet auctoritatem docendi et operandi..."; cf. c. 78, p. 84.

Sacerdos sic exercet iudicium primo sensu, declarando quam poenam quis coram Deo contraxerit, minime vero ipse poenam imponens (1). "Romanus aut alter episcopus vel sacerdos, in Apostoli aut Apostolorum persona, coactivam in hoc seculo auctoritatem sive iurisdictionem in quemquam clericum aut laicum non accepit a Christo.." (2)

Ideo conclusio generalis fieri potest, quod "ad observanda praecepta divinae legis, poena vel supplicio temporali, seu praesentis seculi nemo Evangelica scriptura compelli praecipitur" (3). Excommunicatio, ut poena spiritualis, aeque minus quam corporalis poena, ab Ecclesia infligi potest, habens effectum mere declarativum (4). A fortiori ergo excludendae sunt poenae temporales a foro ecclesiastico (5).

Cum tamen coactiva potestas sit necessaria in omni societate humana, illam potestatem remittit ad principes temporales, qui legibus humanis, i.e. civilibus, sanctiones poenales imponunt

(1) II Dictio, c. X, p. 219.

(2) II Dictio, c. XXIX, p. 302 sq.

(3) III Dictio, conclusio III, Goldast I, p. 309; cf. conclusio XIV, p. 310: "Principatum seu iurisdictionem coactivam, supra quenquam clericum aut laicum, etiam si hereticus extet, nullum Episcopum vel sacerdotem, in quantum huiusmodi, ullam habere".

(4) II Dictio, c. VI, p. 204-210; cf. speciatim p. 210: Sacerdos "de his quae ad aeternam animae sanitatem perducant, vel mortem aeternam aut poenam temporalem pro statu venturi saeculi, iudicat et hortatur. Ad quae tamen iudicio coactivo neminem arcere potest nec debet in hoc seculo..." Habet enim solummodo "auctoritatem docendi aut operandi, quaeamodum medicus, non tamen in quantum per potentiam coactivam"; cf. c. IX, p. 215; p. 216 asserit legem evangelicam ideo non esse imperfectam.

(5) III Dictio, conclusio XXX, p. 311. - Cf. Somnium viridarii, I, I, c. 82, Goldast I, p. 87.

et in efficaciam deducunt (1).

Doctrina Marsilii Patavini circa Ecclesiae potestatem coactivam damnata fuit ab Ioanne XXIII una cum aliis doctrinis dicti auctoris. In propositione V (2) breviter assignatus est tenor opinionum Marsilii sonans : "Ecclesiam simul iunctam nullum hominem punire posse punitioe coactiva nisi concedat hoc Imperator". Qua damnatione, a. 1327 lata, tamen non damnata est ut haeretica doctrina, quae solas poenas temporales ab Ecclesia inferendas negat. Damnatio enim sicut et doctrina Marsilii modo generali omnem potestatem coactivam respicit, tum spirituales tum temporales (3).

§ 4. ALII AUCTORES S. XIV ET XV.

Ideis efformatis s. XIV, saeculum subsequens parum novi affert

- (1) II Dictio, c. X, p. 218 : "Est igitur in haereticos, schismaticos aut aliter infideles quoscunque iudicium et arcendi ac exigendae ab ipsius poenae vel supplicii temporalis, sibi aut communitati non alteri applicandi potestas, solius principantis auctoritate legislatoris humani, non autem presbyteri seu episcopi cuiusquam... Non enim private populo aut collegio cuiquam licet quemquam indicare aut arcere, vel poenam exigere, sed soli principanti"; cf. p. 219: c. XXV, p. 276: c. IX, p. 215; Dictio III, conclusio XV, p. 310: "Super omnem singularem personam mortalem cuiuscunque conditionis existat, atque collegium laicorum ac clericorum, auctoritati legislative solummodo principem iurisdictionem tam realem quam personalem, coactivam habere"; cf. concl. XXI, p. 310 sq., XXX, p. 311; XXXIII, p. 311; XXXIV, p. 311; XXXVII, p. 312. - Cf. Somnium viridarum, l. I, c. 82, Goldast I, p. 87.
- (2) C. E. C. Fontes, vol. I, n. 38, p. 36.
- (3) Cf. L. RIVIERE, sub verbo Marsile de Padoue, DTC, X, 1, col. 171 sq.

sed potius eadem inculcat et repetit, quae ab auctoribus ut Ioanne Parisiensi et Guilielmo Occam statuta fuerunt circa Ecclesiae potestatem coactivam.

Respicimus inprimis scriptores exeuntis s. XIV et s. XV ut Ioannem Gersonium, Petrum de Alliaco et Iacobum Almainum, quos appellant gallicanistas scholae veteris. Simul addimus alios quoque auctores, qui ad hanc epocham pertinentes eandem doctrinam tenuerunt.

Procedunt hi quoque auctores a facto, Christum non exercuisse potestatem super temporalia (1) et concludunt non esse potestatem ecclesiasticam coactivam in temporalibus (2). Excommunicare quidam possunt praelati Ecclesiae, quis sic non exercetur gladius materialis (3), poenas vero temporales infli-

-
- (1) PETRUS DE ALLIACO, Quaestio.. utrum Patri Ecclesia lege reguletur, n. IV, Vindiciae III, p. 28 : "Licet Christus secundum humanitatem plenam de temporalibus immediate ordinandi habuit Potestatem, non tamen illam per se exercuit; ad Regalem dignitatem".- IACOBUS ALMAINUS, Expositio de suprema potestate ecclesiastica et laica, qu. I, c. IX, Goldast I, p. 604.- ANTONIUS DE ROSELLIS, Monarchia, pars I, c. 22, Goldast I, p. 264.
- (2) PETRUS DE ALLIACO, Quaestio, n. III, Vindiciae III, p. 24 adscribit Ecclesiae tantum iudicium discretionis non vero coactionis, saltem non iure divino.- IOANNES GERSONIUS, Tractatus de potestate ecclesiastica, consideratio XII, Vindiciae III, p. 138: "Potestas Ecclesiastica Papalis non ita habet Dominis et iura terreni simul et caelestis Imperii, quod posset ad libitum suum de bonis Clericorum; et multo minus Laicorum disponere, quamvis concedi debeat, quod habet in eis Dominium quoddam regitivum, directivum et ordinativum".- ANTONIUS DE ROSELLIS, Monarchia, p. I, c. 46, Goldast I, p. 277.
- (3) IACOBUS ALMAINUS, Expositio, qu. III, c. II, Goldast I, p. 639 sq. expresse reficit doctrinam Marsilii Patavini; cf. qu. III, c. VI, p. 643.- IOANNES GERSONIUS, o.c., cons. IV, Vindiciae III, p. 112 sq. concedit Ecclesiae potestatem excommunicandi et invocandi brachium saeculare; cf. p. 114; cons. IX, p. 125; cons. XII, p. 138.- ANTONIUS DE ROSELLIS, o.c., p. I, c. 27, Goldast I, p. 267.

gere nequeunt iure divino (1).

Reges vero temporales hanc potestatem coactivam temporalem possidentes, eam delegare possunt ecclesiasticis viris. Similiter in casu necessitatis, ubi iudex saecularis punire non potest vel negligit punitionem criminum, iudices ecclesiastici casualiter hunc defectum supplere possunt (2).

(1) IOANNES GERSONIUS, o.c., cons. IV, Vindic¹ae III, p.113: "Et sunt qui dicunt poenam hanc (excommunicationis) esse ultimam, quam infligere possit Ecclesiastica Potestas Iurisdictionis ex institutione Christi sola primaria: sic quod non extenditur ad incarcerationem, nec ut aliquis adiudicetur morti vel flagello corporali". cf. Epilogus, p. 153.- HESSELUS GRONINGENSIS, De potestate Papae et Ecclesiae, prop. IX, Goldast I, p. 573.- IACOBUS ALMAINUS, Expositio, qu. III, c. II, Goldast I, p. 639 sq. - GREGORIUS DE HEIMBURG, Admonitio de iniustis usurpationibus paparum Romanorum, Goldast I, p. 558 asserit parum prodesse poenas temporales, "nam compulsis et invitis nihil vel modicum prodest fides et quaecumque exhibitio virtutis".- ANTONIUS DE ROSELLIS, Monarchia, p. I, c. 25, Goldast I, p. 266; cf. c. 50, p. 280 sq. et c. 51, p. 281 provocat ad exemplum prophetae Nathan vocantis regem David ad poenitentiam non vero imponentis ipse poenam; cf. c. 56, p. 283 sq.- RUDOLPHUS PRAELLAEI, Tractatus de potestate pontificia et imperiali, art. II, Goldast I, p. 53 provocat ad verba: Tu es Petrus, quibus verbis esse collatam solam potestatem spiritualem; p. 56 ostendit Papam ideo non habere potestatem super corpora humana et res temporales.

(2) IOH. GERSONIUS, o.c., cons. IV, Vindic¹ae III, p.113: ex delegatione principis adhiberi possunt poenae temporales, quod immo commendandum est, quia excommunicatio est gladius "extreme formidabilis" (p.114); cons. IX, p.125 comparat gladium spiritualem Ecclesiae cum gladio materiali Status; gladius Ecclesiae sese potest extendere ad dissitas regiones quoque ad quantumlibet et longinquas nationes; gladius vere materialis limitatus est et ideo non expedit in civilibus esse unam monarchiam, "sicut de spirituali praediximus fuisse iure divino".- IACOBUS ALMAINUS, o.c., qu. III, c. I, Goldast I, p. 633; qu. I, c. 10, p. 608; qu. III, c. II, p. 639: Papa nullam habet potestatem puniendi temporaliter, "sed si habeat, hoc est, a principe, vel a populo"; p. 640 asserit hanc potestatem posse esse in Ecclesia quando deest princeps vel negligit illam exercere.- GREGORIUS DE HEIMBURG, o.c., Goldast I, p. 558: "Sed si aliqua coercitio contra haereticos necessaria fuerit,...p.95.

Inhaerendo vestigiis maiorum, hi auctores clare et decise exponunt suam doctrinam de poenis temporalibus, in qua argumentatione iam nihil deest ex elementis essentialibus scholae gallicanae (1).

Modus argumentationis non caret radicalismo; sicut enim a curialistis ex theoria duorum gladiatorum illimitate omnia decuntur, quae videri possent necessaria vel utilia ad ecclesiasticae potestatis amplitudinem vel augmentum, sic ex negatione huius theoriae a gallicanistis negatur omnis potestas in res temporales reduciturque Ecclesiae auctoritas ad res pure spirituales.

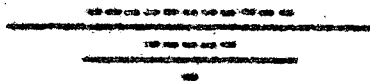
Deficientia vero systematis gallicani absque dubio est sita in applicatione iurisdictionalism gallici ad ipsa principia theologica, quae sic influxum patiuntur ex circumstantiis politicis provenientes. Vindicantes spiritualitatem disciplinae

....per fideles Principes a Deo potestatem habentes exerceri potest, et debet..". - RUDOLPHUS PRÆLLAEUS, Tractatus de potestate pontificia et imperiali, art. II, Goldast I, p. 45: "Or est-il ainsi, que les Empereurs et les Roys ont puissance sur les corps et sur les choses, qui appartiennent à la vie corporelle, parce que il et doivent pugnir les maufaits de paine corporelle, et ceulz qui font contre les loys des Empereurs".

- (1) Argumentatio specifica ad excludendum usum poenarum temporalium non tam ampla est, quia tota haec quaestio tractatur ut quoddam consectorium seu additamentum ad quaestiones generales de habitudine inter Statum et Ecclesiam, ex qua generalidisceptatione fit series deductionem quoad depositionem principum, privilegium fori, usum poenarum temporalium e. t. c. Additur hic et nunc specialis ratio inconvenientiae, quae dicitur inesse huic modo puniendi. Argumentum historicum vero, quod bene evolvitur respectu generalium tractationum, pro poenis temporalibus magis negligitur. Posterioris saeculis et historicam argumentationem inveniemus apud canonistas gallicanos.

ecclesiasticae eam in vincula coniciant, quibus in amplam dependentiam a potestate regia redigitur. Poenae temporales enim, quae in rebus ecclesiasticis a potestate saeculari inferuntur, maius periculum adhuc in se cludunt, ac si a legitima auctoritate ecclesiastica sub certis cautelis applicentur.

Sicque perventum est ad finem medii aevi, quo germina iam continentur ad amplius formandas theorias epochae modernae, quae paulatim adducit dissolutionem vinculi adhuc iungentis ~~ut~~ utramque potestatem, regiam scilicet et papalem.

P A R S S E C U N D A .

C A P U T P R I M U M .

DOCTRINA BELLARMINI AC SUAREZII.

Saeculum XVI magnum momentum obtinuit pro ulteriore et clariore expositione doctrinae circa usum poenarum temporalium. Hucusque enim limitata erat quaestio ad speciales tractationes circa controversias politico-ecclesiasticas. Orta autem magna defectione a fide, maiorem extensionem obtinuit aggressio contra plenitudinem potestatis Ecclesiae ac Romani Pontificis.

Meritum et momentum Bellarmini ac Suarezii in eo situm est, quod hanc controversiam non amplius specialibus tractationibus aggredientes, totam materiam inserebant in seriem tractationum theologicarum. Sic haec controversia ingressa est non tantum opera theologica sed et canonica, quae usque adhuc quaestionem ex professo non tractantia, eam proponere incipiunt constanter utendo insimul argumentatione desumpta ab exi-

miis doctoribus.

Eorum doctrinam proponimus quatenus versatur circa potestatem coactivam Ecclesiae in genere (§ 1), movendo deinde quaestionem de fine et convenientia poenarum temporalium (§ 2), querendo quisnam imponere possit aut debeat poenam mortis (§ 3). Insimul illustrabimus has expositiones annotationibus desumptis ab auctoribus, qui aut immediati praedecessores aut coaevi erant Bellarmini et Suarezii. Ad controversiam denique melius perspiciendam addimus quoque animadversiones eorum, qui ex adverso erant (§ 4).

§ 1. POTESTAS COACTIVA ECCLESIAE.

Ex duplici fonte oritur s. XVI necessitas tractandi de temporalibus poenis. Aggressio innovatorum versatur una ex parte circa potestatem Romani Pontificis, altera ex parte vehementer reprobatur praxis puniendi haereticos praesertim corporaliter. Circa punitionem haereticorum iam ab Ioanne Hus mota fuit quaerela, qui traditionem haereticorum curiae saeculari faciendam notat ut homicidium. Eius doctrina damnata fuit a concilio Constantiensi (1). Simili argumento usus est Luther

(1) Mansi, 27, 1210, art. 14: "Doctores ponentes, quod aliquis per censuram ecclesiasticam emendandus, si corrigi noluerit, saeculari iudicio est tradendus, pro certo sequuntur in hoc Pontifices, scribas et Phariseos, qui Christum non volentem eis obedire in omnibus dicentes, Nobis non licet interficere quemquam, ipsum saeculari iudicio tradiderunt;.....

asserens in propositione 33: "Haereticos comburi est contra voluntatem Spiritus", quae propositio damnata est a Leone X (1).

Concilium denique Tridentinum generaliter inculcat potestatem Ecclesiae puniendi non tantum remotione a perceptione sacramentorum (2), sed et utitur in legislatione poenis temporalibus ut multa pecuniaria, privatio^{no} fructuum beneficii ac carceris inclusione (3).

Fundamentum, ex quo deduci potest ius Ecclesiae utendi poenis temporalibus, est eius potestas, ut possit "in ordine ad spiritualia disponere de bonis temporalibus" (4), ad analogiam illius vicissitudinis, quae existit inter animam et corpus; "potest enim spiritus disponere de sensibus, et membris corporis in ordine ad vitam aeternam, indicendo illis continentiam, abstinentiam, flagella, ieiunia, vigiliis, labores.." (5).

....et quod tales sint homicidae graviores quam Pilatus". Evidenter hanc damnatione Ecclesia sibi non vindicavit ius comburendi haereticos, sed tantum assererat licetatem traditionis faciendae curiae saeculari.

- (1) Bulla "Exsurge", 16. iunii, 1520 (BR III, pars III, p.489). Dicendum est hic idem ac supra; non quaeritur enim, cuiusnam auctoritate comburendus est haereticus.
- (2) Sessio VII, de bapt., can. 14 (Mansi 33, 54); "Si quis dixerit, huiusmodi parvulos, cum adoleverint, nec alia interim poena ad christianam vitam cogendos, nisi ut ab Eucharistia, aliorumque Sacramentorum perceptionem arceantur, donec resipiscat, a.s."
- (3) Enumerantur variae poenae ut confiscatio bonorum, Sessio XXV, c. 19 de ref. (Mansi 33, 192); multa pecuniaria, Sessio XXV, c. 3 de ref. (Mansi 33, 183); privatio fructuum beneficii, Sessio XXIII, c. 1 de ref. (Mansi 33, 141 sq.); carceris poena, Sessio XXV, c. 14 de ref. (Mansi 33, 190). In casu necessitatis invocandum est auxilium brachii saecularis, Sessio XXIV, decr. de ref. matr., c. 8 (Mansi 33, 155).
- (4) R. BELLARMINUS, Tractatus de potestate Summi Pontificis, c. III, p. 48; cf. c. XVI, p. 174 ss.
- (5) ID., ibid., c. XVII, p. 198.

Ideo bona temporalia subordinantur bonis spiritualibus possunt-
que talia bona tolli per sententiam excommunicationis (1). Il-
la potestas Papae, disponentis de bonis temporalibus, ad quae
spectant et poenae temporales, non est "in se proprie et for-
maliter temporalis...tamen extendi possit ad temporalia, prout
ad spiritualia referuntur" (2).

Consequenter Ecclesia uti potest armis non mere spiritua-
libus, quod duplici modo fieri dicitur. Inprimis invocari po-
test auxilium brachii saecularis, quia "arma corporalia sunt
etiam in eius (Papae) potestate, quia gladius est sub gladio"
(3). "Sed praeterea arma ipsa spiritualia possunt cogere Rem-
publicam temporalem, et eius Principem" (4).

. Deducenda est haec doctrina ex Bulla "Unam Sanctam" Boni-
fabii VIII ad quam provocant Bellarminus et Suarez (5). Non ha-
bet quidam Pontifex usum gladii ad interficiendum; etenim "Gra-
tianus quoque nihil aliud docet, nisi non licere clericis ma-
teriali gladio uti, et homines interficere, quod multis cano-
nibus Pontificum, et conciliorum confirmat, quae vera sunt; sed
non potest inde colligi, non habere Potestatem ullam in tempo-
ralibus" (6).

Si principi temporali dicitur convenire gladius, id perve-
nit

(1) o.c., c. XXXIII, p. 270.

(2) o.c., c. XXV, p. 227; cf. I. TURRECREMATA, Summa de Eccle-
sia, l. II, c. 113, p. 399.

(3) R. BELLARMINUS, o.c., c. XVII, p. 182.

(4) o.c., c. XVII, p. 182.

(5) R. BELLARMINUS, o.c., c. XIX, p. 185.- F. SUAREZ, De Fide,
Disp. XX, Sect. III, n. 22, p. 517; cf. Disp. XXIII, Sec-
tio I, n. 7, p. 579.

(6) R. BELLARMINUS, o.c., c. XIX, p. 186; cf. Disput. p. 185.

ad mentem Suarezii, quia "unicuique tribuitur quod principaliter illi convenit; princeps autem temporalis directe habet materiale gladium et usum eius; Ecclesia vero solum indirecte et quasi eminenter, ratione ^cuius eminentiae etiam materiale gladium principis habet sibi subordinatum, ut suo nutu, servata aequitate iustitiae, illo uti possit" (1).

Confirmatur haec doctrina a Bellarmino loquente de duobus Ecclesiae brachiis (2).

Licet ergo iurisdictio secundum corpus et dispensatio temporalium rerum principibus temporalibus lege naturae commissae sit (3), tamen tenendum "illas potestates distingui in proxima materia, et fine ad quem ordinantur; hoc tamen non impedit quominus spiritualis potestas indirecte ad materialia et temporalia extendatur" (4).

Hoc fundamento posito iam progredi non erit difficile ad probandam Ecclesiae potestatis coactivae ambitum. Ex indole societatis perfectae, qualis Ecclesia supponitur esse, patet eam praeditam omni potestate necessaria ad ^cettingendum finem suum supernaturalem. Potestas vero coercendi et puniendi malefactores

eee-----

(1) F. SUAREZ, De Fide, Disp. XX, Sectio III, n. 27, p. 519.

(2) R. BELLARMINUS, De controversiis christianae fidei, vol. I, De membris Ecclesiae militantis, l. III, De laicis, c. XXII, col. 1829: "Ecclesia sicut habet Principes Ecclesiasticos, et seculares, qui sunt quasi duo Ecclesiae brachia, ita duos habet gladios, spirituales, et materiales, et ideo quando manus de terra gladio spirituali non potuit hereticum convertere, invocat auxilium brachii sinistri, ut gladio ferreo hereticos coerceat et hoc fortasse significavit Dominus, cum prohibuit Petrum, qui erat futurus Princeps Ecclesiasticorum, uti gladio ferreo".

(3) F. SUAREZ, De Fide, Disp. XX, Sect. III, n. 20, p. 516.

(4) *ib.*, n. 29, p. 520.

maxime necessaria est ad hunc finem consequendum (1). Id iam patet ex analogia cum Synagoga, quam Deus non dereliquit sine illa potestate, "quia potestas ad puniendos malefactores est necessaria in omni republica bene instituta, ad illius conservationem et bonum regimen..." (2).

Haec coactio potest fieri mediis spiritualibus et materialibus. Sententia ergo attribuens totam hanc potestatem quoad utrumque coactionis modum principibus temporalibus exclusive, vocatur a Suarezio haeretica (3).

Sententiam vero coactionem spiritualem tribuentem Ecclesiae, temporalem vero principibus, vocat Suarez erroneam, suspectam de haeresi et manifeste haeresi faventem (4). Sic conveniunt auctores Ecclesiam praeditam esse potestate puniendi temporaliter omnes christianos, principibus ipsis non exclusis (5).

-
- (1) ib., n. 12, p. 513: "Christus Dominus instituit Ecclesiam ut esset unum corpus mysticum per unam fidem perducendam ad unum supernaturalem finem; ergo reliquit in illa potestatem ad puniendos et coercendos malefactores, qui maxime huic corpori nocere possunt".
- (2) ib. - Cf. N. SANDERUS, De visibili Monarchia Ecclesiae, l. II, pp. 85, 88, et 89.
- (3) ib., n. 18, p. 515.
- (4) F. SUAREZ, De Fide, Disp. XX, Sectio III, n. 20, p. 516; ib. n. 19, p. 515 hanc sententiam attribuit Rogero Anglo et Guillelmo Baroloio, minus recto vero Marsilio Patavino, qui recensendus fuisset ut assecia sententiae antecessoris negantis Ecclesiae omne prorsus ius ad coactionem. Licet ergo Suarez dicat n. 13, p. 513: "Ecclesiae non tantum est data potestas ad coercendos haereticos per spirituales poenas, sed etiam per temporales et corporales. Haec assertio etiam est de fide", non asserit sententiam negantem ius ad solas poenas temporales inferendas esse haeticam, sed dicit eam erroneam et suspectam de haeresi; cf. Defensiones fidei cath. adversus anglicanae sectae errores, l. III, c. XXIII, Sectio I, n. 10, p. 317 et n. 17 sq., p. 320.
- (5) R. BELLARMINUS, Tract. de potestate S. Pont., c. III, p. 55; c. V, p. 79; c. XXI, p. 205; c. XXIV, p. 225; c. XXXIII, p. 269 sq; c. XXXVI, p. 297.- De controversiis christinae....
p. 103.

Specifica argumentatio vindicans Ecclesiae hoc ius procedit ex consideratione hominis ut entis non pure spiritualis. Poenae enim spirituales "parum movere solent carnales homines, quia licet graviora sint, earum nocumentum non ita sensibilibiter percipitur; isti autem vulgares homines sensu maxime ducuntur et coguntur. Atque hoc praecipue locum habet respectu haereticorum, quia tota vis et efficacia poenarum spiritualium pendet ex fide, per quam et Ecclesiae potestas et veritas censurarum creditur. Unde cum haeretici fidem abiecerunt, quasi nihil reputant huiusmodi poenas"(1).

Modum agendi Ecclesiae in puniendo exponit Bellarminus ut applicationem mediorum punitivorum primo spiritualium ut excommunicationem; "deinde addidit mulctam pecuniariam, tum exilium; ultimo, coacta est ad mortem venire; nam excommunicationem contemnunt haeretici ac dicunt esse fulmina frigida..."(2).

Argumenta desumpta ex S. Scriptura maiori cum delectu proponuntur ac tempore anteacto. Omittitur magna ex parte interpretatio allegorica et referuntur ea, quae essentialia sunt ad efficacem probationem. Sic Suarez in primis provocat ad verba

-fidei, De Romano Pontifice (in vol. I.), l. IV, c. XXI, col. 1069.- De laicis, c. XXI, col. 1823 sq. - L. MOLINA, De institutione et iure, tom. I, Tract. II, Disp. 29, n. 23 sq. - G. DE VALENTIA, De rebus fidei hoc tempore controversis, lib. De efficacia excommunicationis, c. II, p. 877 referens ibi sententiam Francisci Victoria, De potestate Ecclesiae, Relectio I, Sectio VI, prop. 4.- I. SIMANCA, De catholicis institutionibus, Tit. 45, n. 25, fol. 173 in TUI, t. XI, pars II.
- (1) F. SUAREZ, De Fide, Disp. XX, Sectio III, n. 16, p. 514; cf. Defensiones fidei cath. adv. angl. sectae errores, l. III, c. XXIII, n. 19, p. 320: "...quia si Ecclesiae subditi non possent per huiusmodi poenas coerceri, facile spiritualis contemnerent, et plurimum sibi ac aliis nocerent".
- (2) R. BELLARMINUS, De laicis, c. XXI, col. 1823 sq.

Christi sese referentia ad praerogativam Petri (1), arguendo, quod ad pascendum pertinet potestas coactiva "etiam vi corporali utendo, si oportuerit" (2). Oves enim fugitivae aliter reduci nequeunt. Pro exemplo deinde refert Christum flagellis efficientem vendentes et ementes de templo, Petrum punientem Ananiam et Saphyram, Paulum apostolum caecitate percutientem Elymam magum aut tradentem incestuosum satanae corporaliter vexandum (3).

Nec omittitur invocatio traditionis, quae testificat Patres iam postulasse violentiam inferendam haereticis (4) aut simpliciter allegatur usus poenarum temporalium semper vicens (5).

Solvitur denique quaestio, num haec potestas coactiva Ecclesiae insit iure divino aut ex sola delegatione principum. Clare edicatur contra Barclaium iure divino Ecclesiam uti his poenis (6). In decretis enim canonicis nullum vestigium invenitur talis commissionis vel emanationis. Talis coactio insuper fit invitis principibus, ergo non potuit ab eis emanare, "quia nemo dat alteri potestatem coercivam in seipsum, quia nemo dat quod non habet" (7). Christus potuit illam potestatem

(1) Mt. 16, 18 et 10. 21, 16 et 17.

(2) F. SUAREZ, De Fide, Disp. XX, Sectio III, n. 20, p. 516; cf. Adv. errores angl. sectae, l. III, c. XXIII, n. 10, p. 317: "..nam verbum Christi: Pasce oves meas, indefinitum est...". Allegatur et potestas tradita omnibus apostolis in Mt. 18, 18, De Fide, l. c., n. 14, p. 513.

(3) ib., n. 20, p. 517; 10. 2, 15; Act. 5, 9 sq.; Act. 13, 11; I. Cor. 5, 4

(4) R. BELLARMINUS, De laicis, c. XXI, col. 1822 sq. (sq.)

(5) F. SUAREZ, De Fide, Disp. XX, Sectio III, n. 23, p. 517 sq.; cf. n. 14, p. 513.

(6) F. SUAREZ, ib., n. 20, p. 516.

(7) ID., ib., n. 25, p. 518.

immediate relinquere Ecclesiae, ergo et fecit sic, quia sine illa directa commissione inefficax fuisset potestas coercitiva praesertim quoad homines rebelles: "ergo...debutit esse in illa per se et ab intrinseco, et non quasi per accidens eman- dicata a potestate inferiori...., quia Ecclesiae regimen in se et intrinsece debuit esse perfectum; tum etiam quia alias po- testas superior in re maxime necessaria ab inferiori penderet; tum praeterea quia contingere potest ut temporalis princeps no- lit hanc potestatem concedere Ecclesiae, vel ut nolit dare nisi sibi subordinatam, et cum recursum et appellationem ad ipsum, quod est maxime inconveniens; tum maxime quia non posset esse univer- salis supra omnes Christi oves, nam saltem reges ipsi tempora- les essent excipiendi, quod cederet in magnum dispendium Ec- clesiae" (1).

Licet in generali facultate excludendi homines ab eccle- siastica communione, facta a Christo per verba Mt 18, 18, ex- presse non sit facta mentio de corporali coactione, "non tamen excluditur, ita ut nullum inde sumi potest argumentum" (2).

Ad exceptionem Barclaii desumptam ex verbis: Arma militiae nostrae non carnalia sunt (3), respondit Suarez, ea verba esse potius confirmatoria quam redarguatoria, "nam potentia, quae manare potest a principibus terrenis, humana et carnalia dici potest; potestas vero a Christo data spiritualis est, quae in- directe et propter excellentiam ad temporalis extenditur, et

(1) ib., n. 26, p. 519.

(2) ib., n. 27, p. 519.

(3) II Cor. 10, .

ideo inter arma spiritualia computatur..." (1). Ecclesia ideo ratione eminentiae etiam materiale gladium habet sibi subordinatum (2). Si denique Christus iussit Petro gladium recondere in vaginam, hoc tantum significare vult, ministros Ecclesiae non debere per se ipsos gladium verberare, sed per temporales principes (3).

Praxis Ecclesiae utentis hisce mediis punitivis vicens per plura saecula tamen non semper adest opportunitas utendi potestate quam quis habet. Pastores Ecclesiae erant constituti sub potestate principum infidelium, qui illis liberum exercitium suae potestatis non concesserunt (4).

§ 2. FINIS ET CONVENIENTIA POENARUM TEMPORALIUM.

Nec inconvenienter seu inopportune Ecclesia utitur talibus poenis ad mentem Bellarmini ac Suarezii. Precedendum quidem est a principibus ecclesiasticis, qui subditos dirigere debent ad vitam aeternam ac pacem tam externam quam internam, ita ut

(1) F. SUAREZ, 1b., n. 27, p. 519.

(2) 1b.,

(3) 1b., n. 28, p. 519.

(4) F. SUAREZ, De Fide, Disp. XX, Sectio III, n. 29, p. 520: cf. Disp. XXIII, Sectio I, n. 9, p. 580: "Et hac ratione Patres illorum temporum reprehenderunt Catholicos, qui occidebant haereticos, quia temere et sine potestate faciebant; postea vero imperatores christiani coeperunt poenis coercere haereticos".- R. BELLARMINUS, De laicis, c. XXII, col. 1832.- ST. HOSIUS, Opera omnia, Confessio catholicae fidei christianae, c. 91, fol. 177.

subditi amore potius quam timore ducantur. Si vero Ecclesia "non potest impetrare, ut libenter ex amore bene vivant subditi, debet etiam vim coactivam adhibere, ut saltem timore poenae non perturbent externam Ecclesiae pacem" (1). Paulatim tantum Ecclesia progreditur ad violentias inferendas incipiendo a poenis levioribus (2).

Videtur quidem minui libertas tali coactione adhibita. Hoc tamen admittitur tantum quoad libertatem physicam libertas e# contra licite eligendi inter bonum et malum nec coram Deo existit, qui etiam comminatione poenae peccatores ad resipiscendum movet (3): "et quamvis in principio talis coactio aliquo modo videatur minuere indifferentiam libertatis, nihilominus relinquit actum simpliciter liberum, et minus malum est sic credere, quam simpliciter non credere"⁽⁴⁾. Si exinde forte oriantur simulatae conversiones, hoc malum tolerari potest ad vitanda maiora mala (5).

Nec derogatur tali modo agendi mansuetudini Ecclesiae, nam crudele esset si mallet parcere lupis quam ovibus (6). Terrores enim multum prosunt, ut experientia constat (7).

Si denique hae poenae corporalis applicaturⁿ haereticis quo-

(1) R. BELLARMINUS, De controversiis chr. fidei, De Romano Pontifice, l. IV, c. XXI, col. 1069.

(2) ID., De laicis, c. XVIII, col. 1823.- Cf. F. SUAREZ, De Fide, Disp. XX, Sectio III, n. 16, p. 514.

(3) R. BELLARMINUS, De laicis, c. XXII, col. 1830 sq. - F. SUAREZ, o.c., n. 17, p. 514.

(4) F. SUAREZ, ib.

(5) F. SUAREZ, De Fide, Disp. XX, Sectio III, n. 17, p. 514.

(6) R. BELLARMINUS, De laicis, c. XXII, col. 1830.

(7) ib., col. 1826.

que, hoc merito fit. Haereticus enim, etsi ad mentem Suarezii separetur ab Ecclesia, iure ad eam pertinet ratione characteris baptismalis, ideoque ab ea semper puniri potest (1). Contra iudaei ac infideles tolerantur, quia fidem numquam susceperunt nec evaserunt subditi Ecclesiae (2).

Indicatur quoque positive finis, qui attingi potest poenis temporalibus. Est hic finis "iusta vindicta et satisfactio rei-publicae cui publice malefactores magnam iniuriam irrogant"(3). Deinde attendendum quoque momentum exemplare, nempe, ut alii "timeant, et a similibus criminibus arceantur"(4). Enumeratur denique finis correctionalis, i.e. ipsorum malefactorum emendatio (5). Ita una actione obtinetur multiplex finis simulque praevidetur, ut pro praeterito delicto procuretur punitio et vindicta, pro futuro vero, ut reus desinat amplius peccare (6).

De poena mortis speciatim ponitur quaestio quoad finem intendendum. Refert Bellarminus Galeni sententiam, nempe "ne mali bonis noceant, ut paucorum supplicio multi corrigantur et quia ipsis hominibus, qui occiduntur saepe utile est occidi, quando videlicet semper fiunt peiores, sibi aquirendo maiorem damnationem quo diutius vivunt" (7).

-
- (1) F. SUAREZ, De Fide, n. 24, p. 518. - Cf. R. BELLARMINUS, *ib.*, col. 1830.
- (2) F. SUAREZ, *ib.*, Disp. XXIII, Sectio I, n. 9, p. 580.- Cf. R. BELLARMINUS, *ib.*, col. 1826.
- (3) F. SUAREZ, *ib.*, Disp. XX, Sectio III, n. 6, p. 511.
- (4) *ib.*, n. 7.
- (5) *ib.*, n. 8, p. 512.
- (6) *ib.*, n. 9, p. 512.
- (7) R. BELLARMINUS, De laicis, c. XXI, col. 1824. - Cf. F. SUAREZ, De Fide, Disp. XXIII, Sectio I, n. 6, p. 579.

§ 3. DE POENA MORTIS.

Difficiliorem interpretationem textuum patiuntur haec enuntiata, quae referuntur ad poenam mortis, quando occurrit quaestio, cuiusnam auctoritate irroganda sit sententia capitalis. Ponitur haec quaestio cum respectu ad casum practicum, qui evenire solebat in punitione haereticorum. Opinio vigens fatebatur Bellarminum ac Suarezium tenuisse sententiam, quae Ecclesiae adscribit ius ferendi mortis sententiam. Tamen multa, quae videri possent ut argumenta ad firmandam hanc thesim, sufficientem probationem non afferunt.

Inprimis a Suarezio statuitur ut "assertio catholica, quod pro haeresi poena mortis iusta sit, et ex potestate Ecclesiae" (1). Sed statuitur hoc contra propositionem 33 Lutheri, qui hoc ius non solum Ecclesiae sed et Statui abiudicare intendebat. Prae oculis habendum est praeterea apud Suarezium vocem "Ecclesia" interdum maiorem extensionem accipere, si e.g. dicitur: "Sunt enim in Ecclesia et temporales principes et ecclesiastici praelati" (2).

Revera iudices ecclesiastici poenam sanguinis non exercent, quia haec poena aliena est ab Ecclesiae praxi. Potestas vero puniendi haereticos pertinet aliquomodo ad utramque potestatem: in

(1) F. SUAREZ, De Fide, Disp. XXIII, Sectio I, n. 2, p. 578.

(2) F. SUAREZ, ib., Disp. XX, Sectio III, n. 18, p. 515.

Pontifice est principaliter et eminenter, in regibus vero "proxime et cum subordinatione ad spiritualem potestatem". Punitio etenim haereticorum ad finem quoque reipublicae necessaria est, ut pax servari possit. Ideo "leges civiles illam (poenam) expresse imponunt, et executioni mandari imperant; leges autem canonicae solum iubent ut haeretici in casibus ab ipsis designatis saeculari curiae tradantur" (1).

Tamen non desunt locutiones, quae non solum praxim tunc vigentem respiciunt, sed et ipsum principium tangunt. Vindicans etenim Ecclesiae ius ad poenas ferendas asserit Suarez, iudicem ecclesiasticum posse poenis temporalibus uti "et quando necessaria est poena sanguinis, licet ecclesiastici iudices illam ferre non soleant propter status decentiam, possunt reum committere iudici saeculari, ei praecipiendo ut secundum legum aequitatem illum puniat" (2). Non ergo defectus ipsius iuris videtur adesse sed tantum ratio decentiae commendat praxim servandam.

Necessitas puniendi haereticos habetur ex parte utriusque societatis "et ideo utraque potestas, in ordine ad finem suum, huiusmodi poenam ferre potest" (3). Videtur quidem obstare verbum Christi: Mitte gladium tuum etc., sed haec verba dicuntur respicere tantum usum, "non tamen negant, cum illum (gladium) habent in potestate, per temporales ministros vibrandum" (4). Tamen Ecclesia invocatur brachium sae-

(1) F. SUAREZ, De Fide, Disp. XXIII, Sectio I, n. 7, p. 579.

(2) F. SUAREZ, Adv. angl. sectae errores, l. III, c. XXIII, n. 18, p. 320.

(3) F. SUAREZ, De Fide, Disp. XXIII, Sectio I, n. 7, p. 579.

(4) ID., ib., Disp. XX, Sectio III, n. 28, p. 519.

culare ad interficiendos haereticos " non quia / i u s p o -
t e s t a t i s i p s i s P o n t i f i b u s d e s i t ,
sed quia executiva potentia et humanae vires saepe desunt. Item
non postulant ab eis iurisdictionem, sed excitant illos, ut sua
etiam iurisdictione utantur ad defensionem reipublicae et Eccle-
siae" (1).

Hic textus ut principalis considerari potest et nobis tri-
plicem conclusionem permittit.

Primo vindicatur Ecclesiae ius gladii - etsi nudum - ad pu-
niendos malefactores sententia capitali. Agnoscit ergo Suarez
potentiam, quae propter decentiam servandam ordinarie in actum
non transit. Secundo constat de imperfectione vi militaris Ec-
clesiae, "quia executiva potentia et humanae vires saepe de-
sunt". Desideratur vero explicatio, curnam saepe desint. Estne
hoc quaestio iuris, i.e. defectus legitimae possessionis vis
militaris, quae Ecclesiae non est concessa? An potius Ecclesia
dicenda sit possidere ius illud sed non velle illud applicare
propter indecentiam, ut fit relate ad poenam sanguinis? Aut sit-
ne hoc mere quaestio facti provenientis ex mala voluntate homi-
num, qui obstacula ponunt, ne Ecclesia possit omnia iura sua
exercere. Attendendum est, hanc potentiam "s a e p e" non ades-
se. Ergo dari possunt casus, quibus adsit haec potestas. Quonam
ambitu tunc ab Ecclesia possideri potest? An sola imperfecta seu
limitata, quae necessaria est ad executionem iustitiae aut per-
fecta et illimitata, i.e. exercitum tam copiosum, ut omnia obsta-

(1) F. SUAREZ, 1b., n. 28, p. 519.

cula superari possint. Talis exercitus tamen propter decentiam suo munere bellandi fungi non posse, ex antea dictis concludi potest. Nam potentia executiva comprehendens exercitum expeditum ad bellandum sine sanguinis effusione in actum deduci nequit. Exsistentia vero exercitus nunquam bellantis prorsus inutilis est. Utitur ergo Pontifex, si necessarium est, vi militari societatis civilis, qui imperare potest usum armorum "ad defensionem reipublicae et Ecclesiae".

Tertia vero conclusio respicit praxim tunc vigentem: Si Ecclesia adhibet vim executivam Status, tunc non fit delegatio potestatis et consequenter ab Ecclesia non possidetur vis armata ut propria, nam principes saeculares tantum monentur, "ut s u a etiam iurisdictione utantur ad defensionem reipublicae et Ecclesiae".

n Comprobatur hoc illis dictis Suarezii, quae referuntur ad praxim servandam in Inquisitionis tribunali. Prima fronte "videtur illa (praxis Inquisitionis) quaedam moralis cooperatio ad homicidium" (1). Tamen notat Inquisitores non proferre sententiam mortis "nec delegant iurisdictionem, sed remittunt causam proprio iudici a l i a s habenti iurisdictionem in talem personam" (2). Poena vero mortis imponitur haereticis iure positivo, i.e. civili, licet Ecclesia desideret "ut iudices laici secundum illas iuste iudicent, quando huiusmodi rei illorum iuris-

(1) F. SUAREZ, De censuris et excommunicatione, Disp. XLII, Sectio I, n. 10, p. 486.

(2) ib., n. 13, p. 488.

ditioni committuntur" (1). Ideo non habetur quoad haereticum "traditio iurisdictionis sed materialis (ut ita dicam) traditio vel derelictio" (2). Iudex ergo ecclesiasticus "non concurrat per se ad mortem, sed valde per accidens" (3).

Consequenter illa intercessio, qua rogatur iudex saecularis ab Inquisitore, ut abstineat a sanguinis effusione, ad illum scopum introducta est, "ut iudex Ecclesiasticus non videatur petere supplicium mortis a potestate saeculari, nec desiderare illud" (4).

Tamen illa intercessio "non videtur ita necessaria ad irregularitatem vitandam" (5), quod denique a Paulo IV et Pio V declaratum est (6).

Bellarmini argumentum in hac re brevius ac minus expressum est. Inprimis quoad praxim servandam ab Ecclesia, pro certo habet ecclesiasticos praelatos non agere iudicium sanguinis, etsi haereticos tradant iudici saeculari cum hortantes, ut munere suo fungantur (7). Poena enim irrogatur a saecularibus potestatibus (8). Explicat hunc modum puniendi per analogiam

(1) De Fide, Disp. XXIII, Sectio II, n. 1, p. 581; cf. Sectio I, n. 7, p. 578.

(2) F. SUAREZ, De censuris, Disp. XLII, Sectio I, n. 11, p. 486.

(3) *ib.*, n. 13, p. 488.

(4) *ib.*

(5) *ib.*, n. 10, p. 486.

(6) *ib.*, n. 12, p. 487. - L. MOLINA, De iustitia et iure, tom. IV, Tract. III, Disp. VIII, p. 22 asserit prohibitionem factam clericis de non effundendo sanguine non esse iuris naturalis, nec iuris divini positivi, immo nec iuris apostolici sed niti prohibitionem mere humana (pontificia). Ergo illa prohibitio sufferri potest per dispensationem a Pontifice concedendam.

(7) R. BELLARMINUS, De laicis, c. XXII, col. 1827.

(8) *o.c.*, c. XXI, col. 1820.

desumptam ex figura duorum gladiatorum: Ecclesia utitur brachio sinistro, i.e. saeculari ad vibrandum gladium erga malefactores (1).

Ultimo quaeri potest, curnam praecise poena mortis imponenda sit quibusdam gravioribus delictis, ut fit respectu haereticorum. Carcer non dicitur sufficiens; "si in carcerem concludas, vel in exilium mittas, corrumpunt vicinos verbis, et longe positos libris, ergo solum remedium est, mittere illos mature in locum suum" (2). Attenditur ergo imprimis aspectus socialis criminis postulans, ut vitetur corruptio aliorum. Data autem insufficientia carceris, quod est quaestio facti, nihil amplius remanet nisi applicatio poenae mortis.

Respectus ad emendationem forte obtinendam minus attenditur, immo iustificatur et sub hoc respectu illatio poenae mortis, nam haeretici amplius vivendo cumularent delicta sua, sibi sic merentes maiorem damnationem. Videtur ergo desperatio de futura conversione praevalere spei forte obtinendae emendationis (3).

~~N./A./~~ § 4. ADVERSARII BELLARMINI AC SUAREZII.

Tota haec controversia clariore luce perfunditur delineatis eius suppositis. Etsi argumenta dirigantur quoque in innovatores fidei, non vehementior est argumentandi ratio contra

(1) o.c., c. XXII, col. 1829.

(2) o.c., c. XXI, col. 1823 sq.

(3) ib., col. 1824. - Cf. F. SUAREZ, De Fide, Disp. XXIII, Sectio I, n. 8, p. 580 et Sectio II, n. 7, p. 583: poena mortis etiam inferenda est haereticis relapsis poenitentibus, ut omne periculum perversionis aliorum excludatur.

hos catholicos, qui Ecclesiae potestatem coactivam limitibus circumdantes, poenarum temporalium usum adscribebant principibus et iis tantum, quibus a potestate saeculari commissa est potestas puniendi etiam corporaliter. Celeberrimus Tractatus Cardinalis Bellarmini de Romano Pontifice nihil aliud est, nisi responsum ad opus Gualielmi Barclaii de potestate Papae, cuius argumentatio vindicatur et innovatur a filio Ioanne. Suarez vero vehementer arguit contra quendam "ementito nomine Rogerum Anglum, qui se Catholicum profitetur, et nihilominus dicit, in praelatis Ecclesiae ex vi iuris divini solum esse potestatem ad spiritualem correctionem" (1). Ille pseudonymus est revera Thomas Preston, qui se etiam vocat Rogerum Widringtonum, edens Apologiam pro iure principum. Annumerandi sunt his et alii controversistae huius temporis scribentes contra Bellarium et alias iesuitas, ex quibus allegamus hic Ioannem Bedaeum et duos auctores anonymos.

Procedit tota controversia ex generali inquisitione de potestate Ecclesiae in res temporales ac principes necnon homines privatos. Statuitur initio apostolos nullam habuisse potestatem temporalem in homines privatos (2), sensim vero sibi arripuisse Pontifices illam potestatem (3). Tamen potestas disponendi et utendi temporalibus rebus non est necessaria ad finem supernaturalem consequendum (4). Conceditur quidem "Ecclesiam esse Rempublicam perfectam in suo genere, et habere omnem potestatem

(1) F. SUAREZ, De Fide, Disp. XX, Sectio III, n. 19, p. 515.

(2) G. BARCLAIUS, De potestate Papae, p. 25.

(3) o.c., p. 40: cf. p. 138.

(4) o.c., p. 137.

spiritualem, necessariam, et sufficientem ad suum finem consequendum, quantum est ex parte ipsius potestatis, non tamen propterea vel habere potestatem ea omnia ponendi aut removendi, quae executionem ipsius potestatis, id est, ut animae actu salventur, adiuvant, aut impediunt....alioquin nulla ovis absque Pastoris negligentia perire posset, si penes eum esset potestas omnes et singulos ad salutem aeternam actu perducendi" (1). Ecclesiae fini spirituali debent esse conformia et media adhibita (2). ~~I~~ Ideo eius potestas versatur circa munera "praedicandi Evangelium, administrandi sacramenta eis, qui apti sunt iis recipiendis, recusandi vero prophanis et iis templum occludendi, non autem fisco adscribendi, prescribendi, profudendi bona aliena aut se Reipublicae negotiis immiscendi...." (3).

Sic excluduntur et poenas temporales ut non necessariae ad consequendum Ecclesiae finem. "Quamvis itaque potestas temporalis, de qua nobis sermo, hominibus videri potuerit necessaria, Deo tamen neque necessaria neque utilis visa est, ob eam forte rationem, quam rerum eventus atque experientia posterioritatem docuit: ne humano scilicet freti Apostoli, et eorum successores, spiritualem segnius curant, et quam in virtute verbi divini, Dei-que auxilio singulari, ^sapem pñere debebant, eam in armis et au-

(1) R. WIDRINGTONUS, Apologia pro iure principum, n. 333, Goldast III, p. 742.

(2) o.c., n. 181, p. 720.

(3) I. BEDAEUS, Ius regum contra cardinalem Bellarminum et alias iesuitas, c. VII, Goldast III, p. 822.- Cf. I. BARCLAIUS, Pietas sive publicae...vindiciae, Goldast III, p. 1024.- ANONYMUS ANGLICUS, De vera differentia regiae potestatis et ecclesiasticae, Goldast III, p. 37.

thoritate ^{et} potestate temporali potissimum collacarent" (1).

Ad argumentum Ecclesiae sine potestate utendi poenis temporalibus non satis esse provisum, respondetur recurrendo ad divinam providentiam: "neque propterea periculum est, Religionem Christianam fore evertendam, ut Cardinalis Bellarminus, non satis sibi constans, haud recte deducit. Hoc etenim Christus ipse, qui Ecclesiam principaliter regit, sua virtute impedit, quamvis ob occulta sua iudicia in quibusdam provinciis eam nonnumquam graviter impugnari sinat, atque etiam prorsus everti interdum permittat. In tali eventu orationibus, ieiuniis, lacrymis, patientia pugnandum est" (2). Sic Ecclesia ultra nihil dicitur habere nisi usum poenarum spiritualium.

Non requiritur ad attingendum finem Ecclesiae coactio materialis, "maxime cum potestatis Ecclesiasticae finis non sit, ut possit homines ad aeternam salutem ducere, sed ut ducat, neque ut possit exequi, quae sunt ad salutem mortalium necessaria, sed ut illam exequatur..." (3). Penis temporalibus uti, est uti mediis, quae non sunt proportionata fini spirituali (4).

(1) G. BARCLAIUS, De potestate Papae, p. 140.

(2) R. WIDRINGTONUS, Apologia pro iure principum, n. 185, Goldast III, p. 720; cf. n. 184, p. 720; n. 183, p. 720; n. 333, p. 742; n. 337, p. 743; n. 340, p. 743; n. 340, p. 743, n. 341, p. 744; n. 343, p. 744; n. 343, p. 744; n. 351, p. 745. - G. BARCLAIUS, De potestate Papae, p. 104 sq; p. 132 sq; p. 140; pp. 149, 253, 274. - I. BARCLAIUS, Pietas sive publicae...vindictae, In Prolegomenis, n. 51, Goldast III, p. 876; cf. n. 68, p. 887; c. II, § 4, p. 900; c. II, § 14, p. 920 sq.; c. XVII, § 1, p. 1024 sq; c. XVIII, § 1, p. 1031; c. XIX, § 2, p. 1035; § 3, p. 1036; c. XXXII, § 2, p. 1089; c. XXXIII, § 2, p. 1091. - ANONYMUS, De potestate Papae, Goldast III, p. 841.

(3) I. BARCLAIUS, o.c., c. XVII, § 1, Goldast III, p. 1024.

(4) ib., p. 1025.

Excipi potest solus casus, quo ope miraculi talis castigatio corporalis fit, ut fertur de punitione Ananiae et Saphyrae (1). Possunt vero principes temporales uti poenis corporalibus. Bona enim civilia de manu principis accipiuntur, ideo ab eis et auferri possunt (2). Sicut enim censurae ecclesiasticae afficiunt animas, ita poenae civiles pro obiecto habent bona corporalia (3).

Ex principum delegatione vero Pontifices vel praelati ecclesiastici hanc potestatem accipere possunt, quae delegatio et tacito consensu fieri potest (4). Ex se ipso Pontifex nihil facere potest, "nisi ut Principem politicum delinquentis superiorem adeat, et ei pro vindicanda piae matris iniuria, supplicat; qui quoniam nutritius Ecclesiae est, in eius desertores et rebelles animadvertere corporalibus et civilibus poenis debet. At hoc auxilio temporali destituitur Ecclesia, quando ipsemet summus Princeps est, qui committit propter quod merito excommunicari possit, quia ipse nullum habet superiorem" (5). Hoc modo evitatur commixtio potestatum, si actus ecclesiasticae et politicae potestatis sunt diversi (6).

Argumenta exposita Bellarmini ac Suarezii non prae se ferunt amplius speciem periodi praeformationis, ut contigit apud

(1) G. BARCLAIUS, o.c., p. 92 sq. et p. 201 sq.

(2) I. BARCLAIUS, o.c., c. XXXIII, § 3, Goldast III, p. 1092; cf. c. XXXVI, § 1, p. 1113; c. II, § 14, p. 920.- R. WIDRINGTONUS, o.c., n. 229, Goldast III, p. 726.

(3) G. BARCLAIUS, o.c., p. 274 sq.

(4) I. BARCLAIUS, o.c., In Prolegomenis, n.40, Goldast III, p.868.

(5) G. BARCLAIUS, o.c., p. 253.

(6) R. WIDRINGTONUS, o.c., n. 351, Goldast III, p. 745.- I. BE-
DAEUS, Ius regum, c. VII, Goldast III, p. 822.

curialistas s. XIV. Habetur plena evolutio doctrinae de poenis temporalibus cum omnibus argumentis ac refutationibus obiectio-
num possibilium. Non exaggerate dicere possumus formationem
doctrinae orthodoxae fere ad culmen deductam fuisse hac periodo.

Supergest tantum, ut clarius percipiantur limites ecclesias-
ticae potestatis. Illae obscuritates, quibus adhuc laborant expo-
sita de iure gladii quoad mortis poenam inferendam ac multo ma-
gis quoad usum vis armatae clariori luce perfundi non possunt
praecise propter limites nondum satis clare circumscriptos in-
ter Ecclesiam et Statum. Ecclesia adhuc comparet ut unum cor-
pus christianum ad quod pertinent principes ecclesiastici et
saeculares; quasnam partes praecise ac iura unicuique competunt
in hac civitate Dei, non ita necessario seiungi debent, cum u-
traque potestas adhuc concipiatur sub figura gladiatorum. Habe-
mus in materia potestatis coactivae exemplum ac argumentum il-
lam "potestatem indirectam" propugnatam a Bellarmino ac Suare-
zio revera esse potestatem directam ad instar doctrinae Boni-
facii VIII. Admittitur tantum restrictio quoad occasionem non
vero quoad modum, quo illa potestas spiritualis sese extendit
ad temporalia, scil. non semper sed quando ad bonum spirituale
necessarium vel utile est, brachium dextrum Imperat sinistro
et sic Ecclesia per brachium saeculare verberat gladium.

CAPUT SECUNDUM.

CANONISTAE S. XVII ET XVIII.

Doctrina de poenis temporalibus a controversistis s. XIV agitata, a Bellarmino et Suarezio fusius tractata ac evoluta, tandem s. XVII et XVIII a canonistis inseritur commentariis et institutionibus iuris canonici. Momentum huius epochae quoad quaestionem tractandam non consistit in proponendis novis argumentis; recolitur potius doctrina theologorum s. XVI. Utilitate vero haec receptio doctrinae non caret. Inde ab hoc tempore doctrina de poenis temporalibus manet inserta tractatibus canonicis evadens hac ratione et systematica. Non iam amplius opus est argumentis hinc et inde collectis notionem quandam obumbrare, sed simul invenitur series argumentationum.

Quae argumentatio versatur circa legitimum usum poenarum temporalium (§ 1) ac praecipue poenae mortis (§ 2), rationem reddens de quaestione adhuc non agitata, de punitione scilicet haereticorum, qui in haeresi nati sunt aut circa quos existit foedus speciale principum (§ 3).

§ 1. VINDICATUR ECCLESIAE IUS PUNIENDI

POENIS TEMPORALIBUS.

Vindicatur Ecclesiae ius infligendi poenas temporales non facta mera mentione poenarum usitatarum, sed et expresse statuendo residere in Ecclesia potestatem utriusque gladii, permittentis punire transgressores non tantum spiritualibus sed et temporalibus vel corporalibus poenis, quas iudices ecclesiastici infligere possunt per se (1).

-
- (1) F. SCHMALZGRUEBER, Ius ecclesiasticum universum, L.V, tit. 37, § 5. - V. PICHLER, Ius canonicum, L.V, tit. 37, § 2. - E. GONZALEZ, Commentaria perpetua, L. III, tit. 50, c. V, n. 8: "...in Ecclesia residere potestatem utriusque gladii spiritualis videlicet, et temporalis ita ut poenas corporales per se iudices Ecclesiastici infligere possunt". - L. ENGEL, Collegium universi iuris canonici, L. V, tit. 37, nn. 7-10. - A. BARBOSA, Collectanea, L. V, tit. 37, n. 6. - A. REIFENSTUEL, Ius canonicum universum, L. V, tit. 37, § 5. - G. A. BIANCHI DI LUCCA, Della potestà e della politica della Chiesa, tom. IV, l. II, c. IV, § IX, n. 5, p. 687 et n. 6, p. 688 sq. - P. LAYMANN, Ius canonicum, L. V, tit. 31, c. XVIII, n. 1. - PL. BÖCKHN, Commentarius, L. V, tit. 37, n. 6: "Nec tamen ad solas poenas spirituales vel Ecclesiasticas inferendas, quales sunt excommunicatio... potestas illius coartata est. Sed etiam se extendit ad poenas mere temporales; carcer diuturnus aut perpetuus; castigatio corporis e.t.c." cf. nn. 7 et 8 et tit. 7, n. 18. - J. A. ZALLINGER, Institutiones iuris ecclesiastici, L.V, § 286. S. ANTONINI, Summa theologia, p. III, tit. 22, c. V, col. 1220. - F. DE OLIVA E SOUZA, Tractatus de foro eccl., q. II, n. 34.

§ 2. DE POENA MORTIS.

De exercitio poenae mortis nulla quaestio est, ab omnibus enim exsecutio capitalis remittitur ad forum saeculare. Quaestio theoretica tamen hisce nondum soluta est et iudicium de singulis canonistis ferendum, quoad opinionem eorum in hac controversia secutam, in nonnullis casibus remanet incertum. Non desunt auctores, qui videntur excludere ius gladii ut Bianchi di Lucca (1), alii econtra referentes praxim tunc vigentem, de ipsa quaestione theoretice spectata nihil edicunt, ut Schmalzgruber et Reiffenstuel (2).

Econtra non desunt plura testimonia aliorum, quae ius ferendi sententiam capitalem Ecclesiae attribunt ad tramitem doctrinae a Bellarmino ac Suarezio propositae. Manet hoc ius quodammodo nudum, quia practice semper imploratur auxilium brachii

-
- (1) G. A. BIANCHI DI LUCCA, o.c., tom. IV, l. II, c. IV, § IV, n. 5, p. 687 sq: "Chi non sa, che fu sempre questo lo spirito della Chiesa nel punire con pene corporali i delinquenti, mirare all'emenda, ed alla correzione di essi, non al loro estermidio"; n. 4, p. 685 vero concedit Ecclesiae usum vis armatae etsi limitatae: "Del rimanente o i Vescovi si vagliano delle proprie carceri, e de' proprii esecutori, o si servano delle carceri de' laici, e de' Ministri pubblici, ricorrendo alla potestà secolare per carcerare i Chierici".
- (2) F. SCHMALZGRUBER, Ius eccl. univ., L. V, tit. 37, § 5, n. 106. - A. REIFFENSTUEL, Ius. can. univ., L. V, tit. 7, n. 319. - Ex eorum silentio non videtur fieri posse conclusio legitima, ut adiudicare possint hi auctores sententiae negantis ius gladii, nec ideo ascribendi sunt auctoribus sententiae affirmatis.

saecularis pro executione sententiae, quod tamen non fit deficiente potestate ecclesiastica sed tantum ex mera decentia(1).

Explicatur et praxis Inquisitionis ad tramitem illius theoriae, nempe tribuitur huic officio ius dictandi sententiam mortis, saltem suppositis dispositionibus Pauli IV et Pii v(2).

-
- (1) PL. BÜCKHN, Commentarius, L. V, tit. 37, n. 6 quidam dicit iudicem ecclesiasticum non inferre poenam mortis "cum Ecclesia spirituales, non temporales gladium exercent". Tamen addit: "Interim, si necessitas vel gravis ratio postulaverit, potest S. Pontifex Ecclesiasticis quoque Praelatis vel Audicibus concedere facultatem irrogandi poenam mortis, uti concessa est Officii S. Inquisitionis".- V. PICHLER, Ius can., L. V, tit. 7, n. 6: "Nec mirum esse debet, quod ius utrumque contra Haereticos statuerit etiam ultimum supplicium... Id concedo, quod Ecclesia non debet (uti nec solet excepta Inquisitione sacra) poenam mortis irrogare per se".- P. LEURENIUS, Ius can., L. V, tit. 7, c. II, q. 180, n. 1: "Posse haereticos puniri poena mortis, et potestatem hanc a Christo concessam Ecclesiae... consentiunt omnes et optime probant"; n. 2: "Ad hanc poenam mortis, etsi condemnare possit et debeat Ecclesia, non tamen eam exequitur per ministros Ecclesiasticos, sed per Laicos, et media illorum potestate temporali".- E. PIERING, Ius can., L. V, tit. 7, sectio III, § IX, n. 92 provocat ad bullam "Unam Sanctam" Bonifacii VIII: "Ecclesia habet potestatem morte puniendi haereticos... quia alias non posset rebelles, ac inobedientes coercere".- V. PETRA, Commentaria ad const. apostolicas, tom. III, const. I, n. 7: "Et adesse in Ecclesia potestatem, hanc poenam (mortis) infligendi, dubio procul est"; n. 11 reducit originem poenae mortis illatae contra haereticos ad constitutionem Frederici II.- SAIMANTICENSES, Cursus Theologiae moralis, tom. V, c. III, punctum VII, n. 68: "Indecens non est, quod sit talis potestas in Ecclesiae supremo capite: ergo de facto in eo est talis potestas".- F. CASTROPALAO, Operis moralis pars prima, Tract. IV, Disp. V, punctum II, n. 2: "Poenam mortis, quae pravissima est nemini est dubium haereticis imponi posse ab Ecclesia...".
- (2) Cf. quae supra allegata sunt a Pl. Bückhn et V. Pichler. Eodem sensu loquuntur et E. Gonzalez, Commentaria perpetua, L. III, tit. 50, c. V, n. 7 commemorans decreta Pauli IV et Pii V, de quibus sermo erat p. 52; n. 8: "...certum sit, in Ecclesia residere potestatem utriusque gladii..."; tit. 7, c. IX, n. 14 decernit haereticos tradendos esse iudici saeculari debitae poenis plectendos "id est morte naturali, ad quam ipsi hodie damnantur ab ipsis Inquisitoribus, licet executio fiat per iudicem saecularem, non vero per ministros Ecclesiae, quia id videtur decentius, et pietati Ecclesiae...".p.124.

§ 3. DE HAERETICIS NATIS.

Orta magna defectione a fide s. XVI, dantur circa haereticos quaestiones adhuc ignotae. Una ex parte plures in haeresi nati iam aequiparandi non erant iis, qui propria culpa defecerunt a fide; altera ex parte foedera inita inter principes pacem religiosam promittentes, saltem ex parte principum non permittebant poenarum temporalium applicationem.

Datur hac periodo iam distinctio inter haereticos materiales, quorum primi supponuntur versari in ignorantia non culpabili (1). Quoad illos iam a fortiori vigere potest pax religiosa.

Sed et quoad ceteros, non in bona fide constitutos, pacta civilia servanda sunt, ut finis imponatur bellis et perpetuis perturbationibus sicque provideatur bono communi. Liberantur ab hisce poenis tantum laici, clerici vero remanent obnoxii omnibus poenis, quia Ecclesia non renuntiavit eorum punitioni (2).

....conformius".- A. BARBOSA, Collectanea, L. V, tit. 37, c.13, n. 3 vocat iudicem saecularem merum executorem in punitione haereticorum peragenda.- Cf. P. FARINACCIUS, Decisiones criminales, qu. 189, § 1, n. 7.

(1) P. LAYMANN, Theol. moralis, l. II, Tract. I, c. 13, n. 4.

(2) F. SCHMALZGRÜEBER, Ius eccl. univ., L. V, tit. 7, n. 171 distinguit inter diversa pacta inita: si in foro Ecclesiae talis pactus agnoscitur, abstinendum est a punitione haeretici; si vero non est agnitus, posset iudex ecclesiasticus puniendo procedere, etiam temporalibus poenis, licet non expediat ad vitanda maiora incommoda.- F. SCHMIEB, Iurisprudentia canonico-civilis, L.V, Tract. II, c. III,p.125.

Doctrina canonistarum ergo reduci potest ad argumenta s. XVI elaborata, quibus adhaerent, saltem quoad magnam partem, etiam in proponenda sententia de poena mortis eius impositionem attribuentes Ecclesiae potestati.

Innovatio habetur quoad exemptionem haereticorum a poenis temporalibus subeundis, saeculari potestate amplius non coeoperante iusta ex causa. Ex hoc solo facto deductio fieri debuisset quoad limites vis armatae Ecclesiae; tamen haec deductio nondum facta est verbis clavis et expressis.

....sectio I, § III, n. 48 sq. - V. PICHLER, Ius canonicum, L. V, tit. 7, n. 6. - A. REIFFENSTUEL, Ius canonicum universum, L. V, tit. 7, n. 340 distinguit laicos a clericis, quia Ecclesia "quoad personas ecclesiasticas nec tacite, nec expresse approbavit illius foedus"; n. 345 notat foedus respicere solos luteranos non vero alios haereticos, quos tamen pariter non expedit punire ad vitandas perturbationes. - L. ENGEL, Collegium universi iur. can., L. V, tit. 7, n. 16 statuit circa pacta religiosa, quae ab Ecclesia agnita non sunt, melius esse, si ex parte S. Pontificis fiat aliqua dissimulatio, qua relinquitur punitio haereticorum vindictae divinae. - P. LEURENIUS, Ius can., L. V, tit. 7, c. II, qu. 181.

CAPUT TERTIUM.

AUCTORES GALLICANI.

Ideae seminatae s. XIV et XV amplius incrementum habere coeperunt tribus sequentibus saeculis. Regimen absolutismi favebat accomodationi, qua systema theologico-canonisticum adaptatum fuit exigentis politicis, producens sic systema gallicanismi et iosephismi (1).

-
- (1) Si de his duobus systematibus sermo est, distinctio non tam respicit differentiam doctrinalem quam potius externam denominationem. Immo non desunt argumenta pro dependentia directa, qua illa systemata coniunguntur. Sic tempore Imperatricis MARIAE THERESIAE medicus curialis Van Swieten, intimus Bernardi Van Espen, maximum influxum exercuit in curia Viennensi, quo influxu idae gallicanae transplantatae sunt in Imperium austriacum. Testimonium existens iam tempore ante-iosephino conspici potest merito in Instructione, data ab Imperatrice Francisco Herzan, legato apud S. Sedem, a. 1779: "Die Grenzen der Kirchengewalt sind durch ihren geheiligten Gegenstand bestimmt; dieser ist, gleichwie sein Endzweck, pur geistlich, und besteht in der Verkündigung christlicher Glaubens- und Sittenlehre, Ausspendung der Sakramente, Anordnung des Gottesdienstes, und der inneren Kirchendisziplin. Alle übrige Gewalt, die ausser diesen geistlichen Gegenständen von der Kirche, derselben Vorstehern, und insonderheit ihrem Oberhaupt dem Papst besessen und ausgeübt wird, kommt nicht von der ursprünglichen göttlichen Einsetzung, sondern entweder von der freiwilligen Verleihung oder frommen Nachgiebigkeit der Landesherren..." Reichsarchiv; Haus-Hof- und Staatsarchiv Wien, Staatskanzlei im Reichsarchiv Wien, Rom, Varia, Bd. 66.- Cf. ED. WINTER, Der....p.127.

Ex innumeris fere auctoribus gallicanis quosdam praestantiores tantum cum selectu allegare possumus, proponendo inprimis generalia asserta de indole spiritus^l Ecclesiae (§ 1), de reprobatione usus poenarum temporalium (§ 2), de interventu principum in hac materia (§ 3) ac denique de damnatione doctrinae gallicanae (§ 4).

§ 1. DE INDOLE POTESTATIS COACTIVAE ECCLESIAE.

Agnoscutur Ecclesiam esse societatem perfectam, sed indoles huius societatis dicitur essentialiter differre a character^{civilis} re societatis dicitur ~~essentialiter differre a character~~ societatis. Finis etenim legis evangelicae est vita aeterna et salus animae humanae. Ex consequenti Ecclesia "tota occupari debet in in internis conscientiae motibus dirigendis, minime vero in manu aut vi externa cohibenda, ac proinde indicat de mediis necessariis ad beatitudinem, conformiter ad causas essentielles spirituales religionis christianae" (1).

Etenim non dicitur illud verum, quod Christus, qui praecipit finem salutem aeternam, "Statim indulgere omnia, quae ad finem conducere, aut impedimenta amovere posse videantur (2).

....Josefinismus und seine Geschichte, p. 125.

In sequentibus expositionibus hac de causa simul tradimus auctores gallicanos et iosephinos nulla facta amplius distinctione.

(1) E. RICHERIUS, Libellus de ecclesiastica et politica potestate, vol. I, l. I, c. XI, p. 45 sq. Cf. De potestate Ecclesiae in rebus temporalibus, l. III, c. II, n. 3, p. 188.

(2) J. B. BOSSUET, Defensio declarationis celeberrimae, ... p. 128.

§ 2. REPROBATIO POENARUM TEMPORALIUM.

Ecclesiae potestas coactiva conformiter ad haec principia statuta spiritualis dicitur esse, procedens suasive tantum doctrinae propositione et sacramentorum distributione, abstinendo vero a poenis temporalibus inferendis (1).

-t. I, p. II, l.V, c.21, p.150.- Cf. M. DUPIN, Traité de l'autorité ecclésiastique et de la puissance temporelle, t. I, p. 68.- J.J.N. PHILIP, Praelectiones in ius ecclesiasticum universum, t.II, § 685, p. 32 sq. dicit Ecclesiam non habere facultatem removendi omnia impedimenta nec posse dici hoc sensu societas perfecta, cum in his terris adhuc degat. Habet vero omnem potestatem spiritualem: "potestas vero temporalis nec medium est salutis aeternae proportionatum, nec necessarium, nec sufficiens". Addit ad rationem, potestatem temporalem valere tantum in res externas, non posse efficere, ut salvetur homo, qui salvari noluerit, nec esse necessariam hanc potestatem ad removenda obstacula externa, "quum nulla unquam potestas impedire possit, quo minus salventur homines, qui salvari efficaciter voluerint..". - ST. RAUTTENSTRAUCH, Institutiones iuris ecclesiastici cum publici, tum privati, p.64 sq. attribuit depravationem disciplinae primaevae receptioni decretalium Pseudo-Isidori.- E.KIÜPFEL, Institutiones Theol. dogmaticae, p.II, p.220: "Potestatem ecclesiasticam non versari circa temporalia, nihil est in sacris litteris aequae, ac traditione testatur".
- (1) E. RICHERIUS, Libellus de eccl. et politica pot., vol.I, l.I, c. XI, p. 46: "...suasive tantum et directive, per verbi divini praedicationem, Sacramentorum dispensationem, et si res postulet, per exclusionem ab Ecclesiastica communione opere censurarum, id est armorum spiritualium Ecclesiae"; cf. l. III, c. V, qu. 1, n.8, p. 368: "ut quis possit regere in virga ferrea habet oportet imperium et principatum, atvero "potestas Ecclesiae est dumtaxat ministerialis, nec ius habet cogendi extrinsece, quod est pascere in virga ferrea". De potestate Ecclesiae in rebus temporalibus, l.III, c.I, n.9, p. 179 arguit contra Bellarminum docentem Ecclesiam "solummodo ab usu gladii materialis et fundendo sanguine propter indecentiam (abstinere), non autem quia id est absolute, et ex causis essentialibus suae institutionibus facere.... p.1296

Pro argumento affertur praeter illam generalem considerationem ipsa evolutio historica, consistens in depravatione disciplinae ecclesiasticae, quae primis saeculis dicitur respectum habuisse tantum ad forum poenitentiale. Progressu vero temporis foro interno separato a foro externo, poenitentiae impositae sunt ad tramitem praxis forensis. Adhibita coactione poenae etiam nolentibus impositae sunt sicque a mente Patrum ecclesia coepit deviare.

Duobus temporis instantiis hoc praesertim dicitur fuisse factum: receptione decretalium Pseudo-Isidori et tempore Gre-

.....teneantur"; cf. l. III, c. III, n. 3, p. 137. - Cf. H. TOURNELLY-P. COLLET, Institutiones theologicae, t. VII, qu. V, pp. 600 sq. et 608. - P. TITHOU, Les libertés de l'Eglise gallicane, propositio XXIII, XXXII, XXXVII, Preuves, t. I, pp. 20, 21 et 22. - P. DUPUY, De la juridiction criminelle, Traitez, t. I, p. I, c. IX, p. 20. - Remonstratio Hibernorum contra Lovanienses, p. II, c. II, Traitez, t. II, p. 41; cf. p. 44 et c. XII, p. 195. - P. DE MARCA, De concordia Sacerdotii et Imperii, l. II, c. III, § 7, p. 39 asserit Ecclesiam posse procedere tantum monitis et consiliis, in sui favorem citans Guillelmum Occam, Ioanne Gersonium, Ioh. Parisiensem et Iacobum Almainum. - CL. FLEURY, Institutiones iuris ecclesiastici, p. III, c. X, p. 487. - J. B. BOSSUET, Defensio declarationis, t. I, p. II, l. V, c. 21, p. 150; c. 17, p. 146; c. 23, p. 154, l. VIII, c. 20, p. 320 ubi declarat prohibitam fuisse in Gallia acceptationem decretorum disciplinariorum concilii Tridentini, quia in Sessione XXV, c. 19 de ref. statutas esse poenas temporales contra duellantes. - M. DUPIN, Manuel de droit public eccl. français, p. 49. Traité de l'autorité eccl. et de la puissance temporelle, t. I, p. 45 sq. - P. GIANNONE, Il tri-regno, vol. III, c. II, n. 2, pp. 64, 66, 68 et 69. - FR. DE ROYE, Iuris canonici inst., l. III, tit. X, n. 1, p. 615 et n. 5, p. 618. - J.J.N. PEREM, Prael. in ius eccl., t. II, § 671, p. 22; § 693, p. 42 sq; § 695, p. 45 sq. - M. GERBERT, Principia Theol. canonicae, § 117, p. 441 et § 2, p. 6 sq; § 4, p. 13. - B. VAN ESPEN, Ius eccl. univ., t. II, tit. IV, c. I, n. 25.

gorii VII (1).

Non carete periculo ad mentem horum auctorum illa Ecclesiae praxis depravata pro tranquillitate publica, eo quod praelati Ecclesiastici utendo coactione materiali instigare possent lites et perturbationes (2).

-
- (1) E. RICHERIUS, De potestate Ecclesiae in rebus temporalibus, l. III, c. III, p. 193 et 220; cf. l. IV, c. III, n. 15, p. 499 sq; l. III, c. V, p. 326 reprobatur opinionem Marsilii Patavini negantis etiam ius inferendi censuras spirituales; negatio vero iuris inferendi poenas temporales ad mentem Richerii est assertum "orthodoxum et catholicum". - J. B. BOSSUET, Defensio declarationis, t. I, p. II, l. V, c. 17, p. 146; l. VIII, c. 1, p. 300; c. 10, p. 316; c. 20, p. 318 et 320, ubi ostendit in conciliis Lateranensi III, c. 27, Constantiensi, sessione XIV et Basileensi, sessione IX patres distinguisse inter censuram ab Ecclesia inferendam et poenas, quas principes temporales ferunt in adiutorium Ecclesiae, numquam ergo in his conciliis declaratum fuisse "haec temporalia ad Ecclesiasticum ordinem auctoritate clavium iure divino pertinere"; c. 21, p. 319 asserit tantum concilium Tridentinum statuendo poenas temporales deviasse ab hac praxi; p. 320 ostendit hos canones vero tantum valere "prout Principum vel consensione admittantur..". - B. VAN ESPEN, Ius eccl. univ., t. II, tit. XI, c. II, n. 1 ostendere conatur primis saeculis non viguisse poenas temporales; nn. 3 et 5 ab Isidoro Mercatore depravatam fuisse praxim antiquam. - J. J. N. PEHEM, Praelectiones in ius eccl. univ., t. II, § 671, p. 22 sq. et § 696, p. 46 sq. asserit concilia plura voluisse tantum supponere aut pronuntiare, minime vero haec omnia definire; § 695, p. 45 vocat poenitentiam coactam ab usum; p. 46 per hunc ab usum Ecclesiam sibi arripuisse ius dictandi poenas temporales.
- (2) E. RICHERIUS, De potestate Eccl. in rebus temp., l. III, c. I, n. 9, p. 180: "Quotquot in Regno aut Republica erunt Sacerdotum et Religiosorum collegia, sodalitia aut conventus; totidem pariter arces et propugnacula in politicae potestatis perniciem instructa existunt". - Cg. J. B. BOSSUET, Defensio declarationis, t. I, p. II, l. V, c. 21, p. 150.

§ 3. DE INTERVENTU PRINCIPIS CIVILIS.

Posse vero principem civilem punire poenis temporalibus etiam transgressores nocentes Ecclesiae, una est omnium opinio traditionalis. Princeps vero hanc potestatem non necessario per se ipsum exercet; relinquere seu delegare eam potest etiam ecclesiasticis principibus. Praelati Ecclesiae sic imponere possunt poenas quoque temporales supposito hoc beneplacito regiae potestatis, quae quandoque necessaria est, ut vi adhibita cogatur reus reluctantis poenam sibi impositam subire. Distinguunt sic duos modos, quibus fungitur brachium saeculare; primus in eo consistit, quod Status immediate punit contumaces, alter vero quod mediate, supponens delegationem factam praelatis Ecclesiae, qui tunc ex potestate delegata civili similiter possunt punire adhibitis quoque poenis civilibus (1).

(1) E. RICHERIUS, Libellus de ecclesiastica et politica potestate, vol. I, l. I, c. XI, p. 48: Ecclesia non habens territorium tantum ex principum concessione potest punire poenis temporalibus. - Remonstratio Hibernorum contra Lovanien- ses, p. II, c. II, Traitez, t. II, p. 41. - J.B. BOSSUET, Defensio declarationis, t. I, p. II, l. VIII, c. I, p. 300 sq: Ecclesia principum constitutionibus adiuvatur, quo fonte poenae temporales proveniunt; ab Ecclesia ideo non possunt adhiberi nisi de principum consensu. - M. DUPIN, Manuel de droit public ecclésiastique français, p. 50: in casu protectionis necessariae recurrendum est ad brachium saeculare. - Traité de l'autorité eccl., t. I, p. 45: Ecclesia in principio semper recurrebat ad principes, ut eorum obtineret punitionem temporalem transgressorum; p. 47: saeculis posterioribus vero translatum est hoc ius puniendi ad episcopos...
....p. 132.

§ 4. DE DAMNATIONIBUS DOCTRINAE GALLICANAE.

Circa medium s. XVIII duobus decisionibus pontificiis damnata est doctrina gallicana circa ius infligendi poenas temporales.

Prima occasio sese praebeat, cum publici iuris factum sit opus oratoriani La Borde (1), quod opus a. 1753 Inquisitionis decreto damnatum fuit. Versum in linguam polonicam denuo a. 1755 editum fuit (2) merens damnationem factam per constitutionem Benedicti XIV "Ad assiduam" (3).

Opus La Bordii renovat opiniones usitatas gallicanismi circa potestatem coactivam Ecclesiae. Sic potestas ille concipitur "tamquam delegatio quaedam (seu emanatio) potestatis divinae, consistens in potestate sanctificandi animas partim per cognitionem, partim per amorem iustitiae et veritatis." "Exercet hoc

....FR. DE ROYE, Iuris can. institutiones, l. III, tit. X, n. 5, p. 618. - J. P. GIBERT, Inst. eccl., titre XXV, p. 973 inculcat necessitatem possidendi territorium, ut infligi possint poenae temporales; p. 975: implorandum est ergo auxilium brachii saecularis. - B. VAN ESPEN, Ius eccl. univ., t. IV, Observationes in can. conc. Lateranensis, can. III (c. 13, X, V, 7), contendit iudicem saecularem non debere sine examine sententiae ecclesiasticae procedere ad executionem faciendam.

- (1) Principes sur l'essence, la distinction et les limites des deux puissances spirituelles et temporelle, editum a. 1753.
- (2) Versio curata est a quodam polono nobili edens hoc opus Wratislaviae.
- (3) 4. martii, 1755, Bullarium Benedicti XIV, t. IV, n. 44, p. 114 sq.

munus Ecclesia praedicando, comminando aeternis poenis et denique excommunicando. "Quod si quis exinde infert, Ecclesiae veram potestatem externam, veram iurisdictionem, et veram potestatem coactivam, non est bona haec illatio..."(1).

Nullis violentiis ergo utendum est sed sola convictione veritatis, non vero armis, quibus procedunt aliae religiones falsae (2). Potestas ecclesiastica versans circa solas animas, nullum potest habere verum dominium (3).

Immo contendit La Borde excommunicationem non esse proprie coactivam, quia "ligati ab Ecclesia non ligantur alio vinculo, nisi quo ligantur a Deo". Incurrunt mortem spiritualem eo, quod sibi metipsis eam inferunt (4). Sicque asseritur Ecclesiae non competere veram iurisdictionem, qua fertur sententia et etiam erga invitos executioni mandatur, cum ius habeant episcopi tantum volentibus et consentientibus praecipere (5). Ad summum tunc sermo potest esse de iurisdictione, quando principes Ecclesiae committunt quandam speciem iurisdictionis (6). Excommuni-

- (1) Propositio VIII, citata secundum E. AMORT, Reflexiones et principia meliora de iurisdictione ecclesiastica opposita principiis poloni nobilis, pars I (continens principia La Bordii), p. 13. Cf. ib. prop. XI, p. 15 ubi modum loquendi potestatem spiritualem esse proprie coactivam seu compulsivam vocat indefensibilem, immo materialiter haereticam, nam a formali haeresi excusabilem, "nisi per eorum caecitatem, qui sic loquendo nesciunt, quid dicant".
- (2) Prop. IX, p. 13 sq.
- (3) Prop. X, p. 14.
- (4) Prop. XI, p. 16 sq.
- (5) Prop. XII, p. 17.
- (6) ad 1^{am} objectionem, p. 18.

catio ergo ab invitis non incurritur (1).

Ad rationem additur, Ecclesiam debere sollicitam esse de bonis futuri saeculi, potestati vero saeculari competere ius curandi de bono temporali et consequenter puniendi temporaliter, si opus fuerit (2).

Ad canones et concilia, quae videntur obstare huic doctrinae, breviter responditur, hos canones inniti falsis decretalibus, concilia vero - ut non infallibilia - nihil valere contra Scripturam et doctrinam traditam a Patribus, immo contendit, invocans sententiam a Fleury propositam, damnationem Marsilli Patavini fuisse iniustam (3).

Damnatio Benedicti XIV dirigitur contra has generales assertiones et vindicat Ecclesiae ius coercendi contumaces exteriore iudicio et salubribus poenis (4).

(1) ad 3 am obi., p. 19. Ad facta miraculosa, quae ^aafferri possunt ex Scriptura ad probandam potestatem puniendi temporalibus poenis, notat, haec facta esse extraordinaria et miraculosa talemque potestatem non esse ordinariam (ad 6 am obi., p. 21).

(2) ad 7 am obi., p. 21.

(3) ad 8 am obi., p. 22 adducens sententiam Fleury, propositam in Historia, Dissertatione VII.

(4) Breve ad primates, archiepiscopos et episcopos regni Poloniae, Bullarium Benedicti XIV, t. IV, n. 44, p. 114 sq. Summus Pontifex accusat auctorem dicti libri eo tendere, "ut collatem a Christo Domino et Salvatore nostro Ecclesiae suae potestatem, non solum dirigendi per consilia et suasiones, sed etiam iubendi per leges, ac devios contumacesque exteriore iudicio et salubribus poenis coercendi atque cogendi labefactet, convellat et prorsus eliminet; ecclesiasticum ministerium ita saeculari dominationi subiiciens, ut ad hanc spectare pronuntiet, de externa omni et sensibili gubernatione cognoscere ac iudicare. Pravum ac perniciosum systema, iam pridem ab Apostolica Sede, praesertim vero a Ioanne XXII, praedecessore nostro, constitutione incipiente, Licet iuxta doctrinam, reprobam, ac pro haeretico expresse damnatum..".

Ex generalibus verbis La Bordii, qui prope accedunt iam ad doctrinam Marsilii Patavini ac tenore sat indeterminato constitutionis apostolicae, referri debet haec damnatio ad generalem negationem verae potestatis coactivae existentis in Ecclesia. S. Pontificem solas poenas temporales prae oculis habuisse eorumque negationem unice hic considerasse, non constat. Verba indeterminata "exteriori iudicio" interpretanda sunt habita ratione ad ipsam doctrinam damnatam, quae, ut expositum est, non continetur sola negatione poenarum temporalium, sed sese extendit ad negandam iurisdictionem ab Ecclesia proprie possidendam.

Synodus Pistoriensis, celebrata a. 1786, statuit Ecclesiae non competere ius exigendi vi illa, quae pendent a persuasionem. Christum enim voluisse instituere regnum spirituale, in quo esse abusum omnem applicationem violentiae, nec competere Ecclesiae poenarum temporalium applicationem (1).

Damnatio huius doctrinae continetur in constitutione "Auctorem fidei" Pii VI, edita 28. augusti, 1794; vindicatur in ea ius "exteriore iudicio ac salubribus poenis coercendi atque co-

(1) Decreto della Fede e della Chiesa, sessio III, 20. septembris, 1786, Mansi 38, 1016: "Il divin redentore, venendo a formare la Chiesa, non volle fondare un regno o una monarchia temporale, e restrinse tutte la facoltà, che diede ad essa, allo spirito. Se i pastori eccedono questi limiti, non hanno più alcun diritto alla promessa assistenza, e le loro determinazioni non sarebbero che usurpazioni irregolari, nate a seminare lo scandalo e la divisione nella società" "La mente non si persuade colla forza, ed il cuore non si riforma colle prigione e col fuoco". Cf. De poenitentia, art. XX (de excommunicatione), Mansi, 38, 1049: "L'esteriorità, le temporali minacce, le violenze, gli esilii, ed altre simile pene non sono della competenza della Chiesa".

gendi" contumaces (1). Quae verba desumpta sunt ex decisione anteriori Benedicti XIV. Interpretationem sic merentur eandem non solum propter factum allegationis sed et propter ipsum contextum decisionis pontificiae. Non subaudiendi sunt ergo necessario solae poenae temporales, quarum usum negans quis dicendus foret haereticus. Praesupponitur potius negatio omnis vis coactivae, se quocumque modo extendentis ad forum externum.

Doctrina gallicana sic pervenit ad suum culmen. Si s. XIX adhuc proponuntur ideae consimiles, nihil novi iam iis addi potest, quod non iam praecontineatur hac epocha.

Deest tantum ex parte auctoritatis ecclesiasticae omnimode clara locutio quoad doctrinam, quae solas poenas temporales negat, de cetero vero concedens Ecclesiae potestatem coactivam sese extendentem ad forum externum. Praecise haec deficientia clarioris locutionis possibilem reddidit reassumptionem controversiae s. XIX, de qua^a in sequenti parte sermo erit.

(1) Propositio IV et V, (Mansi 38, col. 1265): "propositio affirmans, abusum fore auctoritatis Ecclesiae transferendo illam ultro limites doctrinae ac morum, et eam extendendo ad res exteriores, et per vim exigendo id quod pendet a persuasione et corde... quatenus indeterminatis illis verbis extendendo ad res exteriores notet velut abusum auctoritatis Ecclesiae usum eius potestatis acceptae a Deo, qua usi sunt et ipsimet apostoli in disciplina exteriori constituenda et sancienda, - haeretica." - "Qua parte insinuat, Ecclesiam non habere auctoritatem subiectionis suis decretis exigendae aliter quam per media, quae pendent a persuasionem; quatenus intendat Ecclesiam non habere collatam sibi a Deo potestatem non solum dirigendi consilia et suasionem, sed etiam iubendi per leges, ac devios contumacesque exteriori iudicio ac salubribus poenis coercendi atque cogendi, ... inducens in systema alias damnatum ut haereticum".

P A R S T E R T I A .

C A P U T P R I M U M .

IOANNES NEP. NUYTZ ET DECISIONES
DOCTRINALES S. XIX.

Saeculo XIX° maius momentum obtinuerunt opera Ioannis Nep. Nuytz, cuius doctrinam exponimus primo (§ 1). Eius argumentatio, licet sit superficialis et opera edita de se minoris valoris, ansam praebuit decisionibus, quarum prima continet damnationem dicti auctoris (§ 2), secunda et tertia vero reassumunt vel complent hanc primam damnationem (§ 3 et 4) et ita constituunt praecipuum argumentum auctoritativum ^asevi moderni.

§ 1. DOCTRINA I. N. NUYTZ.

Anno 1844 prodierunt "Iuris Ecclesiasticae Institutiones" auctore Ioanne Nep. Nuytz, quod opus complementum accepit in lib^o a. 1846 ^{edito} (cuius titulus "In ius Ecclesiasticum Universum Tractationes").

Doctrina initium sumit a distinctione inter poenitentiam et poenam temporalem. Poena, quae sponte vel tantum metu censurarum a fidelibus accipitur, poenitentia dicenda est; "si vere per vim nolenti inferatur, veram temporalem, civilemque poenam constituunt" (1).

"Ubi vero hae temporales poenae in usu sunt, non aliter adhibentur ab Ecclesia, quam ex civilis potentatis assensione, imo delegatione, et in vim illius potestatis polyticae, quam in multis rebus Ecclesia saepe accepit" (2).

Probationes afferuntur imprimis ex dicto celeberrimo Coelestini III (3) et canone desumpto ex concilio Antiocheno (4).

Denique praxis vigens in regione, ubi opus editum fuit (Taurini), delineatur. In duplici genere delictorum poenae temporales ab Ecclesia imponuntur, scilicet in delictis mere ec-

(1) Iuris eccl. inst., l. XIX, tit. VI, n. 1093, p. 577.

(2) ib., n. 1094, p. 578.

(3) C. 10, X, II, l: ".....quum ecclesia non habeat ultra quid faciat....per secularem comprimendus est potestatem".

(4) c. 2, X, V, 27 contumax "regis iudicio ad requisitionem ecclesiae exsilio damnetur".

clesiasticis, patratis sive a clericis sive a laicis, clerici vero pro omnibus delictis subiacent foro ecclesiastico. "In his omnibus delictis puniendo Ecclesia apud nos civilis potestatis vices quoque agit" (1).

§ 2. DAMNATIO EIUS OPERIS.

Per breve "Ad Apostolicae Sedis" a Pio IX damnatur hoc erroneum principium, scilicet: "Ecclesiam vis inferendae potestatem non habere, neque potestatem ullam directam vel indirectam". Additur quoque consecutivum talis assertionis falsae, nempe "ne errantes in viam possint redire iustitiae, externo iudicio et potestate coercitiva Ecclesiam privat" (2).

Ex quibus verbis clare elucet potestatem in temporalia directam^{vy} vel saltem indirectam fundamentum esse ad inferendas poenas temporales. Tamen non parva obscuritate laborat haec decisio. Necessario enim verbis "externo iudicio" et "potestate coercitiva" non exprimitur, agi proprie de poenis temporalibus. His negatis huic potestati coercitivae quidem fit derogatio, minime vero includitur eius totalis negatio. Externum iudicium et potestatem coercitivam Ecclesia procul dubio etiam inferendo poenas solas spirituales exercere potest. Ideo recte notat Bouix syllogismo opus esse, ut ex his terminis perveniamus ad conclu-

(1) ib., n. 1094, p. 578.

(2) 22. aug. 1851, G.I.G. FONTES, vol. II, n. 511, p. 858 sq.

sionem, poenas temporales quoque inclusas esse in decisione. Hoc casu autem argumentatio non tamē ipsa decisione quam ex deductione procedit. Minus evidens apparet assertum Bouix, illum sensum, i.e. poenas temporales "apertissime" includi. Magis enim quam ex verbis ex ipsis circumstantiis historicis huius decisionis haec conclusio fieri potest, cum agatur de damnatione auctoris, qui non coactionem in genere sed poenas temporales in specie negavit (1).

Adhuc obscurior apparet terminus designans Ecclesiae potestatem "vis inferendae". Verbis istis videtur allusio fieri ad coactionem physicam manu forti seu militari exercendam, ut quis cogatur poenam subire. Si terminus "vis" eo sensu sumitur, videtur vindicari Ecclesiae ius ad habendam vim armatam propriam, sibi immediate subiectam.

Ab hoc sensu vero hic recedendum videtur ob sequentes rationes, Inprimis enim tota argumentio versatur circa poenas temporales et non circa vim armatam. ~~Num includatur hoc termino "vis" etiam illa vis armata dubium manere potest.~~

Deinde annotandum, quod nemo auctorum illius vel subsequentis temporis ex illa decisione arguit Ecclesiam sibi reservasse ius ad progrediendum vi militari. Auctores enim communius hanc vim Ecclesiae immediate competere negantes, silentio praeterunt

(1) D. BOUIX, Tract. de iudic., p. I, c. IV, § 4, p. 66: "non tamen expressis terminis additur, per temporales et corporales poenas. Et quamvis ~~apertissime~~ sensus ille in dictis definitionibus includatur, cum tamen propriis terminis ~~non~~ exprimat, uno saltem syllogismo opus est ad eum deducendum".

breve "Ad Apostolicae Sedis", nullam difficultatem ibi cernentes quae possit infirmare sententiam negantem.

Denique maiorem claritatem affert encyclica "Quanta Cura" in cuius luce interpretari possunt et decisiones antea editae, ut statim explicabitur.

Si quaerimus, quam ratione haec obscuritas provenit, non inutiliter omnino inspicienda est argumentatio ipsius Nuytz. Definit enim poenas temporales eas esse, quae "per vim nolenti inferantur" (1) et addit talem poenam ab Ecclesia non aliter adhiberi "quam ex civilis potestatis assensione, imo delegatione" (2). Videtur ergo confundere ius ad ipsam poenam inferendam et coactionem physicam, consequenter videtur supponere, ius ad tales poenas inferendas ibi tantum adesse, ubi adest et vis eas nolentibus imponendi. Cum vero coactio non sit de essentia iuris, ipsum ius puniendi intactum manet, quin adsit possibilitas cogendi adhibita vi physica.

Non impossibile, quin his modis loquendi minus clarus, transierit et in textum, quo damnatur falsa doctrina auctoris.

Quaenam autem sit censura illius erroris, absque difficultate confici potest. Mentio enim nulla fit, doctrinam damnatam esse haereticam. Ideo considerari potest ut simplex error. Bouix quidem asserit, eam ideo non esse haereticam, quia expresse non adhibeantur termini "per temporales et corporales poenas", et "modo quis coactivam Ecclesiae potestatem admittat, etiam si sustineat non esse coactivam per temporales et corporales poe-

(1) o.c., l. XIX, tit. VI, n. 1093, p. 577.

(2) ib., n. 1094, p. 578.

nas, haereticus non erit dicendus" (1). Sed negamus hoc suppositum. Etiam si haec mentio facta fuisset propriis terminis, hisce non obstantibus minime evasisset doctrina damnata haeretica, nisi explicite fuisset damnata ut talis.

§ 3. PROPOSITIO XXIV SYLLABI.

In propositione 24. Syllabi^a, editi a. 1864, reassumitur textus in decisione anteriori contentus (2). Supprimuntur verba "externo iudicio et potestate coercitiva", remanet coniunctio inter poenas temporales et potestatem in temporalia salem indirectam. Quae coniunctio ratione evolutionis bene intelligi potest. Negata enim hac potestate in temporalia, necessario negari debent et omnes poenae temporales, quae in christianos inferri possint.

Tamen claritatem maiorem quoad terminum "vis" nec Syllabus protulit manentibus difficultatibus interpretationis. Nondum habetur progressus quoad modum clariorem loquendi.

(1) o.c., p. 66.

(2) "Ecclesia vis inferendae potestatem non habet, neque potestatem ullam temporalem directam vel indirectam", C.I.C. Fontes, vol. II, n. 543, p. 1003.

§ 4. ENCYCLICA "QUANTA CURA".

Hanc claritatem denique adduxit encyclica "Quanta Cura" edita eodem anno 1864 damnans sententiam eorum, qui asserunt "Ecclesiae ius non competere violatores legum suarum poenis temporalibus coercendi" (1).

Ille textus tam clarus est, ut excludat omnem dubitationem. Una ex parte ius coercendi expresse refertur ad poenas temporales, altera ex parte nulla dubitatio est de extensione illius decisionis, nulla allusio vel minus clara locutio referri posset ad vindicandam Ecclesiae vim armatam immediate exercendam. Relinquitur ergo haec quaestio liberae disputationi auctorum. Sic encyclica verum progressum continet etiam in claro usu loquendi.

Superest, ut inquiremus, qualis nota imprimenda sit doctrinae negantis Ecclesiae ius nativum ad has poenas inferendas. Quidquid sit de indole infallibili huius encyclicae, doctrinae in ea damnatae dici nequeunt haeretici, nisi aliunde constet, eas tales iam antea damnatas fuisse (2).

(1) Archiv f. kath. Kirchenrecht, 13 (1865), p. 302.

(2) FL. RIESZ, Die Encycl. P. Pius IX., p. 102: "Obwohl es unfehlbar gewiss ist, dass die....Sätze irrig sind, so ist es damit noch nicht ausgesprochen, dass sie sämtlich häretisch seien; sondern es ist im Einzelnen noch zu bestimmen, ob sie irrig im engeren Sinne der häretisch sind".

Sicque concludere possumus, doctrinam, quae tenet, Ecclesiae non competere ius nativum infligendi poenas temporales, esse inspectis decisionibus doctrinalibus s. XIX non quidem haereticam sed erroneam.

CAPUT SECUNDUM.

CONTROVERSIA INITIO SAECULI XX.

Initium sumpsit haec controversia ab editione opusculi cuius auctor fuit Salvatore di Bartoli (§ 1). Eius principia defendere conatus est E. Vavandard, applaudentibus G. Turmel et M. Moulard, contradicentibus vero L. Choupin, A. Vermeersch et P. Hugueny. Controversia versatur circa poenas temporales in genere (§ 2), poenam mortis (§ 3), quaestionem deinde ingrediens de haereticis natis (§ 4) et de valore decisionum doctrinalium (§ 5).

§ 1. OPUS S. DI BARTOLI.

Anno 1904 prodiiit secunda editio operis "Nuova esposizione dei criteri teologici" auctore Salvatore di Bartoli. Prima editio anni 1888 prohibita fuit, emendata vero et munita licentia imprimendi a Magistro Sacri Palatii denuo edi potuit.

Circa potestatem coactivam Ecclesiae statuit, eam esse iure divino solam moralem, sanctionem poenalem violentam autem provenire ex benevolentia potestatis civilis hoc ius concedentis Ecclesiae (1).

Haec omnia putat posse affirmari non obstante propositione 24 Syllabi (2).

Ad firmandam suam opinionem invocat sat magnum numerum auctorum, sic imprimis cardinalem Soglia, quem tamen falso interpretatur in sui favorem (3). Auctoritates maxima parte allegatae

(1) c.c., p. 303: "La coazione delle leggi ecclesiastiche per diritto divino ~~è~~ solamente coazione morale"; # p. 316: "La sanzione penale violenta per l'esecuzione di leggi ecclesiastiche ha origine benanco da poteri umani"; # p. 316: "La leggitimità della violenza, come la prigione, l'esilio, la carcere perpetua, la pena di morte, era unicamente fondata sull'autorità della società civile, la quale, riponendo il suo benessere nell'unità della fede religiosa e nella pratiche delle leggi divine ad ecclesiastiche, prestava volentieri braccio forte all'autorità della Chiesa". - p. 120: "I Romani Pontefici non furono infallibili nell'istituire i tribunali di Suprema Inquisizione contro l'eretica pravità, i quali infliggevano pene ai rei". - Pro ratione adducit poenas ecclesiasticas attingere immediate tantum animam hominis, p. 304.

(2) c.c., p. 315, nota 1.

(3) c.c., p. 304; cf. I. SOGLIA, Inst. iur. et priv. eccl., vol. I, l. I, c. I, § 7, p. 148 sq., ubi exponit duas sententias, primam, quae tenet potestatem Ecclesiae "poenis tantum spiritualibus contineri", alteram vero tenentem, "nullum esse poenae genus, quo Ecclesia iure in sones animadvertere non posset". Deinde propriam sententiam exponens pergit: "Verumtamen sententia prior magis Ecclesiae mansuetudini consentanea videtur". Quae verba videntur amplectere sententiam, quae omnino negat poenas temporales esse in possessione Ecclesiae. Quae suppositio vero falsa esse videtur, cum sequitur: "Sequimur proinde eorum iudicium, qui corporale gladium ab Ecclesia remonent, quo vel corpus perimitur, aut sanguis funditur". Videtur ergo Soglia tenere potius sententiam intermediam, excludendo quidam poenas irreparabiles, non vero excludere alias poenas.

sunt magni nominis praedicatores et apologistae (1), ^{quorum} quaedam testimonia, pro obiecto habentes inquisitionem, non sunt ad rem (2).

§ 2. DE POENIS TEMPORALIBUS IN GENERE.

Hoc opus editum a Bartoli forte nunquam talem attentionem meruisset, nisi ab E. Vacandard allegatum fuisset. Sic argumenta illa intraverunt in controversiam, quae sese protraxit ab anno 1906 usque ad editionem elucubrationis de tolerantia, quam A. Vermeersch curavit anno 1922 (3).

- (1) ut e.g. Lacordaire, Bautain, Ravignan, Icart, Monsbré, Parisi, Le Noir e.t.c.
- (2) Sic citat p. 121 ea, quae a Hergenröther et Holden dicta sunt de inquisitione, quam etiam "piissimi et doctissimi catholici" nunc tempore non approbat. Idem dicendum de verbis allegatis episcopi Paderbornensis: "Kerker und Bande, Torturen und Scheiterhaufen gibt es für den treulos Abfallenden auch nicht mehr, und ich bin herzlich froh, dass es deren nicht mehr gibt, denn damals als sie waren, waren sie nicht durch Schuld der Kirche, sondern durch die Schuld äusserer Verhältnisse, wie sie nun wohl für immer dahin sind".
- (3) E. VACANDARD, L'Inquisition, Paris 1907. - Le pouvoir coercitif de l'Eglise et l'Inquisition, dans Revue du Clergé Français, 46 (1906), n. 274, p. 366-367. - ~~Encore la question~~ du pouvoir coercitif de l'Eglise, Etudes de critique et l'histoire religieuse, série II, Paris, 1910. - De la tolérance religieuse, dans Etudes de Philosophie et de crit. rel., Paris, 1908. - L. CHOUPIN, Le pouvoir coercitif de l'Eglise, NRTh, 40 (1908), p. 209-228. - L'Inquisition, NRTh, 41 (1909), p. 385-399, 449-466, 533-557. - Le pouvoir coercitif de l'Eglise d'après une récente publication de M. Vacandard, NRTh, 42 (1910), p. 71-84. - Cf. Valeur des décisions doctrinales et disciplinaires du Saint-Siège, Paris, 1913. - ad verbum "Hérésie", Dictionnaire Apologétique,

⊕ Encore la question du pouvoir coercitif de l'Eglise, ib., 49 (1907), ...p. 148.

n. 294, p. 575-590.

La nature

Negationem potestatis infligendi poenas temporales in genere vocat L. Choupin assertionem temerariam, afferentem iniuriam Ecclesiae et Papatui (1).

Ratio est, quia haec potestas existit in omni societate perfecta ut corrolarium potestatis legiferae et iudiciariae. Quod essentiam potestas coactiva manet in Ecclesia, licet non possit exerceri omni tempore propter mutata adiuncta externa(2).

Etsi Ecclesia debeat rationem habere temporum et circumstantiarum in usu huius potestatis, ne fiat in ruinam potius quam in aedificationem, illae variationes et adaptationes disciplinae ecclesiasticae servant intactam quaestionem ipsius principii servandi et doctrina catholica manet hac in re immutabilis (3).

Comprobatio autem habetur in perpetua huius iuris invocatione ex parte summorum pontificum, qui modus puniendi numquam revocatus est (4).

A. Vermeersch ad solvendam quaestionem proponit interpretationem decisionum doctrinalium, quae Ecclesiae quidem conce-

.....t. II, col. 446 - 457.- commercium vero epistolare inter P. HUGUENY et G. TURNEL simul publicatum fuit sub titulo: Le principe de l'Inquisition, in Revue du Clergé Français, 49 (1907), n. 295, p. 759-766 et 50 (1907), n. 298, p. 314-317. Sub eodem titulo denique H. LEDUC scripsit in eodem periodico 50 (1907), n. 300, p. 539-541.- Cf. M. MOULAND, Le catholique et la question du pouvoir coercitif de l'Eglise, Rev. prat. d'Apolog., 6 (1908), n. 70.- A. VERMEERSCH, La Tolérance, Louvain-Paris, 1922.-

(1) Dict. Apol., sub verbo "Hérésie", vol. II, col. 446.

(2) ib., col. 260 et 262.

(3) L. CHOUPIN, ad verbum "Hérésie", l. c., col. 262.

(4) ib., col. 227.- Cf. Valeur des dec. doctr., p. 262.- A. VERMEERSCH, La Tolérance, p. 90. col.

dit ius imponendi poenas temporales sed sensu quodam condicio-
nato, videlicet poena temporalis subeunda est sub comminatione
poenae spiritualis e.g. excommunicationis, quae ultima sanctio
est, quam Ecclesia iure nativo imponere potest (1). Ratio est,
quia parum probabile videtur Ecclesiam per se ipsam adhibita
vi externa ad coactam executionem procedere posse. Ista vis
armata ei provenit ex coniunctione naturali et legitima cum po-
testate saeculari (2). Ideo potestas nativa Ecclesiae sese ex-
tendit ad illas^o poenas, spirituales aut temporales, quae pro
sanctione ultima habent excommunicationem (3).

Opinionem contrariam tenet E. Vacandard, concedens quidem
Ecclesiam esse societatem perfectam, sed ordinis pure religio-
si ac moralis. In systemate coactionis cerni posse residuum
temporum praeteritorum, si haec coactio extenditur quoque ad
poenas temporales inferendas (4). Id enim, quod correspondet
temporibus ac moribus determinatae epochae, non potest esse es-
sentialiter missio aeterna Ecclesiae (5).

Neque invocandum putat auxilium brachii saecularis, a quo

(1) La Tolérance, p. 67.

(2) ib., p. 104: "...il nous paraît déjà peu vraisemblable, que
l'Eglise ait d'elle-même le droit de procéder par la vio-
lence extérieure, à l'exécution forcée de ses arrêts".

(3) ib., p. 113: "Mais si nous voulons nous en rapporter au pou-
voir originaire de l'Eglise, à celui qu'elle possède par-
tout et toujours, nous estimons que sa puissance native se
limite à ces peines, spirituelles ou temporelles qui trou-
vent leur sanction dernière dans la peine suprême de l'ex-
communication".

(4) La nature du pouvoir coercitif, p. 237 sq. - Cf. H. LEDUC,
Le principe de l'Inq., Revue du Clergé Fr., 50 (1907), n.
300, p. 540.

(5) l.c.

auxilio Ecclesia abstinere potest; parum enim importat, num vis armata mediate aut immediate agat sub auctoritate ecclesiastica, in omni casu talis modus agendi conciliari nequit cum indole spirituali Ecclesiae (1). Concedit tamen statum posse propria auctoritate certas violentias inferre haereticis ratione ordinis publici (2).

Invocatio enim brachii saecularis praeter dictam inconvenientiam etiam secumferret dependentiam Ecclesiae a Statu, cuius ministris Ecclesia indigeret ad refrenandos violatores legum suarum (3).

Neque convincere potest testimonium traditionis testificans usum constantem harum castigationum, quia Ecclesia per fictionem tribuit his poenis characterem poenitentialem (4).

Ergo ad mentem Vacandard nihil aliud remanet nisi confessio, Ecclesiam in electione mediorum subisse errorem. Et hanc revocationem, ex parte Ecclesiae faciendam, non asserit nocere eius auctoritati, cum modus agendi non sit considerata ut regula infallibilis (5).

(1) *ib.*, p. 239.

(2) *L'Inquisition*, p. 34.

(3) *L'Ing.*, p. 239.

(4) *L'Ing.*, p. 301: L'Eglise "attribuait aussi à ce régime, par une sorte de fiction, un caractère purement pénitentiel."

(5) *L'Inquisition*, p. 309 sq.

§ 3. DE POENA MORTIS.

Quamvis circa poenas in genere existat vehemens controversia, quoad poenam mortis auctores sunt unius sententiae.

Haec poena enim non est necessaria ad salutem aeternam membrorum christianae societatis attingendum (1). Ecclesia, cum sit societas supernaturalis, curare debet, ut hic finis a suis subditis, in quantum fieri potest, attingatur (2). Ideoque et in legibus ecclesiasticis haec poena frustra quaeritur (3).

Qui modus agendi correspondet mansuetudini Ecclesiae, quae numquam perdit quemque suorum membrorum, cum non sit desperandum de conversione possibili (4).

Nec probatur res sophismo asserenti, Ecclesiam, supposita potestate excommunicandi, posse et interficere, cum excommunicatio sit pena multo gravior. Hoc enim in casu mitigatio disciplinae vigentis in eo consisteret, quod substitueretur excommunicationi poena mortis, quod est absurdum (5).

- (1) L. CHOUPIN, ad v. "Hérésie", Dict. Apol., vol. II, col. 447.
(2) ib., col. 449 ubi exponit L. Choupin gratuito statui omnem societatem perfectam gaudere iure gladii. Ex notione generica societatis perfectae haec deductio fieri nequit, quia existunt duae tantum societates perfectae. Magis insistendum erit in differentia harum duarum societatum. - Cf. A. VERMEERSCH, La Tolérance, p. 95 sq.
(3) L. CHOUPIN, ib., col. 450.
(4) L. CHOUPIN, ib., col. 451; cf. A. VERMEERSCH, o.c., p. 104.
(5) A. VERMEERSCH, o.c., p. 107, nota 1.

Ideoque Ecclesiae non est imposita iuridica responsabilitas pro morte eorum, qui ut haeretici combusti sunt, quia Ecclesia neque introduxit illam poenam nec eam postulavit (1).

Status ergo non agit ut mandatarius Ecclesiae sed plane independenter et sub propria responsabilitate (2). Tamen negari nequit omnis responsabilitas Ecclesiae, quae ei devenit ex casu saltem voluntarii indirecti. Leges quidem introducentes poenam mortis latae ab Imperatoribus meruerunt approbationem Summorum Pontificum, immo iuebantur contrahendae (3). De qua responsabilitate morali - ut eam vocat L. Choupin - iudicandum est secundum adiuncta temporis, quae adiuncta talia media possunt iustificare (4).

§ 4. DE HAERETICIS NATIS.

Unanimiter praedicti auctores eximunt a poenis temporalibus, speciatim a poenis temporalibus contra haereticos latis, eos, qui iam nati sunt in haeresi. Ii enim, quamvis ratione baptismi sint subditi Ecclesiae, ratione bonae fidei praesumendae

-
- (1) L. CHOUPIN, L'Inquisition, NRTh, 41 (1909), p. 449, 452 sq., 455. Fictionem iuridicam vocant illam protestationem adhibitam in traditione facienda curiae saeculari L. CHOUPIN, ib., p. 357, E. VACANDARD, L'Inquisition, p. 295 et A. VERMEERSCH, La Tolérance, p. 171 sq.
- (2) L. CHOUPIN, L'Inquisition, NRTh, 41 (1909), p. 456.- E. VACANDARD, L'Inquisition, p. 74 et 204.
- (3) L. CHOUPIN, ib., p. 456 et 464.- E. VACANDARD, L'Inquisition, p. 213.- Cf. L. CHOUPIN, Valeur des dec. doct., p. 506.
- (4) L. CHOUPIN, ad verb. "Hérésie", Dict. Apol., col. 453 - 457.

non sunt puniendi sed per media persuasiva reducendi ad gremium Ecclesiae (1).

Haeretici nati ideo assimilandi sunt potius infidelibus ad mentem auctorum. Infideles enim ut non subditi melius tractati sunt in materia poenali, hac enim ratione iudaei tolerati sunt (2). Immo E. Vacandard postulat pro omnibus applicationem eiusdem principii, i.e. tolerantiam exercendam erga omnes haereticos (3). A. Vermeersch vero aequiparat haereticis natis infantes catholicorum, qui a tenere aetate iam educati sunt absque religione (4).

§ 5. CONTROVERSIA DE DECISIONIBUS DOCTRINALIBUS.

Solutionem totius quaestionis magna ex parte dependere a decisionibus doctrinalibus auctores praedicti non ignorant. Sic maximam attentionem meretur encyclica "Quanta Cura", de qua E. Vacandard ait, eam non esse insignitam caractere infallibili, ideoque relinquere adhuc libertatem disputandi (5). Item

(1) L. CHOUPIN, Valeur des dec. doctr., p. 269.

(2) A. VERMEERSCH, La Tolérance, p. 61 sq. - P. HUGUENY, Le princ. de l'Inq., dans Rev. du Clergé Franç., 49 (1907), n. 295, p. 762 et 50 (1907), n. 298, p. 315. - Notandum vero, A. VERMEERSCH non loqui simpliciter de deficiencia iuris sed tantum de non usu, o.c., p. 62 enim ait: "Or, les faits prouvent que l'Eglise n'entend exercer sur tous ceux-là aucune juridiction, bien qu'elle soit en droit de la faire..."

(3) E. VACANDARD, L'Inquisition, p. 311, nota 1.

(4) La Tolérance, p. 62 et 311.

(5) E. VACANDARD, La nature du pouv. coerc., dans Etudes de crit., série II, p. 226 sq.; "Tout le monde convient que les encycliques ne sont pas nécessairement revêtues du caractère... p. 154.

tenet Summos Pontifices in edendis decisionibus minus cogitasse de futuro tempore quam de iustificando praeterito (1), ideoque locum non esse pro applicatione systematis theologici, quod conveniens fuit quidem pro medio aevo non vero pro omnibus saeculis (2). Pro exemplo affert comparationem bullae "Unam Sanctam" Bonifacii VIII et "Immobtate" Leonis XIII, quae videntur contrarium edicere. Consequenter defendendam assumit thesim, quae negat Ecclesiam posse disponere de poenis temporalibus (3).

Concedit quidem, sensu obvio loquendo (4) omnes decisiones hae pro obiecto habere poenas temporales, quod imprimis locum habet in encyclica "Quanta Cura". Eam imprimis conciliare conatur cum verbis depromptis ex can. 10 et 12, qui a theologis concilii Vaticani elaborati erant (5).

Omnes aliae decisiones enim, excepta recensita encyclica, loquuntur tantum de externo iudicio, de poenis externis adhibendis aut de vi externa adhibenda vel de salubribus poenis applicandis. Hae omnes locutiones vero ad mentem E. Vacandard

....de l'infallibilité doctrinale"; p. 236: "ne serait pas en soi absolument intangible".

(1) ib., p. 237: "Il n'y a pas lieu d'appliquer à tous les siècles un système théologique qui ne convenait qu'au moyen-âge".

(2) ib., p. 242.

(3) ib., p. 226 sq.

(4) Encore la question du pouvoir coercitif de l'Eglise, Revue du Clergé fr., 49 (1907), n. 294, p. 591 sq.: "A prendre les mots au sens obvie, il est bien difficile de leur faire dire autre chose".

(5) ib. citat textum canonum. Can. 10: "adeoque (pastores) cum omni imperio regunt Ecclesiam Dei tum necessariis et conscientiam quoque obligantibus legibus, tum decretoriis iudiciis, tum denique salutaribus paenis in santes etiam invitos nec solum in iis quae fidem et mores, cultum et sanctificationem, sed etiam in iis quae ad externam Ecclesiae disciplinam et administrationem respicient", (cf. Mansi; 49, 745, III, n. 4).

minime significant poenas temporales. Ideo encyclicam "Quanta Cura" interpretanda est conformiter ad has alias decisiones, recedendo a sensu obvio poenas temporales sic nil aliud significarent nisi poenas externas in oppositione ad internas (1).

Deinde arguitur ex restrictione, quae iam fit ab omnibus auctoribus. Si enim Romani Pontifices noluerunt comprehendere his decisionibus poenam mortis, quod ab omnibus conceditur, haec potestas puniendi iam apparet limitata et ideo limitari posse videtur adhuc, reducendo enim verba ad eorum sensum maxime simplicem, i.e. excludendo omnem poenam temporalem (2). Illi textus enim sumpti in suo rigore, iuxta E. Vacandard non postulant nisi coactionem moralem inferendam (3).

Illam interpretationem omnino reiciens, statuit L. Choupin, obligationem encyclicae "Quanta Cura" esse strictam et universalem (4). Principium enim, quo nititur legislatio universalis per saecula in usu habita, est principium, quod theologice extra dubium ponendum est (5). Sensus obvius servandus est, ideoque evidens error dicitur sententia ab E. Vacandard proposita, cum nulla spes adsit, quin modificetur a successoribus Pii IX haec decisio tam clara et categorica (6).

(1) E. VACANDARD, La nature du pouvoir coercitif, Etudes de crit., p. 229 et 231.

(2) ib., p. 233: "Et si le sens des mots "peines temporelles", "peines extérieures", n'est pas illimité, rien n'empêche de les réduire à leur plus simple valeur".

(3) ib., p. 235: "Si l'on nous accorde que les textes, pris en toute rigueur, n'exigent pas absolument une autre contrainte que la contrainte morale, cette concession nous suffit".

(4) Le pouvoir coercitif de l'Eglise, NRTh, 42 (1910), p. 84.

(5) Le pouvoir coercitif de l'Eglise, NRTh, 40 (1908), p. 218.

(6) ib., p. 227 sq.

Controversia haec, provocata ab E. Vacandard, argumentis non adhuc ignotis qua^{5/}estionem dirimere conatur. Ea, quae a Vacandard eiusque assecclis proposita sunt, reduci possunt magna ex parte ad argumentationem auctorum gallicanismi. Choupin vero reassumere videtur ea, quae iam a Suarezio et Bellarmino proposita erant.

Momentum tamen huius controversiae consi³stat in eo, quod facta est post editas decisiones doctrinales saeculi XIX. Sic in lucem clariorem redduntur eorumque valor melius perpendi potest.

Etiam respectu ad investigationes de Inquisitione⁴, quae ultimis decenniis facta sunt, talis controversia non utilitate carere dicenda est. Clarius enim limites apparent inter ea, quae Ecclesia iure nativo possidet et ea, quae mutatis historicis adiunctis in desuetudinem abire possunt modo definitivo.

In diiudicandis decisionibus doctrinalibus Vacandard principio recto non est usus. A sensu obvio recedit absque ratione urgendi. Textum clarum encyclicae "Quanta Cura" conatur interpretari per textus minus claros decisionum anteriorum, quod est evidenter reificiendum. Sicque conclusio apparet nimis violenta carens rationibus convincientibus.

CAPUT TERTIUM.

CANONISTAE S. XIX ET XX.

Expositio de doctrina circa poenas temporales hac periodo systematica proponitur in tractationibus iuris canonici, tum in commentariis ad ius poenale, tum in operibus de iure publico ecclesiastico.

Ex his operibus quosdam auctores recensemus ad praebendam notitiam de argumentis hodie usitatis (1), quae argumenta versantur circa potestatem coactivam Ecclesiae (§ 1), referentes controversiam de poena mortis (§ 2) ac de usu vi armatae (§ 3) quoque denique versantur circa punitionem eorum, qui dicuntur haeretici nati (§ 4).

(1) Opus maxime eminens in hac serie tractationem omnia fere argumenta continens circa Ecclesiae potestatem coactivam recenseri debent Institutiones iuris publici ecclesiastici auctore F. Gavagnis.

§ 1. DE INDOLE POTESTATIS COACTIVAE.

Argumentatio circa potestatem coactivam iam minus ac saeculis elapsis utitur citationibus S. Scripturae, quia melius perspicitur, verba allata saepe non fuisse ad rem sed magis inhaerentia interpretationi allegoricae (1). Immo ad Patres non tam saepe iam provocatur (2), quia auctores perspectum habent, eorum dicta saepe non versari circa assertum probandum (3).

Econtra magis insistitur decisionibus doctrinalibus a. XIX necnon usui Ecclesiae perduranti per saecula, qui usus ideo nequit dici erroneus seu abusivus. Auctores post Codicem scribentes in c. 2214, § 1 inveniunt argumentum omnem dubitationem excludens. Ad rem vero doctrinaliter fundandam, notio societatis perfectae essentialis argumentum constituit, ad quod semper recurritur ab auctoribus. Supponitur enim hanc societatem posse disponere de rebus temporalibus ut mediis ad finem necessariis, quae - licet natura sua temporales - ex destinatione fiunt supernaturalia, sive vocentur proprie media sive condiciones (4).

-
- (1) Cf. exempla allata ex S. Scriptura apud R. SCHERER, Handbuch des Kirchenrechts, t.I, l. I, c.II, § 7, n.2, p.19, nota 5.
(2) Argumentum patristicum copiosum allegatur ab J. STREMLER, Traité des peines ecclésiastiques, p. 18 et 19 ss.
(3) F. CAPELLO, Institutiones iuris publici ecclesiastici, p.172.
(4) V. CREMERS, Kerk en Staat, p. 42 sq. vocat res temporales, quibus utitur Ecclesia ad suum finem consequendum, non media sed tantum condiciones (naaste voorwaarden), quae distinctio tamen est magis lis de verbis quam dissensus de ipse re.

His mediis temporalibus Ecclesia utitur, cum sit societas humana ratione membrorum, i.e. hominum habentium animam et corpus (1).

Haec generalis assertio haberi potest ut maior syllogismi, quae ab omnibus absque ulteriore disquisitione admittitur. Minor syllogismi vero seu applicatio huius principii generalis ad potestatem coactivam cardinem totius argumenti constituit. Haec applicatio respicit necessitatem psychologiam, in qua homines saepe versantur. Privatio etenim boni spiritualis et invisibilis saepe non tam efficaciter influit in motiva agendi. Privatio e contra boni materialis et visibilis magis solet movere (2).

Conceditur quidem essentiam potestatis coactivae, imponentis moralem obligationem, manere incolumem, etiamsi poenis spiritualibus tantum fiat haec sanctio; manet tamen haec potestas imperfecta si caret vi inferendi corporalem coactionem (3).

His mediis punitivis Ecclesia eo magis uti potest, quo magis homo addicitur ei cum tota sua persona et omnibus suis bonis;

-
- (1) F. CAPPELLO, o.c., p. 172.- B. DUBALLET, Cours complet de droit canonique, t.I, tit. 12, c.II, art. II, § 3, n. 410, p.349; CH.JOURNET, L'Eglise du Verbe Incarné, p.314.- R.SCHERRER, o.c., t.I, l. I, c. II, § 7, n.2, p. 19, nota 5.
 - (2) F. CAPPELLO, ib. - F. CAVAGNIS, o.c., t.I, c. II, art. 6, § 5, n. 297, p. 189.- D. PALMIERI, Tractatus de Romano Pontifice, p. 131.- J. STREMLER, o.c., p. 13 et 17 ss.
 - (3) D. PALMIERI, o.c., p. 125. - M. LIBERATORE, Le droit public de l'Eglise, n. 145, p. 164 sq.- F. CAPPELLO, o.c., p. 172 magis categorice loquitur; potestas coactiva enim, "ne vana et inutilis sit, secumfert ius quoque infligendi poenas temporales, eas nempe quae vere utiles et efficaces sunt".- Eodem sensu loquitur et L. TAPARELLI, Saggio teoretico di diritto naturale, t. II, n. 1484, p. 236.- F.X. WERNZ-P. VIDAL, Ius can., t. VII, p. 182.- F. CAVAGNIS, Nature de l'autorité juridique de l'Eglise, n. 96.- B. DUBALLET, o.c., t. I, n. 223.

ideoque integra eius activitas cadit sub lege ecclesiastica et non tantum pars eius. Consequenter omnia bona, quorum dominium personalitatem consequuntur, ratione poenae et ab Ecclesia auferri possunt, licet haec bona non acceperit ab Ecclesia (1).

Si enim Ecclesia poenitentia imponere potest, quae etiam inducunt privationes in ordine materiali, eadem ratione progredi potest ad imponendas poenas inducentes privationes temporales (2). Immo per excommunicationem iidem effectus temporales per accidens produci possunt; si ergo per accidens eos causare potest Ecclesia, eadem ratione ius habet eos inducendi et per se (3).

Neque indecentia cernitur in applicatione poenarum temporalium. Provenire posset haec indecentia ex diminutione libertatis requisitae ad moraliter agendum. Sed hac ratione, ut inferunt auctores, ipse Deus iam non posset amplius comminare poenis, ut hominem compellat ad oboediendum mandatis. Coactio quidem physica tollit voluntarium simpliciter, metus autem iuste incussus nec tollit voluntarium nec indecens dicendus est (4).

Tamen in materia coactiva non fit aequiparatio perfecta inter Statum et Ecclesiam. Analogia solummodo viget inter utramque societatem, non vero omnimoda aequiparatio. Finis Ecclesiae per merum ordinem externum obtineri aequit (5). In societate

(1) F. CAVAGNIS, Inst. iur. publ. eccl., p. 189.- F. CAPELLO, o.c., p. 176.

(2) P. DE BRABANDERE, Iuris canonici et iuris canonico-civilis compendium, t.I, p.140.- F.J.MOULART, L'Eglise et l'Etat, p. 456.

(3) F.J. MOULART, o.c., p. 455.

(4) F. CAVAGNIS, o.c., n.297, p.189.- F.CAPELLO, o.c., p. 175.

(5) ib., o.c., n. 311, p. 201.

econtra civili hic finis consistit in felicitate praesenti. In hac ideo afficit directe vitam praesentem estque hic finis de se externus et per media externa satis obtinetur. Finis Ecclesiae vero est salus aeterna, quae proprie obtinetur per internam sanctificationem, ad quam media externa sunt media inadaequata (1).

Admissa semel hac analogia vigente inter utramque societatem, auctores quaerunt, quoadusque sese extendat potestas Ecclesiae coactiva. Concedunt hanc quaestionem non carere obscuritate et speculative vix a priori esse solvendam (2).

Generalem assertionem, Ecclesiam posse uti tantum levioribus punitionibus, Statui econtra competere graviora, auctores proponere non audent inspectis factis historicis. Contendit Journet exercitium potestatis coactivae generaliter quidem divinitus esse praemunitum ab errore, non vero quoad singulos eius actus (3).

Consentiunt omnes de facienda adcomodatione secundum temporum et locorum circumstantias, distinguentes inter ius ipsum

-
- (1) *ib.* o.c., n. 312, p. 203.- F.J. MOULART, o.c., p.454.- CH. JOURNET, o.c., p. 314: "L'on oublie qu'elle (l'Eglise) est une société spirituelle quand on pense qu'elle peut user de ces peines à la manière de l'Etat".
- (2) F.J. MOULART, o.c., p. 456: "Il ne vous est pas possible de fixer avec certitude les limites de son pouvoir en cette matière. Dans ces questions obscures et difficiles, pour ne pas s'exposer au danger d'errer, il faut prendre fidèlement pour guide la pratique de l'Eglise elle-même".
- (3) CH. JOURNET, o.c., p. 353: "... il est sûr que l'exercice du pouvoir coercitif n'est divinement garanti que d'une manière générale et pour l'ensemble de ses décisions".- D. LEGA, *De iudiciis ecclesiasticis*, t. III, n. 63, p. 95 loquitur de "mitioribus castigationibus (Ecclesiae) propriis."

et eius exercitium, quod modificari potest et debet. Sic evitatur, ne usu veniant media, quae saeculis elapsis bonos effectus producerunt, hodie contrarium vero effectum haberent. Hanc mitigationem videtur et commendare c. 2214, § 2 (1).

§ 2. CONTROVERSIA DE POENA MORTIS.

De poena mortis in hodiernis rerum adiunctis disputatio fieri potest mera theoretica, ita ut pure speculative tantum quaeratur, num Ecclesiae competit saltem ius nudum ad infligendam sententiam capitalem.

Conantur auctores hanc probationem similiter fulcire argumento deducto ex notione societatis perfectae, ad confirmandam sententiam positivam adscribentem Ecclesiae ius gladii (2).

(1) F. CAVAGNIS, o.c., n. 339, p. 320 sq.- F.X. WERNZ-P. VIDAL, o.c., t. VII, p. 345.- F.J. MOULART, o.c., p. 454 et 458.- A. VERMEERSCH, *La Tolérance*, p. 95.

(2) C. TARQUINI, *Iuris ecclesiastici publici institutiones*, p. 43 postulat, ut Ecclesiae ius competat in casu necessitatis inferendi poenam mortis, immo per suos ministros ad hoc deputatis. Nullo modo posse contrarium probari, scilicet Ecclesia non competere ius gladii, "cum ex iure naturali, ex eo quod Ecclesia societas perfecta est, contrarium immo demonstratur".- C. MAZELLA, *De Religione et Ecclesia*, Disp. IV, art. 6, n. 764, 3, nota 1, p. 588.- E. DUBAILLET, o.c., p. 352: "Nous dirons avec les cardinaux Tarquini et Mazella, que dans ce cas, difficilement réalisable, rien ne paraît rigoureusement s'opposer au droit strict de l'Eglise de décerner pas elle-même et directement la peine capitale". Pro fine huius poenae assignanda dicit vero: "Les docteurs sont d'accord pour reconnaître que l'Eglise n'a pas un pouvoir immédiat d'infliger la peine capitale, si ce châtement n'est point nécessaire pour le salut éternel des autres membres....

Conservationi huius societatis non esset satis provisum sine possibilitate applicandi et hanc poenam, supposita insufficientia carceris ad praecavendum seductionem aliorum aut alia pericula. Infertur enim hac poena aliis horror, quo ac moveri possunt efficacius, ut abstineant a tali delicto.

Ecclesiam de facto applicasse poenam mortis contradicendo sic veteribus principiis, contendit Hinschius allegans diversas constitutiones pontificias (1).

-de la société".- M. LIBERATORE, Le droit public de l'Eglise, p.164 sq.- L. TAPARELLI, Saggio teoretico di dritto naturale, t.II, n.1485, p.237.- D. BOUXX, o.c., t. II, p.396 concedens temporibus praeteritis Ecclesia aliquas partes habuisse in irroganda poena mortis.- L. BILLOT, Tractatus de Ecclesia Christi, p. 483 asserit tantum propter defectum congruentiae Ecclesiam abstinere ab inferenda poena mortis, non vero ex defectu iurisdictionis.- D. PALMIERI, De Romano Pont., p. 144.- M. DE LUCCA, Institutiones iuris ecclesiastici publici, t. I, p.260 sq.- M. LEPICIER, De stabilitate et progressu dogmatis, p.197 sq.-
(1) P. HINSCHIUS, System des katholischen Kirchenrechts, t. V, § 298, p. 561 sq. allegat ad probandam hanc assertionem sequentes constitutiones pontificias, quas dicit comminare poenam mortis: "Cum primum", Pii V, 1. aprilis, 1566, BR IV, p.II, p.284. - "Cum sicut", Iolii III, 29. maii, 1554, BR IV, p. I, p.309.- "Effraenatum", Sixti V, 29. octobris, 1588, BR V, p. I, p.25.- "Etsi alis", Clementis VIII, 1. decembris, 1601, BR V, p.II, p.395.- "Omnipotentis", Gregorii XV, 20.martis, 1623, BR V, p. V, p.97.- "Inscrutabilis", Urbani VIII, 1. aprilis, 1631, BR VI, p.I, p.268.- "In Suprema", Urbani VIII, 13. novembris, 1627, BR V, p.I, p.95.- "Magnum", Urbani VIII, 20. iunii, 1637, BR VI, p.II, p.103 sq.- "Cum nuper", 26. iunii, 1643, BR VI, p.II, p. 390.- "Ad nostri", Innocentii XI, 1677, BR VIII, p. 23.-

In constitutionibus "Cum primum" et in brevi "Cum nuper" S. Pontifex agit ut princeps temporalis pro territorio suo; exinde ergo nulla conclusio fieri potest Ecclesiam qua talem applicasse hanc poenam. In ceteris vero constitutionibus simpliciter dicitur pro quibusdam gravioribus criminibus (profanatio ss. Eucharistiae, procuratio abortus, vitia carnis, malefium, bigamia, blasphemia, celebratio missae a non sacerdotibus e.t.c.) reos esse tradendos curiae saeculari.

Ex eadem notione societatis perfectae alii auctores, contra, deducunt argumentum negans ius gladii. Insistunt indoli spirituali societatis ecclesiasticae. Analogia imperfecta vigena inter Statum et Ecclesiam non dicitur permittere iudiciis ecclesiasticis applicationem poenarum, quae in foro civili usu veniunt. Notio enim societatis perfectae nimis generica est, existentibus duobus talibus societatibus, ut ex hac notione deductio fieri possit quoad omnia et singula elementa. Magis insistendum esse differentiis inter utramque quam aequiparationi faciendae (1).

Haec sententia negans hodie longe communior evasit a pluribusque auctoribus ut probabilissima habetur; concedunt tamen Ecclesiam opinionem oppositam numquam reprobasse (2).

Adducunt deinde hi auctores Ecclesiae mansuetudinem ut argumentum, quo excludi videtur omnia poena irreparabilis, quae habetur in sanguinis effusione (3).

-
- (1) L. CHOUPIN, sub verbo "Hérésie", DA, II, col. 450: "cette nécessité ne peut pas être déduite du concept générique de société parfaite".- A. VERMEERSCH, La Tolérance, p. 95 sq.- L'Eglise et le droit de glaive, Etudes, 127, p.473 ss, 20. février, 1911.- C. DOUAIS, Revue prat. d'apologétique, 15. janvier, 1909, p.602.- L'Inquisition, p.263.- P. BRANDI, Del potero coattivo della Chiesa, Civiltà cattolica, 25 (1902), Série 18, vol. 7, fasc. 1249, p.5-18.- F. CAVAGNIS, o.c., ib., n.312, p.203.- A. OTTAVIANI, Institutiones iuris publici ecclesiastici, vol. I, Romae, 1935, n.177, p.356 sq.; cf. n.183, p.368 ss.- M. CONTE A CORONATA, Ius publicum ecclesiasticum, n. 74, p. 87 ss.
- (2) Cf. e.g. D. LEGA, De delictis et poenis, n.68, p.96.- CHR. BERUTTI, Institutiones iuris canonici, t.VI, c.IV, n.19, p. 63.- A. VERMEERSCH.- I. CREUSEN, Epitome I.C., t.III, n.400, p. 130.
- (3) Cf. e.g. J. SOGLIA, Inst. iuris publici et privati eccl., p. 145. F.J. MOULART, o.c., p. 453. Quibus respondit tamen C. TARQUINI, o.c., p. 43: "...vilescit argumentum ex mansuetudine Ecclesiae deductum, quasi vere mansuetudinis virtuti opponatur necessariae iustitiae administratio".-p.165.

Provocant deinde ad perpetuum non usum. Poena mortis enim ab Ecclesia numquam in praxim deducta fuit; ius vero, quod numquam exercetur, nullum esse affirmant (1).

Denique adducitur finis legis poenalis ecclesiasticae excludens poenas, quae auferunt possibilitatem emendationis, quae inprimis attendenda est, cum feratur poena ecclesiastica. Neque desperandum esse de alicuius conversione semper possibili (2).

§ 3. CONTROVERSIA DE VI ARMATA.

Quaestio, de qua s. XIX maiorem claritatem adduxit, versatur circa coactionem physicam seu vim militarem Ecclesiae, quae necessaria est, ut reus poenam sibi impositam subire cogatur ~~et~~ etiamsi invitus seu reluctans. Supponitur ergo vis physica ex

.... Cf. B. DUBALLET, o.c., t.I, p.352.- Ipse F. CAVAGNIS, hoc tenetur concedere, o.c., n. 311, p. 201.

(1) F. CAVAGNIS, o.c., n. 316, p.208: "Ecclesia aliquando usa esset hoc iure si illud haberet, id est cum utiliter poterat exerceri; si enim accepit hoc ius, utique debet et illo uti cum nihil obstat, secus negligeret usum medi sibi traditi, cuius usus utilis esse posset; et proinde non fideliter responderet intentioni divinae, quod nefas".

(2) F. CAPELLO, o.c., p.186 sq.- A.VERMEERSOH, La Tolérance, p. 98 ss.- F. CAVAGNIS, o.c., n.309, p.199: poena mortis "auferit enim vitam, ideoque possibilitatem mutandi voluntatem. Tamen plures antecederent poeniterent salutariter cum iam in mortis conspectu sunt, qui non resipuerant donec spem vivendi habuerunt. Sed id non sufficit ut dicatur proprie ~~et~~ emendatrix, non enim infertur ad emendandum; secus equeretur, non esse applicandum iis, qui non poenitent, et si id statutum esset, illi etiam qui corde poenitissent, fingerent se non poenitere ut differtur haec poena".

parte inferentis et voluntas contraria in subiecto passivo (1).

Controversia exstat, num talis vis armata competat Ecclesiae immediate an tantum mediate. Primo casu ipsa Ecclesia delegaret iurisdictionem ministris a se selegatis seu designatis, altero vero implorando auxilium brachii saecularis provideret suis necessitatibus, quin vis militaris civilis fiat exercitus ecclesiasticus.

Ius possidendi vim armatam immediate ab auctoribus vindicatur Ecclesiae quoque ex notione societatis perfectae, licet exercitium huius iuris practice deest ad vitanda gravissima mala (2). Sunt, qui restringunt hanc vim bellicam exercendam in

(1) Circa terminologiam non habetur unanimatas, eo quod terminus coactionis sensu latiori et strictiori sumitur. Sic Stickler triplicem functionem enumerat coactionis: agendo praeveniendo, cogendo et urgendo ea, quae ad ordinem publicum spectant et tunc vocatur coactio sensu stricto; si vero procedit impediendo, defendendo, reprimendo aggredientes, vocat eam coercionem; si vero versatur coram punitionem delicti, proprie eam dicit punitionem; A. STICKLER, De Ecclesiae potestate coactiva materiali apud Magistrum Gratianum, Salesianum, 4 (1942), nr. 1m, p. 2. Haec vero distinctio in praxi saepe non habetur, quia simul occurrere potest punitio, repressio et coactio (sensu stricto); significant hi termini potius diversos aspectus eiusdem rei, si adhibetur haec tripartita distinctio. Alii edontra promiscue loquuntur de coactione et coercionem, quod sensu lato fieri potest. Praeplacet illa bipartita distinctio, quam proponit F. GAPPETTO, o. c., p. 57X: "coactio est actus quo quis metu seu vi inducitur ad aliquid faciendum vel omittendum, quod sponte sua facere vel omittere non vult. Coercitio proprie, est punitio et castigatio". Hoc sensu coactionem definit et F. CAVAGNIS, o. c., n. 337, p. 229. ut "vim publicam idoneam ad violentiam corporalem et homini maxime invito inferendam".

Per se adhibito expressione "coactio" iam subaudiendum esset agi hic de usu vi physicae ad iura sua tuenda quemquam ad legum observationem cogendum, tamen cum sermo sit de Ecclesia, claritatis causa addi potest, hanc coactionem esse in casu physicam, seu quaestionem poni praecise de usu vi physicae.

(2) G. TARQUINI, o. c., p. 42.

solos subditos Ecclesiae (1), quando nempe agitur de hominibus privatis.

Pro ratione addunt hi auctores, Ecclesiam carendo hoc iure immediate possidendo necessario fieri depedentem ab alia societate inferiore, i.e. Statu. Nec admittunt hi auctores, unice societatem civilem institutam esse eo fine, ut provideat tuitioni ordinis externi per applicationem vis militaris. Dicunt enim potestates distingui a fine, non vero a materia, ita ut Ecclesia sub alio fine ac societas civilis possit possidere vim militarem seu gerere curam de tuitione ordinis materialis (2).

Alii concedunt, utramque sententiam non carere sua probabilitate, neque argui posse ex perpetuo non usu, quo non obstante quis tamen possit re posset verum ius (3).

Communior sententia tamen hodie negat ius immediate disponendi de vi bellica ac sic exercendi coactionem physicam. Fit haec argumentatio plerumque deductione ad absurdum, quae sumitur ex modo, quo hoc ius, si revera possideretur, in praxim deducendum esset. Potest enim episcopus habere suos lictores, facile tamen evenire posset, quod homines rebelles maiori numero sese opponant hisce lictoribus, ^{tunc iam} opus esset exercite expedito praedito omnibus praesidiis bellicis. Sic iam existerent in

(1) L. TAPARELLI, Saggio teoretico, t.II, n.1487, p.238 et n. 1217, p.110 distinguens inter "forza guerrica" et "forza civica"; prima fertur in omnes, etiam non subditos, i.e. infideles, ad eos debellandos; altera vero dirigitur tantum contra subditos rebelles, casu quo sunt homines privati.

(2) L. TAPARELLI, o.c., n. 1486, p. 237.

(3) F. CAPPELLO, o.c., p. 182 sq.

unequoque Statu duo exercitus, unus ecclesiasticus, alter civilis. Si hi exercitus sunt invicem subordinati, haberetur tantum unus exercitus; aut civilis aut tantum ecclesiasticus, quo casu societas civilis iam privaretur sua vi armata. Si vero hi exercitus sunt independentes, essent duae potestates bellicae in eodem territorio, aequales in materia et fine proximo, quae sunt arma et securitas militaris, in eo consistens, ut vi physica unus possident territorium ita totaliter, ut eo invito nemo posset exercere ibidem vim militarem, qua de causa in uno territorio una vis armata tantum potest exsistere. Praeterea ad finem suum efficaciter consequendum, exercitus Ecclesiae deberet esse maior quam copia armata potestatis civilis, et hoc casu princeps civilis privaretur suo imperio ex parte vel ex toto (1).

Posset tamen Ecclesia exercere quoque vim physicam, sed non iure originario sed ex concessione principum et sub eorum tutela. Haec sententia praeformata iam fuit a Bianchi de Lucca inspectis factis historicis, i.e. facto, quod episcopis et Inquisitoribus comp^{te}bat ius habendi quosdam ministros inferiores iustitiae ad capiendos reos (2).

Oritur ex hac carentia iuris immediate possidendi vim mili-

-
- (1) F. CAVAGNIS, o.c., n.341, p.233.- S.M. VECCHIOTTI, Institutiones canonicae, l. VI, § 7.- CHR. BERUTTI, Inst. iur. can., t. VI, c.1, p.10.- D. PALMIERI, o.c., pp.130, 135, 137 et 188.- M. LIBERATORE, o.c., p.170.- F.J. MOULART, o.c., p.457 sq.- A. OTTAVIANI, o.c., n. 184, p.375.- M.CONTE A CORONATA, o.c., n. 72, p. 86.
- (2) G.A. BIANCHI DE LUCCA, Della potestà e delle politia della Chiesa, t. IV, l. IV, § 4, n. 13: arma sunt directe in manu principis et tantum eorum usus indirectus, i.e. petitio auxilii brachii saecula is pertinet iure divino ad Ecclesiam.

tarem quandoque dependentia a societate civili, immo quaedam debilitas in legislatione poenali (1).

Tamen haec dependentia non dicitur esse dependentia iuris sed facti tantum, supponit in Statu obligationem recurrendi in auxilium sua vi militari. Etenim in Statu ipso talis dependentia de facto habetur. Princeps habet quidem ius, ut suis mandatis oboediatur, in exercitio huius iuris revera deficere potest, si milites recusant suum servitium, quo casu habetur dependentia a bona voluntate militum. Neque exercitus absoluta certitudine in tutum reddit iura servanda, quia contra fortioram deficere potest (2).

Codex hanc controversiam dirimere non intendit, licet statuat tamen in c. 2198 necessitatem in auxilium vocandi brachium saeculare, quando opus est ad administrandam iustitiam.

Remanet, ut ab auctoribus solvatur difficultas, quaenam sit differentia inter poenitentiam et poenam, si semel admittitur sententia negans vim armatam immediate possidendam. Etenim Ecclesia in hac suppositione posset imponere poenas iure originario tantum volentibus, quod videtur esse proprie notio poenitentiae, ~~quae volentibus, quod videtur esse proprie notio poenitentiae,~~ quae volentibus imponitur et ad summum comminationis censurarum ^{etiam} et nolentibus imponitur et ad summum comminationis

-
- (1) J. KLEIN, Grundlegung und Grenzen des kanonischen Rechts, p.3: "...die Ohnmacht eines Strafrechts, das mit der stillschweigenden Voraussetzung der fügsamen Hilfe des brachium saeculare rechnet..."
- (2) B. DEBALLET, o.c., n. 411, p. 349. - F. CAVAGNIS, o.c., n. 159, p. 91.

~~censurarum et nolentibus~~ imponi potest. Respondit ad difficultatem Cavagnis: "poena autem est semper temporalis, sive vocetur mera poena sive poenitentia"(1).

Ea ratione impugnatur et doctrina a P. Vermeersch proposita, quae adscribit Ecclesiae ius imponendi poenas temporales iure originario mere sub comminatione censurae incurrendae (2). Consectarium enim - sic pars adversa - huius doctrinae secum ferret, quod "per viam indirectam, practice negat potestatem, quam directe ~~esse~~³ tenendam. Praeterea confundit medium executionis pro aliquo casu, quo Ecclesiae brachium saeculare, ad quod ius habet, non concedatur aut forte a saeculari potestate impediatur, cum iure ipso poenam infligendi" (3).

Commemoratur deinde ab auctoribus ius movendi arma, quod Ecclesiae competit ex titulo suppletorio seu quasi devolutivo, quod tunc habetur, si potestas civilis officium suum adimpleri non potest. Tunc enim reviviscit ius sui defensionis in singulis, quod ius etiam Ecclesia exercere potest, praesertim si hoc

(1) F. CAVAGNIS, o.c., n. 298, p. 190.

(2) A. VERMEERSCH, La Tolérance, p. 113: "Mais si nous voulons nous rapporter au pouvoir originaire de l'Eglise, à celui qu'elle possède partout et toujours, nous estimons que sa puissance native se limite à ces peines, spirituelles ou temporelles qui trouvent leur sanction dernière dans la peine suprême de l'excommunication"; cf. p. 66 sq.

(3) F.X. WERNZ - P. VIDAL, Ius can., t. VII, p. 183, nota. Videtur tamen non recte intelligi sententia a P. Vermeersch proposita. Vindicatur etenim Ecclesiae ius infligendi poenam temporalem et hoc non tantum conditionate sed absolute; non datur in hoc supposito libertas eligendi inter poenam temporalem et excommunicationem, sed adest stricta obligatio acceptandi poenam et pro sanctione constituitur excommunicatio. Agnoscitur praeterea a VERMEERSCH, o.c., p. 111, ius postulandi auxilium brachii saecularis ad executionem sententiae.

fit ex consensu expresse vel tacito populi (1).

§ 4. DE HAERETICIS NATIS.

Ultimo quaerendum est de auctorum sententia circa punitio-
nem haereticorum materialium. Etenim auctores huius epochae ul-
terius progressi sunt ac canonistae^s, XVII et XVIII, eximentes
haereticos natos tantum ratione pacti religiosi seu foederis ci-
vilis.

Eximuntur haeretici materiales a poenis temporalibus su^b-
beundis ratione bonae fidei. Ex hoc capite deficit in iis impu-
tabilitas, quod elementum requiritur ad constituendum delictum
ecclesiasticum. In actu rebellionis prorsus alia est ratio agen-
di quam postea. Praesumendi sunt hi haeretici nati in bona fide
constituti, etsi in aliquo casu singulari haec bona fides defi-
ciat; tunc eorum punitio est relinquenda Deo (2).

Affertur et pro argumento, Ecclesiam non velle erga haere-
ticos materiales iura sua vindicare eos tractando ut infideles(3).

(1) Vide e.g. A. STICKLER, De Eccl. potestate coactiva mat. apud
Mg. Gratianum, Salesianum, 4 (1942), Nr. 3, p. 116.

(2) G. TARQUINI, o.c., p. 68 sq.- M. LIBERATORE, o.c., n. 324,
p. 391 et 393.- A. VERMEERSCH, La Tolérance, p. 62.- F. GAVAG-
NIS, o.c., n. 544, p. 349; n. 564, p. 361; n. 565, p. 361 sq. -
E. KETTLER, Freiheit, Autorität und Kirche, p. 86 et 89.-
P. HUGUENY, Revue du clergé français, Le principe de l'In-
quisition, 49 (1907), n. 295, p. 762 et 50 (1907), n. 298,
p. 315.

(3) F. CAPPELLO, o.c., p. 262.- F. GAVAGNIS, o.c., n. 544, p. 349.-
M. LIBERATORE, o.c., n. 324, p. 391.- A. VERMEERSCH, La To-
lérance, p. 62.- E. KETTLER, o.c., p. 89.

immo pro ratione affertur, posse enasci novos titulos in contrarium faventes hisce haereticis (1), cui sententiae alii contradicunt (2).

Raro tantum notificari potest sententia, quae adscribit et vindicat Ecclesiae ius puniendi non tantum haereticos, sed et gentiles ^{ac} in iudaeos (3).

Ex c. 1351 ad eandem conclusionem, scilicet ad vindicandum haereticorum materialium immunitatem a poenis temporalibus subeundis, devenit Berutti, aequiparando infideles, haereticos ac schismaticos, quibus omnibus applicat dictum canonem (4).

Argumentatio s. XIX et XX magis determinata facta est ex decisionibus doctrinalibus huius periodi, ita ut supposito valore harum decisionum, iam amplius disputatio circa ipsa principia haberi nequeat, attento praesertim c. 2214, § 1. Notio societatis perfectae inservit pro demonstratione, ex qua notione una ex parte apparet Ecclesiam habere potestatem omnia media habendi ad suum finem necessarium, altera ex parte vero inculcatur spiritualitas et supernaturalitas huius societatis ad ostendendos limites potestatis ecclesiasticae. Circa obligationem brachii saecularis praebendi auxilium nulla existat controversia recipiturque doctrina traditionalis, dum econtra quaestio de iure gladii maneat agitata.

(1) F. CAVAGNIS, o.c., n. 565, p. 362.

(2) F. CAPPELLO, o.c., p. 262.

(3) L. HAMMERSTEIN, De Ecclesia et Statu iuridice consideratis, p. 111, 112 et 113.

(4) CHR. BERUTTI, o.c., t. IV, tit. III, art. II, § III, n. 119, p. 363 et nota 3.

Necessitas disputationum determinatur tum ex exigentiis historicis declarandi ea, quae decursu temporum facta sunt, tum ex necessitate inculcandi ipsum ius seu principium statutum in c. 2214, § 1.

CRISIS ET CONCLUSIO.

Allegatis doctrinis et controversiis saeculorum praecedentium, superest, ut adiungamus conclusionis gratia quasdam annotationes criticas. Inprimis ~~de~~ visipius argumentationis poenas temporales quod attinet considerationi venit (§ 1), ut deinde ad speciales conclusiones quoad poenam mortis (§ 2) et vim armatam (§ 3) perveniamus. Ultimo quaerendum, quam ratione haeretici nati eximendi sunt a poenis temporalibus (§ 4).

§ 1. DE VI ARGUMENTORUM IN GENERE.

Ipsam ius Ecclesiae originarium puniendi poenis non tantum spiritualibus sed et temporalibus ut principium omnino certum huic conclusioni praemittimus. Hic tantum quaerimus, qua via ad hanc conclusionem perveniri potest. Triplex enim argumentandi species nobis occurrit in hucusque expositis, videlicet argumentum auctoritatis, argumentum historicum innitens ipsis factis et argumentum rationis pro exordio sumens notionem societatis perfectae.

Argumenta auctoritatis comprehendunt effata scripturistica et patristica una ex parte et decisiones doctrinales conciliorum et Summorum Pontificum altera ex parte.

Primum genus probationum iam annotavimus non ea claritate gaudere, ut ex his certo probari possit ius, quod Ecclesiae tribuitur vi c. 2214, § 1, puniendi nempe iure originario poenis non solum spiritualibus sed et temporalibus. Etenim loca biblica sese referentes ad potestatem Petro et Apostolis collatam, includunt quidem et potestatem coactivam, non vero determinant expresse eius extensionem, nisi quis velit in auxilium vocare interpretationem allegoricam.

Circa doctrinam Patrum fere idem dici potest. Maxima parte non sunt ad rem, eo quod tractant magis quaestionem in quantum auxilium brachii saecularis sit opportunum necne et quomodo sit componenda libertas credendi cum repressione haereticorum. Illas punitiones temporales et corporales quas referunt illatas a superioribus ecclesiasticis potius considerari possunt ^{ut procedentia ex potestate} /dominativa ad instar correctionis paternae.

Irrefragabile argumentum e contra dici debent decisiones doctrinales Summorum Pontificum, qui semper magis et magis clare loquentes viam straverunt ad enuntiandam doctrinam in c. 2214 contentam, qui canon merito ut conclusio controversiae considerari debet, patefaciens mentem summi Magisterii ecclesiastici.

Eundem fere valorem probativum tribuimus ipsis factis historicis. Nequit enim dici, Ecclesiam utendo poenis temporalibus per plura saecula, sibi arrogasse ius, quod ei non competit. Li-

cet Ecclesia a singulis abusibus in praxi forensi non sit immanis, iniustitia vero permanenter patrata proveniens ex usu mediorum illicitorum, supponeret falsum iudicium auctoritatis ecclesiasticae de ambitu potestatis sibi commissae. Tale iudicium erroneum perdurans per plura saecula supponi nequit.

Probationis modum desumptum ex rationis argumento, plene admittimus, si hoc argumentum coniungitur cum duobus supra indicatis. Si vero notio societatis perfectae sola inspicitur, nulla ratione habita cum factis historicis et decisionibus doctrinalibus, quaedam cautione putamus esse procedendum.

Concedimus quidem existentiam societatis perfectae esse fundamentum huius argumentationis. Videtur tamen nobis, hoc fundamentum esse magis in ordine ontologico quam in ordine cognitionis criterium, quod inservire possit ad argumentum struendum. Generalis assertio, omnem societatem perfectam posse uti mediis, quae necessaria sunt ad finem attingendum, quidem valet, sed ex hac generali assertione non semper facile erit deducendum, qualia media revera necessaria sunt. Notio enim societatis perfectae non tam determinata est, existentibus duobus tantum huius generis societatibus. Praeterea non existit aequiparatio inter utramque societatem perfectam, una habens pro fine ordinem supernaturalem, altera vero versans circa bona ^{temporalia} materialia quae talia. Analogice ergo tantum aequiparari possunt saepeque magis in diversitate quam in aequalitate insistendum erit. Ex neglecta hac consideratione non raro fit argumentatio, quae dici potest non satis sibi constans Dum ad probandum ius puniendi

poenis temporalibus, premitur notio societatis perfectae, ad negandam poenae mortis illationem ab iisdem auctoribus inculcatur spiritualitas huius societatis. Sub hoc respectu non deest quaedam ratio agendi consequenter apud his auctoribus, quae aut postulant quoque ius gladii pro Ecclesia aut negant ius Ecclesiae aut ~~negant ius Ecclesiae~~ ad quascumque poenas temporales inferendas, ut factum est a Vacandard eiusque asseclis.

Quadam indeterminatione videtur sic laborare notione societatis perfectae (1), licet nullo modo intendimus negare Ecclesiam esse talem societatem. Sunt etenim certa iura et media, quae in dubitanter ex hac notione proflunt etiam in ordine cognitionis, ut e.g. ius ad habenda bona necessaria ad sustentandos ministros Ecclesiae. Sunt tamen et aliae res, pro quibus iam non ea claritate patet haec necessitas, si pure theoretice inspicitur notio societatis perfectae, secus non posset e.g. adhuc vigere controversia de iure gladii.

In ratione agendi Ecclesiae dua temperamenta circa poenas temporales cerni possunt. Primum moderamen, quod Ecclesia sibi imponit, respicit delectum variarum punitionum. Rationem etenim habuit circumstantiarum loci et temporis. Poenae atrociores adhibitae in foro civili redundarunt quoque in praxim tribunalium ecclesiasticorum. Deficientia legum et fori saecularis in puniendis delictis necessitarunt Ecclesiam ad apponendas sanctio-

(1) J. KLEIN, Grundlegung und Grenzen des kanonischen Rechts, p. 10: "Die Kirche...kleidete sich mehr und mehr in das nichts-
dagende Gewand der naturrechtlich begründeten *societas perfecta*, um für die Position gegenüber dem Staate den gemeinsamen Boden gleicher Begriffswelt zu behaupten".

nes iis delictis quoque, quae hodie satis a saeculari potestate reprimuntur.

Usus poenarum temporalium praeterea non ita essentialis esse videtur ac exercitium potestatis coactivae spiritualis. Ecclesia enim, quae numquam renuntiavit usui poenarum spiritalium, ab applicatione poenarum temporalium nunc tempore magna ex parte abstinet saltem quoad laicos, immo saeculo elapso nonnullis concordatis sese obligavit ad non utendum poenis, quae pro laicis consecutaria "civilia", i.e. privationes temporales secumferunt.

§ 2. ARGUMENTA CIRCA POENAM MORTIS.

Poenam mortis quod attinet, utramque sententiam sua probabilitate non carere concedendum videtur. Varia argumenta proposita ad demonstrandum, Ecclesiae non competere ius gladii, non semper omnino concludentia nobis videntur, eaque ideo successive examinamus quoad eorum vim probativam.

Iam notavimus illum modum sibi non satis constantem, qui ex indole societatis perfectae Ecclesiae vindicat usum poenarum temporalium, recurrendo vero ad indolem spiritualem huius societatis negat ius gladii. Non enim apparet discrimen esse essentialiale inter poenam mortis et ceteras poenas temporales. Hoc discrimen ex alio capite demonstrandum esset.

Ad hoc discrimen probandum recurrunt ad argumentum desumptum ex mansuetudine, quod tamen non videtur praebere certitudinem. Constat enim Ecclesiam revera applicasse poenas, quae satis severae erant ut carcer perpetuus, durior forte ipsa morte, applicatio torturae, redactio in statum servilem, confiscatio bonorum e.t.c. Quaeri ergo potest, curnam in illis poenis superioribus applicatis non defuerit mansuetudo, in poena vero mortis dicatur eam deficere (1).

Concedimus quidem in circumstantiis historicis hucusque vigentibus Ecclesiam decentius non per se ipsam applicasse hanc poenam. Etenim tempore, quo hoc fieri potuisset, praesto erat auxilium brachii saecularis, et in illis adiunctis non sine ratione Ecclesia reliquit executionem huius poenae severissimae iudicii civili. In illa optione ergo, applicandi poenam mortis directe aut indirecte tantum, decentius procedebat Ecclesia eligendo alterum modum executionis, quin contendere possimus, eam non egisse decenter applicando poenam mortis per se ipsam, casu quo defecisset hoc auxilium brachii saecularis. - Similiter, theoretice saltem, cogitari possunt temporum et locorum circumstantiae, in quibus immediatus usus poenae capitalis non necessario concipi deberet ut modus agendi prorsus indecens.

(1) Ipse A. OTTAVIANI, Institutiones iur. publ. eccl., vol. I, n. 183, p. 369 debet concedere, argumentum desumptum ex mansuetudine esse argumentum congruentiae tantum. Tamen vult pervenire ad certitudinem si huic argumento additur sequens ratiocinatio: "Christum verisimilius non contulisse Ecclesiae ius quod haec non posset exercere sine incongruentia". Solutio huius difficultatis desumenda est ex iis, quae statim in textu dicentur.

ideoque integra eius activitas cadit sub lege ecclesiastica et non tantum pars eius. Consequenter omnia bona, quorum dominium personalitatem consequuntur, ratione poenae et ab Ecclesia auferri possunt, licet haec bona non acceperit ab Ecclesia (1).

Si enim Ecclesia poenitentia imponere potest, quae etiam inducunt privationes in ordine materiali, eadem ratione progredi potest ad imponendas poenas inducentes privationes temporales (2). Immo per excommunicationem iidem effectus temporales per accidens produci possunt; si ergo per accidens eos causare potest Ecclesia, eadem ratione ius habet eos inducendi et per se (3).

Neque indecentia cernitur in applicatione poenarum temporalium. Provenire posset haec indecentia ex diminutione libertatis requisitae ad moraliter agendum. Sed hac ratione, ut inferunt auctores, ipse Deus iam non posset amplius comminare poenis, ut hominem compellat ad oboediendum mandatis. Coactio quidem physica tollit voluntarium simpliciter, metus autem iuste incussus nec tollit voluntarium nec indecens dicendus est (4).

Tamen in materia coactiva non fit aequiparatio perfecta inter Statum et Ecclesiam. Analogia solummodo viget inter utramque societatem, non vero omnimoda aequiparatio. Finis Ecclesiae per merum ordinem externum obtineri aequit (5). In societate

(1) F. CAVAGNIS, Inst. iur. publ. eccl., p. 189.- F. CAPELLO, o.c., p. 176.

(2) P. DE BRABANDERE, Iuris canonici et iuris canonico-civilis compendium, t.I, p.140.- F.J.MOULART, L'Eglise et l'Etat, p. 456.

(3) F.J. MOULART, o.c., p. 455.

(4) F. CAVAGNIS, o.c., n.297, p.189.- F.CAPELLO, o.c., p. 175.

(5) ib., o.c., n. 311, p. 201.

dividuali debeat attingere utrumque finem, scilicet insimul cum ratione sociali et exemplari emendationem rei quoque. Quoad poenam mortis tamen concedi debet differentia intercedens inter hanc poenam et alias sanctiones: cum aliae poenae, etsi non semper positive rei emendationem efficere possint, ei tamen relinquunt possibilitatem sese emendandi, irrogatio sententiae capitalis e contra adimit possibilitatem emendationis. Aliud est enim emendationem positive non posse attingere quam eam omnino reddere impossibilem (1).

Intercedere tamen potest necessitas boni communis postulans, ut quis privetur vita et sic saltem alii hoc exemplo deterreantur. Bonum commune praevalere potest bono privato, et sub hoc respectu societas civilis licite procedit puniendo usque ad sententiam capitalem, etiam reo non emendato. Ecclesia utique circa salutem animarum prope aliter sese habet ac societas civilis. Ideo dubium manere potest, num pro ecclesiastico foro bonum commune tam stringentem necessitatem constituisse potest, ut neglecto bono individuali ad solos deterrendos alios quis e vita tolli queat (2).

(1) Si propter hanc rationem, emendationis scilicet non impediendae, quis asserere velit, iam emendatos posse ad deterrendos alios interfici, pertinaces vero esse servandos, talis modus agendi dicendus esset imprudens et minus aequus. Ideo concedimus punitionem iam emendatorum ad solos deterrendos alios esse minus consonam; tunc enim et poenitentes sese fingerent non poeniteri ad effugandam mortem.

(2) Animadvertit A. OTTAVIANI, Institutiones Iuris publ. eccl., vol. I, n. 183, p. 369 rationem boni communis invocari non posse ad probandum ius gladii, quod cedens in damnum spirituale individui, non convenit Ecclesiae, cui Deus iam providit "efficacissimis mediis quibus eam dotavit, compensando abundantissime defectum huius iuris...". Absolutam...p.

§ 3. CONCLUSIO QUOAD VIM ARMATAM.

Vim armatam ab Ecclesia immediate obtinendam quod attinet, devenimus ad conclusionem, eam iure originario non competere Ecclesiae immediate sed tantum mediate.

Ex argumentatione excludimus rationes adductas ex Ecclesiae notione ut societate perfecta. Nam in supra indicatas difficultates incidimus, si hanc controversiam dirimere aggredimur unice ex hac generali notione. Inculcando Ecclesiae spiritualitatem uni se negative habent ad vim armatam possidendam, dum alteri suffulti notione societatis perfectae hoc ius vindicant. Ubinam est criterium, quando insistendum notioni perfectionis et quando insistendum spiritualitati Ecclesiae ?

Ex aliis argumentis potius illud criterium deducendum esse nobis videtur. Vim armatam proprie intelligimus exercitum expeditum et non tantum aliquos ministros iustitiae, qui efficaciter procedere non possunt, si maior est numerus reluctantium.

.....
...tamen certitudinem huic argumento non agnoscimus, quia non deest quaedam petitio principii in hac ratiocinatione. Quærimus enim praecise curiam et num in Ecclesia propter bonum commune non debeat periclitari bonum individuale spirituale.- Existentia vero aliorum mediorum efficacium non probat deficientiam iuris gladii. Etenim idem dici potest, si Ecclesia per renuntiationem aut impedimentum a quibusdam iuribus exercendis abstinere debet, quin ullo modo deficiat hoc ius. Sic in hodiernis adiunctis Ecclesia vix utitur poenis temporalibus contra laicos, contenta aliis mediis sibi a Deo concessis, quin ideo deficiat in ea ius puniendi et poenis temporalibus.

Talis exercitus ecclesiasticus autem in eodem territorio deberet versari ac copia armata civilis. Ad obtinendam omnimodam securitatem, Ecclesia deberet insuper disponere maiori numero militum ac princeps civilis.

Diversa consectaria haud admissibilia fluerent ex tali supposito. Inprimis enim daretur perpetua occasio conflictuum inter utramque potestatem. Deinde privaretur princeps civilis militibus suis magna, immo maiori ex parte. Denique talis occupatio circa res militares non adiuveret sed potius impediret Ecclesiam in assequendo suo fine.

Haec dicta valent, si supponimus duos exercitus materialiter distinctos. Si vere quis velit loqui de vi armata, quae supponit materialiter unum exercitum tantum, qui vero formaliter dicitur civilis, quando pugnat ad tuitionem societatis civilis, ecclesiasticus vere nuncupatur, quando pro Ecclesiae bono propugnando applicatur, haberetur practice casus brachii saecularis. Exercitum vero talem fieri proprie ecclesiasticum, ex c. 2198 probari nequit, nec ex fontibus Iuris tale argumentum deduci posse, probare conati sumus loco suo. Officium ergo incumbens Statui in defendenda Ecclesia non mutat indolem exercitus civilis eiue Ecclesia non imperat directe sed tantum indirecte seu immediate petens auxilium ab auctoritate civili, quae ipsa imperat exercitui in tali supposito.

§ 4. HAERETICI NATI ET POENAE TEMPORALES.

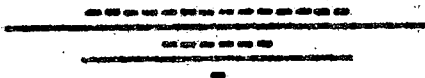
Quoad haereticos natos certum est, Ecclesiam eos non prosequi poenis temporalibus. Argumentatio autem circa hanc quaestionem non semper videtur fulciri rationibus veris. Sermo enim nequit esse de generali deobligatione haereticorum materialium a lege ecclesiastica, neque a lege poenali in specie, attentis cc. 12 et 87 (1).

Ex alio vero capite argumentum rectius deduci potest. Deficit enim in haereticis natis elementum culpabilitatis, quod requiritur ad constituendum delictum ecclesiasticum. Constituti etenim in bona fide, errant inculpabiliter et haec bona fides regulariter supponi potest in hodiernis adiunctis. Et haec quidem valent imprimis, si quaestio fit de haeresi ipsa punienda. Ecclesia tamen etiam propter cetera delicta non exerceat ius puniendi poenis temporalibus et hoc simili ratione fieri posse videtur. Deficit enim et in hisce casibus imputabilitas ex ignorantia legis poenalis, quae ignorantia est aut materialis, quando nescitur ipsa lex, aut saltem formalis, quando adest opinio, legem non obligare, quae opinio in omnibus haereticis

(1) Hisce duobus canonis non derogari per c. 1351 constat ex annotatione fontium, dicti canonis, ex quibus fontibus constat, agi hic de infidelibus baptizandis, qui ergo inviti ad baptismum recipiendum non sunt cogendi. Praeterea remittitur in dicta fontium annotatione ad cc. 752 et 754, agentes de baptismo conferendo volentibus tantum.

bona fide errantibus supponi potest.

De nulla ergo generali deobligatione haereticorum sermo esse potest, sed habetur mere Ecclesiae praxis, quae ipsa rei natura, inculpabilitate praesumenda, suadetur. Accedit praeterea multoties impossibilitas eos persequendi poenis temporali-
bus vel saltem aderit ratio praecavendi alia mala et perturbationes, quae evenire possent ex punitione haereticorum.

I N D E X .

Abbreviationes.	I
Fontes et litteratura	II
Introductio	1

<u>CAPUT PRAELIMINARE.</u>	5
§ 1. Facta usque ad initium medii aevi	6
§ 2. Delineatio medii aevi	9
§ 3. Doctrina Patrum tempore persecutionum	12
§ 4. Patres tempore floescentiae.	14
§ 5. Patres versus initium medii aevi.	18

PARS PRIMA.

<u>CAPUT I . - DECRETUM GRATIANI.</u>	22
§ 1. Existentia poenarum temporalium.	23
§ 2. Limites poenarum temporalium.	25
§ 3. De vi armata.	31
<u>CAPUT II . - DECRETALES ET DECRETALISTAE.</u>	41
§ 1. Usus poenarum temporalium	42
§ 2. De iure gladii.	44

§ 3. Invocatio brachii saecularis.	47
§ 4. Doctrina Decretalistarum.	49
§ 5. De vi armata apud Decretalistas	50
<u>CAPUT III. - POENAE TEMPORALES ET INQUISITIO.</u>	54
§ 1. Legislatio circa Inquisitionem.	55
§ 2. Traditio haereticorum curiae saeculari.	60
§ 3. Intercessio pro haeretico tradendo.	62
<u>CAPUT IV. - CURIALISTAE S. XIV</u>	70
§ 1. Controversia inter Philippum Bellum et Boni- facium VIII	71
§ 2. Controversia inter Ludovicum Bavarum et Ioannem XXII.	75
<u>CAPUT V. - ORIGO DOCTRINAE GALLICANAE</u>	80
§ 1. Ioannes Parisiensis	81
§ 2. Guilielmus Occam.	85
§ 3. Marsilius Patavinus	88
§ 4. Alii auctores s. XIV et XV.	92

PARS SECUNDA.

<u>CAPUT I. - DOCTRINA BELLARMINI ET SUAREZII.</u>	97
§ 1. Potestas coactiva Ecclesiae	98
§ 2. Finis et convenientia poenarum temporalium.	106
§ 3. De poena mortis	109
§ 4. Adversarii Bellarmini et Suarezii	114

CAPUT II . - CANONISTAE S. XVII ET XVIII. 120

- § 1. Vindicatur Ecclesiae ius puniendi poenis
temporalibus. 121
- § 2. De poenae mortis. 122
- § 3. De haereticis natis 124

CAPUT III. - AUCTORES GALLICANI 126

- § 1. De indole potestatis coactivae Ecclesiae. . . . 127
- § 2. Reprobatio poenarum temporalium 128
- § 3. De interventi^m principis civilis 131
- § 4. De damnationibus doctrinae gallicanae 132

PARS TERTIA.

CAPUT I . - IOANNES N. NUYTZ ET DECISIONES DOCTRINALES

S. XIX 137

- § 1. Doctrina I. N. Nuytz. 138
- § 2. Damnatio eius operis. 139
- § 3. Propositio XXIV Syllabi 142
- § 4. Encyclica "Quanta cura" 143

CAPUT II . - CONTROVERSIA INITIO S. XX. 145

- § 1. Opus S. di Bartoli. 145
- § 2. De poenis temporalibus in genere. 147
- § 3. De poena mortis 151
- § 4. De haereticis natis 152
- § 5. Controversia de decisionibus doctrinalibus. . . 153

<u>CAPUT III. - CANONISTAE S. XIX ET XX.</u>	157
§ 1. De indole potestatis coactivae.	153
§ 2. Controversia de poena mortis.	162
§ 3. Controversia de vi armata	165
§ 4. De haereticis natis	171
<u>CRISIS ET CONCLUSIO</u>	174
§ 1. De vi argumentorum in generat	174
§ 2. Argumenta circa poenam mortis	178
§ 3. Conclusio quoad vim armatam	182
§ 4. Haeretici nati et poenae temporales	184
<u>INDEX</u>	186

" C O P Y "
A. Beullens.
Tervuurse vest 8,
Leuven.